

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
PEDAGOĢIJAS, PSIHOLOĢIJAS UN MĀKLSAS FAKULTĀTE
PEDAGOĢIJAS NODAĻA

**GLOBĀLĀ IZGLĪTĪBA KĀ PEDAGOĢISKS RISINĀJUMS
7.-11. KLASES SKOLĒNU VĒRTĪBORIENTĀCIJAS PILNVEIDEI
PRET DAŽĀDĪBU**

MAGISTRA DARBS

Autore: Rūta Kronberga

Stud. apl. nr.: rk08108

Darba vadītāja: *Dr. habil. paed. prof.* Irina Maslo

RĪGA 2014

ANOTĀCIJA

Maģistra darbā “Globālā izglītība kā pedagoģisks risinājums 7.-11. klases skolēnu vērtīborientācijas pilnveidei pret dažādību” tiek pētīts, kāds ir globālās izglītības pienesums, kas sekmē iekļaujošas un sociālu dažādas sabiedrības veidošanos. Mūsdienu pasaulē, kad robežas starp attālām valstīm un reģioniem sarūk, ir būtiska loma izprast sabiedrības ietekmējošos globalizācijas aspektus, ko aktualizē un risina globālās izglītības pieeja. Tas palīdz veidot izpratni par globāliem jautājumiem, liekot būtisku uzsvaru uz izglītību.

Pētījuma mērķis ir izpētīt globālās izglītības pieejas īpatnības 7.-11.klases skolēnu vērtīborientācijas pret dažādību pilnveidei.

Pētījums sastāv no 4 daļām: 1) globalizācijas procesu ietekmes izpēte sabiedrības un indivīda līmenī ;2) globālās izglītības pieeja globālo problēmjautājumu izpētē; 3) pētījums par 7.-11. klases skolēnu vērtīborientāciju attiecībā uz dažādību; 4) globālās izglītības kampaņas iniciatīvas izstrāde īstenošanai pamatskolas un vidusskolas skolēnu vērtīborientācijas pilnveidei pret dažādību, kā arī jomas ekspertu vērtējuma saņemšana.

Pētījumā iegūtie secinājumi ir sekojoši: 1) globalizācijas procesi būtiski ietekmē pusaudžu un jauniešu identitātes veidošanās procesu, īpaši attiecībā uz globālās identitātes apziņu; 2) jaunieši ir noliedzoši pret tādām sabiedrības grupām, kas var potenciāli radīt draudus, ir nezināmi 3) jauniešu vidū ir izteiktas tādas vērtību grupas kā “Stabilitāte” “Labdabība”, lai veicinātu sociāli iekļaujošas sabiedrības veidošanos būtiski ir stiprināt “Universālisma”, “Pašvirzības” vērtības; 4) uz kampaņas principiem balstītas globālas izglītības aktivitātes ir efektīvas kā aktualizēt dažādības jautājumu skolas vidū un motivēt uz rīcību.

Atslēgvārdi: globalizācija, globālā izglītība, identitāte, vērtības, vērtīborientācija, dažādība, kampaņa

ABSTRACT

The research, "Global Education as a Pedagogical Solution for Facilitating Value-orientation Towards Diversity in Form 7-11 " explores what the contribution of global education is that promotes a variety of social and inclusive society. In today's world, where the boundaries between distant countries and regions are shrinking, it is essential to understand the role of society, affecting aspects of globalization that have emerged in the global education. Not only does it help to raise awareness of global issues, but also puts a strong focus on education.

The aim of the study is to explore the global education approaches peculiarities of 7th-11th grade students to the diversity of values, advancement. The study consists of four parts: 1) exploring the process of globalization in society and individual level; 2) global education approach to explore the global issues; 3) research on value – orientation of 7-11 form pupils toward diversity; 4) to develop a campaign based on the global education approach for facilitating positive value – orientation toward diversity in primary and secondary school. Assessment of the campaign.

The conclusions of the research: 1) globalization influence the formation of identity of teenagers and youth, specifically the person's global identity; 2) youth have a negative attitude towards social groups that they consider as dangerous or unfamiliar to them; 3) groups of values that dominate among youth are “Benevolence” and “ Security”. In order to encourage development of an inclusive society, it is important to strengthen value groups as “ Universalism” and “Self direction”; 4) global education activities based on campaign principles are an effective way to address diversity issues in the school environment and motivate to action

Keywords: globalization, global education, identity, values, value-orientation, diversity, campaigning

SATURS

Ievads.....	4
1. Globalizācijas procesi mūsdienu pasaulē.....	8
1.1. Globalizācijas procesu ietekme uz sabiedrību un indivīdu.....	8
1.2. Globalizācijas procesu ietekme uz pusaudžu un jauniešu personības un sociālo attīstību.....	12
2. Globālās izglītības pieeja globālo problēmjaudājumu risināšanai.....	20
2.1. Globālās izglītības konceptuāls raksturojums.....	20
2.2. Globālā izglītība formālajā mācību procesā Latvijā.....	32
2.3. Globālās izglītības pieejas attīstība pasaulē un Latvijā.....	38
3.Pētījums par globālās izglītības pieeju 7.-11.klašu skolēnu vērtīborientācijas pilnveidei pret sociālo dažādību.....	45
2.4. Projekts "Globālais skolotājs" kā pētījuma konteksts.....	45
2.5. Pētījuma metodoloģija un dizains.....	46
2.6. Pētījumā iegūtie dati un to analīze.....	49
4.Globālās izglītības kampaņas iniciatīva pamatskolas un vidusskolas skolēnu vērtīborientācijas pilnveidei pret dažādību un tās izvērtējums.....	61
Nobeigums.....	71
Literatūras saraksts.....	75
Pielikumi.....	81

IEVADS

Pasaule, kurā dzīvojam ir daudz vairāk savstarpēji saistīta nekā to spējam apzināties. Orientēties globālajā pasaulē nav vienkārši, taču ir daudz vieglāk, ja saprotam saikni starp dažādiem pasaules reģioniem, notikumiem, kā arī to cēloņus un ietekmi. Pat notikumi attālos pasaules reģionos spēj būtiski ietekmēt procesus gan valstī, gan vietējā kopienā. Lai ilustrētu dažādu vietēju procesu ietekmi uz globālām norisēm un citiem pasaules reģioniem, var izmantot “tauriņa efekta” metaforu, kas apzīmē ideju par ķēdes reakciju, kurā kāds notikums viena zemeslodes pusē (tauriņa vēziens), var izraisīt spēcīgas reakcijas citā zemeslodes pusē. Piemēram finanšu krīze, kas sākās ASV, izraisīja dziļu ekonomisko lejupslīdi, ko Latvijas sabiedrība piedzīvoja 2008.-2009.gadā. Savukārt tas pastiprināja tālāko efektu – daudzu Latvijas iedzīvotāju izceļošanu no Latvijas uz Rietumeiropas ekonomiski stabilākajām valstīm, kas līdz ar to būtiski ietekmē arī šo valstu iedzīvotāju dzīves realitāti, jo veidojas sabiedrība ar lielāku dažādību. Turklāt mūsdienų pasaulē, kad robežas pat starp attālām valstīm un reģioniem sarūk, arī Latvijā palielinās to cilvēku skaits, kas šeit ieceļo un izvēlas Latvijā kā savas jaunās mājas, tādējādi veicinot etniskās dažādības veidošanos, kas nākotnē tikai pieaugs. Tajā pašā laikā sabiedrībā sabiedrībā pastāv jau eksistējošā dažādība, kuru reprezentantē daudzveidīgas sociālās grupas – cilvēki ar īpašām vajadzībām, dažādu seksuālo orientāciju, sociālekonomisko situāciju, vecuma grupām, kultūras piederību utt. Lai šīs dažādās sabiedrības grupas varētu brīvi izpaust savu sociālo piederību, kā arī vājākās un marginalizētās sabiedrības grupas tiktu iekļautas un atbalstītas, tādējādi uzverot sabiedrības dažādību kā bagātību un veidojot iekļaujošu sabiedrību, būtiska nozīme ir izglītībai. Kā atbilde sabiedrības dažādības un to ietekmējošajam globalizācijas aspektam ir izveidojusies globālās izglītības pieeja, kas ne tikai palīdz veidot izpratni par globālajiem jautājumiem, bet arī rada izpratni par to ietekmi vietējā mērogā un personīgo iesaisti, būtisku uzsvāru liekot uz vērtīborientētu izglītību, kur dominē tādas vērtības kā tolerance, solidaritāte, vienlīdzība, taisnīgums un iekļaušana. Visām šīm globālas izglītības pamatvērtībām ir būtiska nozīme, lai veidotu atbalstošu vidi sociālajai dažādībai (etniskajai, kultūru, orientāciju, vecumu, dzimumu, spēju, sociālekonomisko stāvokļu utt), izprotot tās veidošanās cēloņus (piem. migrāciju veicinošie cēloņi) un laikā iekļaujot sociāli vājākās grupas.

Globālās izglītības pieejas aktualitāti un vajadzību dažādības kontekstā apliecina arī “Latvija 2030” stratēģija. Tajā ir minēts, ka cilvēkkapitāls ir Latvijas svarīgākais resurss, tajā pašā laikā apzinoties, ka globalizācijas ietekmē turpina palielināties cilvēku kustība pāri valstu robežām. Par cik Latvija ir maza valsts, tad tās sabiedrībai jāspēj būt pozitīvi atvērtai pārmaiņām

un ārējām ietekmēm, kā arī jāprot tās izmantot savā labā. Būtisks ir tolerances princips, kas ietver atvērtību un cieņu pret dažādām kultūrām un dzīvesveidiem. Tolerance paredz visu veidu sociālās atstumtības un diskriminācijas mazināšanu, ieskaitot ienākumu nevienlīdzību, vecuma un dzimuma diskrimināciju darba tirgū, etniskos aizspriedumus un lingvistiskās institucionālās barjeras. Tāpat stratēģijā kā pamatprincips ir minēts sadarbība, kas paredz spēju sadarboties dažādo līmeņos, arī dažādu sociālo grupu ietvaros, kopēja labuma dēļ. (*Kīlis, 2007, 7*)

Lai arī izglītības nozīmīgākās iniciatīvas un attīstības stūrakmeņi ir veidojušies formālajā sektorā, globālās izglītības pieejas veidošanos un pilnveidi Latvijā lielā mērā nosaka neformālais sektors, proti, nevalstisko organizāciju iniciatīvas. Globālās izglītības jomā plaši darbojas tās nevalstiskās organizācijas, kas darbojas platformā LAPAS - Latvijas Platforma attīstības sadarbībai. Kā liecina pēdējo piecu gadu pieredze (*Stratēģija NVO kapacitātes stiprināšanai attīstības sadarbības un attīstības izglītības jomā, 2013, 5*) nevalstisko organizāciju pieredze un potenciāls ir nozīmīgs resurss, ko varētu izmantot arī formālajā sektorā - vispārizglītojošajās skolās un pat augstākajā, īpaši skolotāju izglītībā. Balstoties uz iepriekšminēto, maģistra darba pamatievirze ir vispārizglītojošo skolu mācību darbības elastības veicināšana, nodrošinot nevalstisko organizāciju īstenoto projektu saikni ar mācību procesu skolā. Maģistra darbs, tādējādi, tiek balstīts uz biedrības "Humana People to People in Latvia" projekta "Solidaritātes skolas Baltijas valstīs" iniciatīvu izveidot uz kampaņu pieeju balstītu pedagoģisku globālās izglītības risinājumu 7.-11. klašu skolēnu vērtīborientācijas pilnveidei pret dažādību.

Maģistra darbs ir inovatīvs pētījums, jo Latvijas akadēmiskajā vidē līdz šim nav pētīta globālās izglītības pieeja pozitīvas vērtīborientācijas pilnveidei pret dažādību, tāpēc pētījumā tiek apskatīts kādas ir globālās izglītības veiksmīgākās iniciatīvas, kas sekmētu iekļaujošas sabiedrības veidošanos attiecībā uz sociālo dažādību.

Pētījuma objekts: globālās izglītības iniciatīvas mācību procesā vispārizglītojošajā skolā

Pētījuma priekšmets: 7.-11. klases skolēnu vērtīborientācija attiecībā uz sociālo dažādību

Pētījuma mērķis: izpētīt globālās izglītības pieejas īpatnības 7.-11.klases skolēnu vērtīborientācijas pret dažādību pilnveidei.

Uzdevumi:

1) analizēt zinātniskos un metodoloģiskos literatūras avotus, un normatīvos dokumentus par globalizācijas procesiem, izglītības globālajām iniciatīvām, globālās izglītības pieeju, kā arī par pusaudžu un jauniešu personības un sociālo attīstību;

2) izstrādāt uz projektu "Solidaritātes Skolas Baltijas valstīs" balstītu pētījuma dizainu par globālās izglītības pieeju 7.-11.klašu skolēnu attieksmes pilnveidei pret daudzveidību;

3) veikt pētījumu par globālās izglītības pieeju 7.-11.klašu skolēnu attieksmes pilnveidei pret daudzveidību;

4) izstrādāt uz kampaņas principiem balstītu globālās izglītības iniciatīvu īstenošanai pamatskolas un vidusskolas skolēnu grupā vērtīborientācijas pilnveidei pret dažādību, kā arī apzināt ekspertu viedokļus un ieteikumus kampaņas pilnveidei.

Pētījuma veids: gadījuma pētījums (*case study*)

Pētījuma struktūra: jaukta pētījuma struktūra

Pētījuma norise:

2013 – 2014. projekta “Solidaritātes skolas Baltijas valstīs” uzsākšana un skolotāju mācību semināru konceptuālā pamata izveidošana.

1) 7.-11.klases skolēnu anketēšana; 2) anketēšanā noskaidrotā situācija un uz kampaņas principiem balstīta globālās izglītības iniciatīva izveide; 3) uz kampaņas principiem balstītās globālās izglītības iniciatīvas izvērtēšana, kurā tika iesaistīti atbilstoši eksperti.

Datu vākšanas metodes: aptauja (anketēšana), ekspertu intervijas

Pētījuma analīzes metodes:

1. Teorētiskās analīzes metodes: zinātniskās literatūras, normatīvo dokumentu, metodoloģiskās literatūras teorētiska analīze un strukturēšana.

2. Empīriskās metodes:

2.1. Kvantitatīvo datu ieguves metode: anketēšana.

2.2. Kvalitatīvo datu ieguves metode: ekspertu intervijas.

2.3. Datu apstrādes un analīzes metodes:

Datu apstrāde notika datorprogrammā SPSS 17.0. Datu analīzē tika izmantoti šādi statistiskie rādītāji:

a) viena mainīgā biežumu sadalījuma atainošanai - absolūtie un relatīvie rādītāji.

b) viena mainīgā apkopojosa indeksa iegūšanai - centrālās tendences rādītājs "vidējais aritmētiskais". Tā stabilitātes komentēšanai papildus izmantots izkliedes rādītājs "standartnovirze".

Pētījuma bāze un izlase: anketēšanās piedalījās 113 biedrības “Humana People to People Latvija” projekta "Solidaritātes Skolas Baltijas valstīs" ietvaros iesaistītie 7.-11.klašu skolēni; izvērtēšanā piedalījās - 7 globālās izglītības jomas eksperti no nevalstiskā un valstiskā sektora Latvijā un Spānijā.

Pētījuma jautājums: kādas ir konceptuālās iezīmes īslaicīgām globālās izglītības iniciatīvām pamatskolas un vidusskolas skolēnu vērtīborientācijas pilnveidei pret dažādību?

Pētījuma robežas: Pētījums notiek GI projekta “Solidaritātes skolas Baltijas valstīs” ietvaros, kā norisi finansē Eiropas Komisija.

Pētījuma rezultātu aprobācija:

Kampaņas idejas attīstībai būtisku pamatu sniedza biedrības “Humana People to People in Latvia” rīkotie semināri skolās, kuru aktivitātes tika veidotas balstoties uz kampaņas principiem. Darbs notika ar sekojošās skolām: Mārupes vidusskola (7. maijs), Kandavas internātvīdusskola (19.maijs), Lielvārdes vidusskola (27. februāris), Pāles pamatskola (30.janvāris), Rugāju vidusskola (21.decembris, 2013.)

Kampaņu nozīme globālas izglītības jomā formālajā vidē tika analizēta Latvijas Platformas attīstības sadarbībai (LAPAS) globālās izglītības darba grupas sēdēs kopā ar pārstāvjiem no citām nevalstiskajām organizācijām. Sēdes notika sekojošos datumos: 2014. gadā - 15. aprīlis un 3.februāris, 2013.gadā – 12. decembris un 24. aprīlis.

1. GLOBALIZĀCIJAS PROCESI MŪSDIENU PASAULĒ

Globalizācijas procesu ietekmē notiek būtiskas pārmaiņas gan sabiedrības, gan individuālā līmenī, skarot arī jaunieši identitātes veidošanās aspektus. Globalizācijas pētnieks M. Stīgers min 4 globalizācijas dimensijas - ekonomiskā, kultūras, politiskā un ideoloģiskā, kas apraksta globalizācijas procesus dažādās jomās, tajā pašā laikā atspoguļojot to komplikētību un pastāvošo viedokļu daudzveidību. Caur šīm 4 dimensijām turpmākajā nodaļā tiek analizēta globalizācijas ietekmē uz mūsdienu sabiedrību un indivīdu.

Pusaudžu un jauniešu vecumposms ir tas laiks, kad veidojas personas identitātes apziņa, ko būtiski ietekmē globalizācijas procesi, īpaši globalizācijas kultūras, politikas un ekonomijas dimensijas. Šo dimensiju pamats tiek izmantots, lai analizētu globalizācijas ietekmi un pusaudžu un jauniešu personības un sociālo attīstību.

1.1. Globalizācijas procesu ietekme uz sabiedrību un indivīdu

Sabiedrībā arvien vairāk diskutē par globalizācijas procesiem pasaulē, kas ietekmē ikviena indivīda dzīvi dažādos līmeņos. Pastāv viedokļu dažādība, kas skaidro mainīgo un dinamisko jēdzienu “globalizācija”. Šī iemesla dēļ “globalizācijas” skaidrojums nav viennozīmīgi ieliekams konkrētas definīcijas ietvarā, kas tiktu plaši akceptēts, turklāt attieksme pret šo procesu un definīcija var mainīties atkarībā no valsts, kultūras un sabiedrības, kas šo procesu definē. Šo apgalvojumu apstiprina globalizācijas procesu pētnieks M. Stīgels norādot, ka globalizācija ir ne vien objektīvs process, bet stāstu plejāde, kuros definē, apraksta un analizē pašu globalizācijas procesu. Turklāt globalizāciju vislabāk var raksturot kā daudzdimensionālu sociālo procesu kopumu, ko nav iespējams ievietot kādā konkrēta tematiskā rāmī. Globalizācija skar visas mūsdienu sociālās dzīves jomas – ekonomiku, politiku, kultūru, tehnoloģiju un ekoloģiju. (Stīgers, 2008, 10) Bet skaidrs ir viens, mūsdienu pasaulē globālais ir daļa no ikdienas vairāk kā jebkad iepriekš un cilvēki dažādas pasaules daļās ir saistīti dažādos veidos: sociāli ar mediju un interneta starpniecību, kulturāli migrācijas dēļ, ekonomiska pateicoties globālajam tirgum, politiski, jo mūs saista pārnacionālās institūcijas un noteikumi, kuras tās ir izdevušas un vides aspekta dēļ, jo visi planētas iedzīvotāji dala vienu zemeslodi, uz kuras dzīvo. (*Education for Global Citizenship. A Guide for schools, 2006, 2*)

Sabiedrības diskursā globalizācija parādās kā sinonīms informācijas tehnoloģiju

izplatībai, liberālai ekonomikai, multinacionālu un supranacionālu organizāciju un uzņēmumu uzplaukumam, Rietumu (Rietumeiropas un Amerikas) politikas, ekonomikas un politikas dominancei. Būtisks globalizācijas sākotnējais un joprojām spēcīgs virzošais spēks ir globalizācijas ekonomiskais aspekts - pieaugošā preču, pakalpojumu, kapitāla, naudas un iedzīvotāju plūsmā starp valstīm, kas ļoti strauji ir transformējis daudz plašākā sociāla procesā. Teorētiķi, kas pēta globalizācijas fenomenu (A. Gidenss, F. Dzeimsons) norāda, ka globalizācija ir ienesusi fundamentālas izmaiņas telpas un laika uztverē – mēs dzīvojam laikmetā, kad viss ir kļuvis vienlīdz tuvs un tāls. Attīstās tehnoloģijas, kas ļauj lielus attālumus pārvarēt īsā laika posmā. Ātrumam palielinoties, laiks tiek samazināts un attālums sarūk, telpa tiek “saspiesta”. Šīs izmaiņas laika uztverē transformē teritorijas pieredzi – fiziskas teritorijas ir ātri pārvaramas un pat nemanāmas, savukārt informācijas plūsma ar interneta starpniecību no vienas pasaules malas uz otru var pārvietoties sekundes laikā (*Muižniece, 2005, 42 – 43*). A. Gidenss papildina “Globalizācija ne tikai rada apjomīgas sistēmas, bet arī pārveido sabiedriskās pieredzes lokālos un pat personiskos kontekstus. Globalizācija nav viens atsevišķs process, bet gan sarežģīts daudzu norišu sajaukums, kuri bieži nonāk konfliktā cits ar citu, tādējādi radot konfliktus, izstumtību un jaunas segregācijas formas.” (*Muižniece, 2005, 37*)

M. Stīgers min 4 globalizācijas dimensijas, kas norāda uz globalizācijas procesiem dažādās jomās, tajā pašā laikā parādot to komplicētību un pastāvošo viedokļu dažādību:

1) ekonomiskās dimensija, kas ievieš būtiskas izmaiņas ekonomiskās ražošanas un preču apmaiņas organizēšana. Ekonomiskā globalizācija ir saistīta ar ekonomisko sakaru intensifikāciju un izplatīšanos visā pasaulē, milzīga kapitāla un tehnoloģiju plūsma stimulē tirdzniecību ar precēm un pakalpojumiem, kurā tiek iesaistīti tālākie pasaules nostūri. Par galvenajiem globālās ekonomikas stūrakmeņiem ir kļuvušas milzīgas transnacionālās korporācijas, spēcīgas starptautiskās ekonomiskās institūcijas un lielas reģionālās tirdzniecības sistēmas un nacionālo valstu nozīme šajā procesā mazinās. (*Stigers, 2008, 55*);

2) politiskā dimensija. Globalizācija veicina politisko sakaru intensifikāciju un pārnacionālu sadarbību veidošanu un lēmumu pieņemšanu. Šo procesu rezultātā rodas svarīgi politiski jautājumi par valsts suverenitātes principiem, lomu un reģionālās un globālās pārvaldības izredzēm. Hiperglobalizētāji norāda uz nacionālās valsts pakāpenisku demisiju norādot, ka politiskā ietekme pieder globāliem sociāliem veidojumiem, globāliem tīkliem, nevis teritoriālajām valstīm. (*M. Stīgers, 2008, 55, 80*). Citās domās ir nacionālisti, kas iestājas par komunitārisma idejām apelējot pie pieņēmumiem par cilvēka dabu, valodu, kopienas izjūtu un identitāti. Galvenais arguments ir uzskats, ka pastāv kāds neapstrīdams labums un noteikta kopiena ir

nepieciešams priekšnoteikums, lai to iegūtu vai saglabātu, piemēram, ir nepieciešama skaidra etniskā identitāte, lai veidotu nacionālu valsti. Savukārt kosmopolītisms, kas ir multikulturālisma ideoloģijas pamatā norāda, ka pastāv universālas vērtības kā taisnīgums un demokrātija, kas attiecas uz cilvēkiem un kopienām visā pasaulē neatkarīgi no ģeogrāfiskās atrašanās vietas vai kultūras piederības un politiskajam organizācijām būtu jācenšas iemiesot pārvalstisku organizāciju formā, kuras ir augstāk stāvošas par nācijvalstīm. (*Muižniece, 2005, 46 - 47*) Komunitāristi savukārt norāda, ka šāda pārnacionālu vērtību uzspiešana var novest pie tā, ka globālā humānisma un demokrātijas vārdā tiek nogalināti tūkstošiem cilvēku, piemēram, karš Irākā vai Afganistānā.

3) Ideoloģiskā dimensija, kas balstās uz 5 apgalvojumiem: a) globalizācija nozīmē tirgus liberalizāciju un globālu integrāciju; b) globalizācija ir neizbēgama un neatgriezeniska; c) neviens nav atbildīgs par globalizāciju, d) globalizācija sniedz labumu katram; e) globalizācija pastiprina demokrātijas izplatšanos pasaulē. (*Strīgels, 2008, 121-128*)

4) kultūras dimensija, kas norāda uz kultūras plūsmu intensifikāciju un ekspansiju pasaulē. Ar interneta un citu tehnoloģiju palīdzību mūsdienu dominējošās nozīmju simboliskās sistēmas, piemēram, individuālisms, patērnieciskums un dažādi reliģiskie diskursi cirkulē daudz brīvāk un plašāk. Mūsdienu kultūras prakse lielākoties tiek īstenota ārpus noteiktā lokalitātēm kā pilsēta un tauta un, mijiedarbojoties ar dominējošām globālajām tēmām, iegūst jaunu nozīmi.

Globalizācijas process liek uzdot sekojošus jautājumus: vai globalizācija visā pasaulē padara cilvēkus līdzīgākus vienu otram vai atšķirīgākus? Vai globalizācija nozīmē visas pasaules amerikanizāciju? Haningtons uzskata, ka pasaules kultūra nekļūs viendabīga un atšķirības tiks saglabātas, jo pasaulē pēc aukstā kara beigām vissvarīgākās atšķirības starp cilvēkiem nav vairs ideoloģiskas, politiskas vai ekonomiskas, bet tās nosaka kultūra. Tautas un nācijas cenšas atbildēt uz jautājumu: "Kas mēs esam?" Mēs zinām, kas mēs esam tikai tad, kad zinām, kas mēs neesam, un bieži – tikai tad, kad zinām pret ko mēs esam (*Muižniece, 2005, 20*). Šajā kārtībā visbīstamākie konflikti būs nevis starp bagātajiem un nabagajiem un citām ekonomiski definētam grupām, bet starp tautām, kas pieder dažādām kultūrām. Galvenā cīņa būs nevis starp kapitālismu un komunismu, bet attiecības starp Rietumu kultūru un nerietumnieciskajām civilizācijām. (*Muižniece, 2005, 21*).

Vairāki globalizācijas un tas ietekmes uz kultūras pētnieki (U.Hannerz, L. Ose) nepiekrīt Haningtona uzskatam un norāda, ka pārnacionālas kultūras eksistēšana ir jau realitāte. U.Hannerzs apgalvo, ka pasaules kultūra rada lokālo kultūru pārklāšanos un tādas kultūras, kurām nav savas teritorijas. Pasaules kultūru organizē centrs (pirmās pasaules) un perifērijas

(trešās pasaules) mijiedarbība, kur pirmās pasaules hemogenizējošās kultūras ietekme un trešo ir lielāka nekā trešās pasaules lokālo kultūru ietekme uz pirmo. Šos procesus lielā mērā stimulē globālais tirgus. (*Hannerzs, 1997, 331*). Savukārt starpkultūru jautājumu pētniece L. Ose apskata pārnacionālu kultūru veidošanos no cita skata punkta - dažādu tautību jaunākās un vidējās paaudzes vidusšķiras intelektuāļi dzīvi uztver kā kaut ko vairāk par darbu un ģimeni – tā ir pašīstenošanās projekts. Elastīga pielāgošanās citiem padara dzīvi tik daudzveidīgu, ka identitātes viegli nomaina viena otru. Ņemot vērā, kur runa ir par sabiedrības vidusšķiru, tad var secināt, ka ekonomiskā labklājība ieņem būtisku lomu cilvēka identitātes definēšanā, jo tā arvien vairāk attālinās no savas etniskās piesaistes, tās pārstāvju darbība un komunikācija kļūst starptautiskāka. Vietas nozīmi daudziem jauniešiem nomaina kultūras plūstamība laikā, kamēr daudzi vidējās un vecākās paaudzēs cilvēki turas pie vietas koncepta, kam ir liela emocionāla piesaiste (piemēram, mājas un dzimtene) (*Ose, 2009, 38*). Uz kultūru plūstamību norāda arī “glokalizācijas” termina parādīšanos kā piemēru minot ēšanas kultūru – turku kebabi, meksikāņu takos un buritos, Indijas karijs u.c. produkti, kas ir iekarojuši stabili vietu globālajā tirgū, nesot līdzīgu savu kultūras piederību. Šajā laikā veidojas arī pārnacionālas kopienas, piemēram, latvieši Īrijā, īri ASV, kas rada pamatu gan ekonomiskajai, gan kultūras dubultidentitātei. (*Ose, 2009,38*) M. Stīgers turpina aizsākto ideju, norādot, ka mūsdienās dzīvot un darboties pār noteiktajām valsts un kultūras robežām nozīmē gan to, ka tiek zaudētas tradicionālas nozīmes, gan radītas jaunas simboliskas ekspresijas, tātad kultūras turpina attīstīties. Kultūras globalizācija ir ietekmējusi nozīmīgu pavērsienu cilvēka apziņā, veco modernitātes struktūru nomaina jauns postmoderns ietvars, ko raksturo nestabilitāte identitātes izjūtā un zināšanās. (*Stīgers, 2008, 98*)

Latvijas kontekstā būtiskākās ar globalizācijas procesiem saistītās pārmaiņas ir minētas “Latvija 2030” stratēģijā. Šie izaicinājumi ir sekojoši:

- 1) globalizācijas ekonomikā un inovatīvas ekonomikas attīstība;
- 2) darba tirgus dinamika un pieprasījums pēc jaunām kompetencēm un iemaņām;
- 3) klimata pārmaiņas, bioloģiskās daudzveidības un dabas kā dzīvesvides apdraudētība;
- 4) augošs pieprasījums pēc enerģijas resursiem un enerģētiska drošība;
- 5) globālā vidusslāņa attīstība un relatīvi nabadzības risku pieaugums;
- 6) urbanizācija, pilsētu izplešanās, reģionu pozicionēšanās;
- 7) demokrātiskās pārstāvniecības institūciju krīze un jaunu sabiedriskas līdzdalības formu veidošanās;
- 8) demogrāfiskās izmaiņas -iedzīvotāju skaita samazināšanās un novecošanās. (*Ķīlis, 2007,7*)

Šie globalizācijas radītie izaicinājumi un pārmaiņas bija būtisks faktors, kas mudināja

Latvijas inteliģenci, sabiedrību un politiskajai eliti vienoties un izstrādāt Latvijas tālāko attīstības plānu “Latvijas 2030”, kas ir galvenais valsts ilgtermiņa plānošanas dokuments, ko ir apstiprinājusi Latvijas Republikas Saeima.

Apkopojot augstāk minētos globalizācijas procesi, var secināt, ka ir izveidojusies globālā sabiedrība, kas ir “riska sabiedrība”, jo notiek fundamentālās izmaiņas gan politikas, ekonomikas, gan sociālajā un kultūras jomā, kas rada dažādus riska faktoros, kuru attīstība nav viegli prognozējama. Šie esošie riska faktori ir sekojoši:

- 1) pastāv sabiedrības grupas, kurām nav pieejami resursi, un kuras nebauda vienlīdzīgas iespējas ar citiem;
- 2) strauja sabiedrībai bīstamu parādību (noziedzība, slimības, vides piesārņojums) izplatība;
- 3) nevienmērīga pasaules reģionu attīstība.
- 4) Sarežģītāka vienošanās par kopīgiem risinājumiem (*Ose, 2009, 38*);
- 5) iespējamība spēcīgāko kultūru hegemonijai;
- 6) nestabilitāte jaunās globālās identitātes izjūtā un zināšanās. (*Strīgers, 2008, 98*).

Šie izaicinājumi liek meklēt risinājumus lokāla, nacionālā un globālā mērogā, lai neskatoties uz dinamiskajām pārmaiņām mūsdienu sabiedrībā un pasaulē, tiktu nodrošināta vienlīdzīgs resursu sadalījums, cilvēktiesību ievērošana un solidaritāte cilvēku, valstu un pārnacionālo organizāciju starpā. Kā viens no instrumentiem taisnīgas pasaules kārtības veidošanai ir globālās izglītības pieeja formālās, neformālās un mūžizglītības kontekstā.

1.2. Globalizācijas procesu ietekme uz pusaudžu un jauniešu personības un sociālo attīstību

Nodaļas sākumā ieskatīšos šī darba pētījuma mērķa auditorijas - pusaudžu un jauniešu vecumposma (12 – 18 gadi) attīstības īpatnībās, īpaši pievērsoties identitātes veidošanās procesam un sociālās mijiedarbības lomai tajā.

Pusaudžu un jauniešu vecumposms ir tas, kurā visintensīvāk formulētas cilvēka identitātes apziņa. Abiem vecumposmiem ir savas specifiskas īpatnības. Pusaudža periodu (11. - 15.gadi) vispirms iezīmē apziņas maiņa par sevi, ko ietekmē fizioloģiskas izmaiņas ķermenī, līdz ar to pusaudzis sāk vairāk koncentrēties uz savu ķermeni un ārējo izskatu, kas būtiski ietekmē pašvērtējumu. Šajā vecuma posmā mainās autoritātes – no pieaugušā kā parauga uz vienaudžiem, kas kļūst par “nozīmīgajiem citiem”, par morāles, ētikas, uzvedības etaloniem. Par autoritāti var kļūt arī kāds pieaugušais, aktieris, mūzikas zvaigzne u.tml. Pusaudži aktīvi meklē savu ES un

sociālo lomu, uzdod jautājumus, kas es esmu, kāpēc es esmu, par ko vēlos kļūt nākotnē. Ja pusaudzī ir nemiers par savas vietas atrašanu, tad viņš var meklēt ar ko identificēties, kas ir saistāma ar kompensācijas reakciju, kad cilvēks savu nemieru un nedrošības izjūtu samazina, atrodot objektu, ar ko iztēle identificēties, saplūst. Raksturīgi, ka pusaudži dzīvo šodienai un šim mirklim, neredz, kas notiks rīt un kādas būs viņu rīcības sekas.

Spējas, kas parādās pusaudžiem šajā vecuma posmā un var veicināt globālo jautājumu izpratni:

- 1) attīstās vispārīgās intelektuālās spējas;
- 2) tendence nepieņemt gatavas hipotēzes kā absolūtas patiesības, bet meklēt savas un pārbaudīt pašiem vecās;
- 3) var spriest par sarežģītām un abstraktām idejām, salīdzināt alternatīvas;
- 4) patstāvīgi meklēt un izzināt jauno, pašizglītoties;
- 5) ir tendence vispārināt. (*Svece, 1999, 120-127*);
- 6) pusaudži spēcīgi ietekmē sabiedrības ideoloģiskais potenciāls, jo viņam ir liela vēlēšanās būt vienaudžu un skolotajā pieņemtam un rast iedvesmu vērtīgu dzīvesceļu piemēros. (*Eriksons, 1998, 102*)

Jaunieša vecumposma (15 – 18 gadi) būtiskākais uzdevums ir ES identitātes atrašanā vai izteikti intensīva tās meklēšana, profesijas izvēles saskaņošana ar vēlmēm, pretenziju līmeni, notiek visu kognitīvo procesu intelektualizācija, ka arī seksuālo attiecību nozīmes pieaugums. Jaunieša kognitīvās attīstības iezīmes, kas var palīdzēt attīstīt globālo izpratni:

- 1) domāšana kļūst intelektuālāka, abstraktāka, patstāvīgāka;
- 2) jauniešu var aizrauties ar domām par labāku pasauli;
- 3) attīstīs radošā pieeja, jaunrade, spēja vienai problēmai atrast vairākas risināšanas alternatīvas, kas ir saistīta arī ar vajadzību apliecināt savu individualitāti ar oriģinalitāti domāšanā un darbībā;
- 4) mācību procesā jaunieši var aizrauties ar filozofiju, psiholoģiju, tādējādi meklējot savu ES;
- 5) saskarsmē jaunieši kļūst vērsti uz sevi, pasaules norises uztver caur sevi. (*Svece, 1999, 137-147*).

Kā jau iepriekš minēts, pusaudža un jaunieša vecumposms ir laiks, kad intensīvi veidojas indentitātes apziņa t.i. “gan sociālas vides, gan paša indivīda radīta neatkārtojamas un vienreizējas personas definīcija.” Indivīda identitātes formulēšanas nav process, kas sācies tikai pusaudža un jaunieša vecumposmā, bet gan temats, kam tieši šajā vecumposmā tiek piešķirta īpaša vērība, jo jaunieši kognitīvi ir attīstījies tik tālu, ka var novērtēt savu paštēlu un citu personu veidoto viņa tēlu (*Gudjons, 2007, 152*). Ē. H. Ēriksons uztver cilvēka identitātes veidošanos kā procesu, kas

ilgst visu mūžu, pakāpeniski pārvarot stadijas (pēc Ēriksona 8 stadijas), kas seko viena otrai. Katru šo stadiju iezīmē noteikta psihosociālā krīze, kas var būt smagāka vai mazāk izteikta. Šī krīze ir pagrieziena punkts, kurā neizbēgami jāizlemj turpmākais attīstības virziens, tas ir brīdis starp progresu un regresu attīstībā. Galvenais lēmuma saturs ir saistīts ar tuvošanos ES – identitātei. Progresīva izvēle nostiprina ego, savukārt regresīva izvēle to vājina. Pēc Ēriksona domām piektā – jaunības stadija – saistās ar identitātes krīzi, kam ir noteicoša loma pieauguša cilvēka personības attīstībā. Šajā posmā indivīdam ir jāapvieno viss, ko viņš jūt un zina par sevi kā skolēnu, dēlu, meitu, draugu ar citam sociālajām lomām, lai izveidotu iekšējo pasauli kā viengabalainu veselumu. Viengabalainības izjūta rodas arī apgūstot tradīcijas, nostādnes, priekšstatus, kurus sniedz konkrēta sabiedrība un kultūrvēsturiskā vide, kurā indivīds dzīvo. Cilvēks vienmēr savu ES cenšas formulēt jēdzienos, kuri sakņojas konkrētajā vidē, tātad identitātes formulēšanas posmā būtiska loma ir kopienas apziņai un nacionālajam faktoram. (Karpova, 1998, 86, 89).

Lai apskatītu globalizācija un jaunieša identitātes veidošanās mijiedarbību, pieskaršos četrām, iepriekšējā nodaļā definētajām un M.Stīgers izvirzītajām globalizācijas dimensijām – ekonomiskai, politiskai, ideoloģiskai un kultūras dimensijai. Šo dimensiju ietvaros apskatīšu dažus no aspektiem, kas ietekme jaunieša identitātes veidošanos.

Ekonomiska dimensija. Kā vienu no ekonomiskas dimensijas ietekmes veidiem uz pusaudžu un jauniešu identitāti vēlos minēt starptautiskos zīmolus, kas var ieņemt lomu kā statusa demonstrēšanas elementi. Šo dimensiju raksturo transnacionālu uzņēmumu (TNK) pastāvēšana un augšana, milzīgas kapitāla un tehnoloģiju plūsmas, kas stimulē tirgu un veicina to, ka preces un pakalpojumu izplatās visā pasaulē. Apmēram 200 lielākās TNK kontrolē vairāk nekā pusi no pasaules industriālās ražošanas. Šīs TNK ir pārnacionāli veidojumi, kas savu ražošanas un preču izplatību ir izvērsusi visur pasaulē. Tādi ir mums ikdiena zināmi zīmoli kā Nike, Coca-Cola, Kit-Kat, Siemens, IBM utt, pieder samērā mazam TNK lokam. Šo preču un zīmolu izplatība notiek visā pasaulē, tie tiek plaši reklamēti mediju un sociālo tīklu vidē un to lietošana bieži ir saistīta arī ar konkrēta statusa demontēšanu vienaudžu vidū. (Stīgers, 2008, 67) Ņemot vērā, ka pusaudžiem un jauniešiem statuss un piederība vienaudžu grupai ir nozīmīga šajā vecuma posmā, tad šādas pārnacionālas un globālas statusa preces un zīmoli var ieņemt nozīmīgu lomu identitātes apziņas veidošanā, saskarsme ar citiem un savas lomas noteikšanā. Šo apgalvojumu apstiprina S. Austruma norādot, ka jaunieši mūsdienās interesējas par vērtību metafunkcionalitāti, kā arī tēlu patērēšanu. “Vairāk nekā lietas jauniešu patērē tēlus, ideālus, fantāzijas un izmanto stilus, ko iegūst saskaņā ar patēriņ-kodiem, kurus translē plašsaziņas masu komunikācijas līdzekļi. Skolēni

pieņem patērētājsabiedrības dzīvesstilu kā savējo stilu.” (*Austruma, 2012, 18*) Nozīmīgs jaunietim ir pašpilnveides un pašapziņas celšanas aspekts, kas mūsdienu patērētājsabiedrībā reducējas uz vērtībām *Es pats / pati, labs ārējais izskats, nauda.* (*Austruma, 2012, 21*)

Politiska dimensija. Šīs dimensijas ietvaros pieskatošos nacionālās un globālās identitātes definēšanās un mijiedarbības diskursam, jo bieži tās parādās kā viena otru izslēdzošas proti – globāla identitāte tiek uztverta ka apdraudējums nacionālajai identitātei.

Pusaudža un jaunieša vecumposms ir laiks, kad veidojas indivīda nacionālās identitātes apziņa, kurai ir nozīmīga loma identitātes veseluma veidošanā. Sociālais teorētiķis E.D. Smits nacionālo identitāti definē kā vienu no kolektīvās identitātes formām, kas ietver tādas pazīmes kā vēsturiska teritorija jeb tēvzeme apziņa, kopīgi mīti un ar vēsturi saistītas atmiņas, vienota tautas kultūra izpratne, visiem sabiedrības locekļiem vienādas likumīgas tiesības un pienākumi, kā arī kopīga ekonomika. (*Smits, 2012, 22 - 23*). Nacionālā identitāte veic nozīmīgu lomu indivīda apziņas veidošanā kopienas kontekstā. Redzamāka no tam ir kopienas locekļu socializēšana – tie kļūst par “pilsoņiem”. No valsts puses tas tiek panākts ar standartizētu un obligātu izglītība sistēmu, kā arī izmantojot dažādus simbolus – karogus, naudas sistēmu, himnas, formas tērpus, pieminekļus, ceremonijas, sabiedrības locekļiem tiek atgādināts par kultūras mantojuma kopību un savstarpējo radniecību. Nacionālās identitātes apjauta palīdz indivīdam caur tautas kolektīvās individualitātes un savdabīgas kultūras prizmu ieraudzīt un apzināties pašam sevi un noteikt savu vietu pasaulē (*Smits, 2012, 25*). Arī M. Fuko norāda, ka indivīds nevar brīvi izvēlēties savu identitāti, jo identitātes “projekta” izstrādi un īstenošanu ierobežo pastāvošās diskursīvās prakses - valsts un sociālas sistēma kādā indivīds dzīvo (*Kruks, 2004, 10*). Šo ierasti “ērto” nacionālās identitātes apziņu mūsdienās maina globālās realitātes parādīšanās. Ja sistēma, kad nacionālas valstis bija būtiski lēmumu noteicēji, sniedza cilvēkiem “piederības” sajūtu nacionālajai valstij, tad globalizācija, kāda tā ir pazīstama 21. gadsimta sākumā, atšķaida šo pašu identificēšanos ar nacionālo valsti. (*Eiropa globalizācijas spoguļi: problēmas, izaicinājumi un perspektīvas, 2006, 14*). Jaunieša identitāte apziņa, kas ir formēšanās posmā, mūsdienās saskaras ne tikai ar lokālo un nacionālo vidi un tās kultūrvēsturisko mantojumu, bet arī ar globālajiem procesiem, kas ietekmē identitātes veidošanos gan apzināti, gan neapzināti. Rodas jautājums kā šīs abas identitātes mijiedarbojas savā starpā. Pieskaroties nacionālisma uzskatiem, sociologs Z. Baumans norāda, ka nacionālisms pārlietu izceļ tieši “patības”(sevis atskaršana no cita, ir mainīga atkarīga no kontakta situācijas) nozīmi, uzskatot to par tāpatības – individuālā es – izpratnes pamatu, tātad - nacionālā identitāte ir tā, kurai ir fundamentāla loma identitātes pamatu identificēšanā.

Vairāki autori (E. Gidenss, Z. Baumans, A. Pjatogorskis, L. Muižniece) norāda uz

identitātes veidošanos kā mainīgu procesu, ko būtiski ietekmē mūsdienu mainīgā un globālā pasaule. E. Gidness izprot identitāti kā projektu, kas cilvēkam ir jāizstrādā. Par cik mūsdienu indivīdam ir vairāk uzturēšanās vietu nekā viduslaikos, tad ir apgrūtināti identificēties ar kādu iepriekš dotu fiksētu identitāti, tādējādi sevis identitāte ir prasme uzturēt stāstījumu par sevi, ar kuru “indivīds veido attīstības trajektoriju no pagātnes uz paredzēto nākotni”. Savukārt Z. Baumans norāda, ka identitāte nepārtraukta un nelineāra sevis pašstrukturēšanas aktivitāte, kurai nav galamērķa. Pašstrukturēšanās ietver sevī nojaukšanu, samontēšanu, jaunu elementu adaptāciju, citu elementu atgrūšanu, mācīšanos un aizmiršanu (*Kruks, 2004, 9*). Krievu izcelsmes vēsturnieks un filozofs A. Pjatigorskis uzskata, ka identitāte ir falsifikācija, jo nav zināms, vai patiešām eksistē tas, ar ko cilvēks sevi ir identificējis. Vienā gadījumā identitāte tiek iegūta no kultūras vai ideoloģijas, cita – cilvēks pats to ir izvēlējis, taču izvēlējis no tā, kas jau ir dots, no tā, ko kāds cits jau ir izdomājis. (*No cietuma uz cietumu, 2002, 3*).

Pētniece L. Muižniece pētījumā par nacionālās identitātes lomu globālajā kontekstā pauž uzskatu, ka nacionālā un globālā identitāte viena otru neizslēdz. “Identitāte” var apzīmēt būtību vai tikai formālu konstrukciju. Pirmajā gadījumā persona identificējas ar kaut ko jau iepriekš dotu - izcelsmi vai kultūru. Piemēram, persona ir latvietis neatkarīgi no tā vai viņš to vēlas, vai ne un šo latvietību var apdraudēt citu identificēšanās iespējamību globālais piedāvājums. Otrajā gadījumā, ja indivīds saprot, ka identitāte ir tikai ideoloģiska konstrukcija, es varu identificēties ar ko vien vēlos un nacionāls / globāls nav savstarpēji izslēdzošas izvēles. (*Muižniece, 2005, 54*) Turklāt var panākt, ka identitātes pastāv hierarhijas formā, kurā viena identitāte dominē un citas nav tik svarīgas: viņš / viņa ir savas tautas vai nācijas loceklis un reizē arī, piemēram, eiropietis. Veiksmīgas politikas gadījumā dažādas identitātes atrodas saskaņā viena ar otru un viena otru papildina (*Kārkliņa, 2002, 8*). Jāatzīmē, ka mūsdienās jaunieši bieži sevi definē globālāk – pārnacionālu subkultūru ietvaros, izglītības kategorijās, izmantojot svešvalodas, maksas tēlos kā statusa simbolos, (*Ose, 2009, 35*) līdz ar to jauniešiem nacionālas un globālas identitātes līdzāspastāvēšana ir vieglāk akceptējama.

“Latvija 2030” stratēģijā attiecībā uz nacionālo identitāti ir apgalvots, ka indivīdam kā sabiedriskai būtnei ir izteikta nepieciešamība piederēt kādai grupai un justies pārliecinātiem, ka šī piederība garantē viņu eksistencei zināmu labklājību, drošību un noteiktību. Pilsoniska rīcība un demokrātiski institūti ir jāsaista ar vienotas nacionālas kultūras ideju, ideāliem un praksi, kura balstītos uz nacionālās identitātes un kultūru daudzveidības mijiedarbību. Stratēģijas ietvaros nacionālā identitāte tiek interpretēta nevis etniskā, bet plašākā – politiskās nācijas – nozīmē, kas aptver visus Latvijas iedzīvotājus, kuri jūtas piederīgi Latvijas kultūras telpai un atzīst to par

savējo. Publiskais sektors ir tas, kas atbild par nacionālās identitātes, pilsoniskuma, valsts valodas un valsts idejas uzturēšanu, kā arī pilsonisko brīvību garantijām, vienlaikus respektējot katra indivīda tiesības uz kultūras daudzveidību, uzskatu un reliģijas brīvību.” (*Kīlis, 2007, 14*) Savukārt “tolerance” ir minēts kā viens no attīstības stratēģiskajiem principiem, kas sevī ietver atvērtību un cieņu pret dažādām kultūrām un dzīvesveidiem. Par cik Latvija ir maza valsts, tādēļ tās sabiedrībai jāspēj būt pozitīvi atvērtai pārmaiņām un ārējām ietekmēm, kā arī jāprot tās izmantot savā labā. (*Kīlis, 2007, 7*). Apkopojot minēto var secināt, ka Latvijas kontekstā tiek uzsvērtā politiskās nācijas identitātes apziņas veicināšana, lai visi Latvijas iedzīvotāji, kas jūtas piederīgi šai vietai, varētu te arī uzturēties, turklāt būtiski tiek uzsvērtā tolerantas un iecietīgas sabiedrības veidošanās, kā atbilde uz globālajiem procesiem. Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā nacionāla un globālā identitāte viena otru neizslēdz.

Kultūras dimensija. Apskatot kultūras dimensiju jaunieša identitātes veidošanās procesā, vēlos pievērsties kulturdialogam un mediju lomai, kam ir būtiska nozīmes kultūras saturu un vērtību pārraidē.

Starpkultūru komunikācijas kontekstā P. Laķis norāda, ka atvērtība citām kultūrām ir iespējama tikai tad, “ja eksistē savas etniskās, garīgās dimensijas apzināšanās un izjūtas apliecinājums”. P. Laķa uzstādījums sasaucas ar K. Holla domu par “mijšakarību starp savu un citu kultūru izpratni, jo svešas kultūras standarti prasa paša kultūras izprašanu un pašapziņas pakāpi- abas kopā jāattīsta svešas kultūras un savas kultūras apzināšanās.” Līdzdalība starpkultūru dialoga komunikācijas procesā jauniešiem nodrošina iespējas iegūt jaunu pieredzi, savstarpēji bagātināties, iesaistīties kultūras attīstības procesā, jo divu kultūru satikšanas nodrošina kultūras attīstību un saglabāšanu. (*Pīgozne, 2010, 44.-45*). Turpretim L. Ose norāda, ka dažādu tautību jaunākas un vidējās paaudzes vidusšķiras un intelektuāļi dzīvi uztver kā pašīstenošanās projektu, līdz ar to elastība un pielāgošanas citiem padara dzīvi daudzveidīgu un identitātes viegli viena otru nomaina. (*Ose, 2009, 38*) Tātad globalizācijas radītā kultūru mijiedarbība var gan veicināt jauniešiem apzināties pašiem savas kultūras specifiku un vērtības attiecībā pret citām kultūrām un nodrošināt to attīstību, gan atsevišķās jauniešu grupās veidojas veidot pārnacionālu kultūru apziņu.

Globalizācijas kultūras procesi liek uzdot jautājumu: vai globalizācijas padara mūs visus līdzīgākus? Lai atbildētu uz šo jautājumu, vēlos pieskarties mediju, kam ir liels nozīme kultūras procesu ietekmēšanā. Globalizācijas procesu pētnieks M. Stīgers ir ļoti skeptisks attiecībā uz mediju lomu mūsdienās, paužot uzskatu, ka mūsdienu globālas kultūras plūsmas galvenokārt rada un vada globālās mediju impērijas. Piesātinot globālās kultūras realitāti ar reklāmām un TV

šoviem, kas veidoti pēc vienām un tām pašām formulām, šīs korporācijas aizvien vairāk veido cilvēku identitāti un vēlmju struktūru visā pasaulē. Mediju vēlme nopelnīt, līdz ar to medijos piedāvātās vērtības veicina popkultūras hegemonijas veidošanos kultūras jomā, kas var novest pie sociālas realitātes depolitizācijas un pilsonisko saikņu vājināšanas t.i. ziņu raidījumi un izglītojošas programmas transformējas par “sekliem” izklaides šoviem (*Stügers, 2008, 98-103*). Ar mediju starpniecību pusaudži un jaunieši tiek informēti un pārliecināti par precēm un pakalpojumiem, kas jāiegādājas, par atzītām un aktuālām uzvedības normām, attiecību modeļiem utt. Šo piedāvāto vērtību un informācijas gūzmā pusaudzis un jaunieši, kura identitāte ir formēšanas procesā, var viegli apjukt un mētāties starp dažādam pieņemtām idejām un uzskatiem par sevi, kultūru un sabiedrību apkārt. (*Rubene, 2008, 21*)

Globalizācijas kultūras dimensija dažādi ietekmē jaunieša identitātes veidošanos. Notiek intensīvāka komunikācija starpkultūru vidē, kas var mudināt jaunieši apzināt savu kultūras identitāti, attīstīt to tālāk. Tomēr globālo mediju piedāvājums, kas lielā mērā pārpludina mūsdienu jauniešu ikdienu, piedāvā vieglas popkultūras saturu, ko daudzi jaunieši uzņem, tādējādi attālinoties no savas specifiskās kultūras vērtībām un pieslēdzoties medijos atspoguļotajai popkultūrai un tās vērtībām.

Kopumā var secināt, ka mūsdienu globalizācijas procesi ir izveidojusi sabiedrību, kas ir “riskā sabiedrība”, jo tajā notiek būtiskas pārmaiņas gan politikas, ekonomikas, gan sociālajā un kultūras jomā, kas rada dažādus riska faktorus, kuru attīstība nav viegli prognozējama - spēcīgāko kultūru hegemonija, nestabilitāte jaunās globālās identitātes apziņā, sabiedrības grupas, kurām nav pieejami resursi, un kuras nebauda vienlīdzīgas iespējas ar citiem, nevienmērīga pasaules reģionu attīstība.

Globalizācijai ir būtiska nozīme un ietekme gan pusaudžu un jaunieša identitātes veidošanās procesā. Šo ietekmi var analizēt caur 3 globalizācijas dimensijām:

- 1) ekonomiska dimensija. Starptautisko pārnacionālo kompāniju darbība, to ražotie produkti un starptautiskos zīmolus, kas var ieņemt lomu kā statusa demonstrēšanas elementi;
- 2) politiskā dimensija, kas apskata nacionālās un globālās identitātes definēšanās un mijiedarbības diskursu. Bieži tās parādās kā viena otru izslēdzošas proti – globāla identitāte tiek uztverta kā apdraudējums nacionālajai identitātei
- 3) kultūras dimensija, kas liek uzdot jautājumu – vai globalizācija visas kultūras padara vienādas? Pusaudža un jaunieša identitātes attīstībai kultūras dimensijas konteksta būtiska loma ir intensīvajam kultūrdialogam un medijiem, kas pārraida kultūras saturu un vērtību.

Globalizācijas radītie izaicinājumi sabiedrības un indivīda līmenī, liek meklēt risinājumus lokāla, nacionālā un globālā mērogā, lai neskatoties uz dinamiskajām pārmaiņām tiktu veidota harmoniska un ilgtspējīga sabiedrība. Ka atbilde globalizācijas procesiem ir radusies globālās izglītības (GI) pieeja.

2. GLOBĀLĀS IZGLĪTĪBAS PIEEJA GLOBĀLO PROBLEMJAUTĀJUMU RISINAŠANAI

GI ir radusies kā atbildes reakcija mūsdienu globālajiem izaicinājumiem, piedāvājot zināšanas, prasmes, vērtības un attieksmes, kas ir nepieciešamas indivīdam, lai viņš spētu orientēties globālās pasaules notikumos. GI mācību priekšmetu standartos parādās kā caurviju tēma ar 8 satura pamatjautājumiem, no kuriem viens ir dažādība, kas maģistra darba kontekstā tiek apskatīts no sociālās dažādības un sociālās identitātes veidošanās puses.

GI aktualizē specifiskas vērtību grupas, kurā iekļaujas tādas vērtības kā tolerance, iecietība, solidaritāte, vienlīdzība, taisnīgums. Darba kontekstā tiek analizēta pozitīvas vērtīborientācijas veidošanās, kas sevī iekļauj kognitīvo, emocionālo un rīcības komponentu. Līdz šim Latvijas izglītības formālajā un neformālajā vidē ar GI tēmām darbojas nevalstiskais sekots, attīstot dažādus projektus skolām un attīstot GI virzienu politiska līmenī.

2.1. Globālās izglītības konceptuāls raksturojums

Pašreizējā vēstures periodā notiek būtiskas politiski-ekonomiskas un sociālas pārmaiņas, kurās ir iesaistīts ikviens sabiedrības loceklis, turklāt tās šobrīd ir grūti viennozīmīgi novērtēt. Šo procesu attīstība norāda uz nepieciešamību pēc noteiktām vērtībām, to skaitā – pēc drošības, taisnīguma, vides ilgtspējas, finansiālās stabilitātes, iespējas iegūt izglītību, veselības aizsardzības, pēc rīcībspējīgas pārvaldības struktūras, kas var nodrošināt sabiedrības attīstībai nepieciešamās vērtības. Pastāv arī nepieciešamība pēc globālās izglītības gan mūžizglītības kontekstā, gan formālajā izglītības sistēmā, kas spēj nodrošināt sabiedrībai kopumā un katram indivīdam nepieciešamās prasmes, iemaņas un vērtību sistēmu, kas tam ļautu pēc iespējas pilnvērtīgāk integrēties mainīgajā pasaulē. (Zaķe, 2009,19) Globālās izglītība ir radusies kā atbildes reakcija mūsdienu globālajiem izaicinājumiem, tā sniedz skolēnam iespēju kritiski izvērtēt kompleksos globālos jautājumus drošā vidē, kas klases telpa (*Education for Global Citizenship. A guide for schools, 2006, 2*) A. Šmite norāda, ka GI pamatā ir radusies 3 iemeslu dēļ: 1) lai atbrīvotu cilvēka prātu, apziņu un domāšanu no stereotipiem, pavēlēm un draudiem; 2) novērstu konfliktus un pasaules sadalīšanos naidīgos grupējumos; 3) kopīgi tiktu risinātas ekoloģiskās problēmas. Turklāt līdz ar izglītības paradigmu maiņu veidojas jauna humanitāra vide un nākotnes cilvēks ar tikumiskiem ideāliem. Šiem procesiem raksturīga iezīme ir pāriešana

no fragmentāras domāšanas uz kopveselu redzējumu. Līdz ar pārmaiņu parādīšanos izglītības saturā, rodas arī jauni aspekti izglītībā, ka viens no tiem – globālā izglītība. (*Šmite, 2004, 37, 38*)

I. Saleniece norāda, ka “globālās izglītības koncepts nav no jauna izgudrots velosipēds, bet gan tas ir veiksmīgi uzkonstruēts un jauniem ceļiem piemērots braucamrīks, kura atsevišķas daļas ir paņemtas no velosipēda. Globālā izglītība aptver un apvieno citas, iepriekš zināmas un pielietotas izglītības pieejas – starpkultūru izglītību, izglītību par cilvēktiesībām, izglītību par mieru un konfliktu novēršanu, vides izglītību un izglītību ilgtspējīgai attīstībai un pilsoniskā izglītība. Jauninājums ir kopējais “ietvars” jeb gleznas rāmis, kas ļauj dažādām izglītības pieejām atrast vajadzīgu saskaņu, veidojot harmonisku kopbildi. Globāla izglītība aicina skatīties uz pasauli caur kopsakarībām – izzināt cilvēku un notikumu savstarpējās saites, ietekmes un mijiedarbības, tā aicina lūkoties pāri noteiktajām atsevišķu izglītību un tēmu robežām un ieraudzīto kopīgi mērķi – pozitīvas pārmaiņas mūsdienu pasaulē. Globālā izglītība ir starpdisciplinārs, integrēts un holistisks skatījums.” (*Saleniece, 2011, 5*)

Tālāk tiks aplūkotas dažādas globālās izglītības definīcijas, kas tiek plaši izmantotas termina skaidrošanai:

1) Eiropas Padomes Ziemeļu – Dienvidu centrs norāda, ka globālā izglītība ir pieeja, kas izriet no uzskata, ka mūsdienu sabiedrība dzīvo un mijiedarbojas pieaugoši globalizētā pasaulē. Tas dod izglītības sistēmai jaunu uzdevumu – sniegt skolēniem/ izglītojamajiem iespējas un kompetences reflektēt, spēt sniegt savu skatījumu un apzināties savu lomu globālajai un savstarpēji saistītajā sabiedrībā, kā arī saprast un izteikt viedokli par kompleksajām un kopīgajām sabiedrības, vides, politiskajiem un ekonomiskajiem jautājumiem, lai attīstītu jaunas domu formas un rīcības modeļus. (*Global Education Guidelines, 2012, 10*)

2) Eiropas pilsoniskās sabiedrības, valdību, parlamentu, pašvaldību pārstāvji, kas 2002.gada tikās nozīmīgā Eiropas līmeņa globālās izglītības konferencē Māstrihtā definēja, kas ir mūsdienu globālie izaicinājumi un globālās izglītības koncepts. Tika atzīts, ka šodienas pasaule ir kontrastu pasaule: neizmērojama bagātība un galēja nabadzība, izglītotība un analfabētisms, miers un konflikti, iekļaujoša sabiedrība un marginalizētas grupas. Līdz ar to mēs runājam par globālo izglītību, izglītību, kura atver cilvēku acis un prātus pasaules realitātei un modina viņos vēlmi veidot taisnīgāku pasauli, kurā valdītu vienlīdzība un tiktu ievērotas cilvēktiesības. Globālā izglītība sevī ietver dažādas izglītības pieejas – attīstības izglītību, cilvēktiesību izglītību, izglītību ilgtspējai, miera un konfliktu novēršanas izglītību, starpkultūru izglītību, ietver pilsoniskas izglītības globālo dimensiju. (*Global Education Guidelines, 2012, 66*).

3) Viens no plašāk izmantotajiem globālās izglītības skaidrojumiem, par ko 2004. gadā vienojās

Eiropas lielākās nevalstiskās organizācijas, kas darbojas GI jomā un Eiropas valstu attīstības NVO platformas, kas ir apvienojušās CONCORD (Eiropas NVO konfederācija palīdzībai un attīstībai) ir sekojoša: globālā izglītība ir aktīvs mācīšanās process, kas ļauj cilvēkiem attīstīt savu izpratni par starptautiskās attīstības prioritātēm un ilgtspējīgas attīstības principiem, izzināt globālo problēmu izraisītājus un ietekmes, kā arī veicina personisku iesaisti un informētu lēmumu pieņemšanu; globālā izglītība balstās uz solidaritātes, vienlīdzības, iekļaušanas un sadarbības vērtībām. (*DEEEP definīcija, sk. 16.04.2014.*)

4) Eiropas Savienības sastādītajā dokumentā “Eiropas vienošanās par attīstību. Atbalsts attīstības izglītības un izpratnes veicināšanas aktivitātēm”, kā izstrādē ir piedalījušies pārstāvji no Eiropas Komisijas, Eiropas Parlamenta, ES dalībvalstu ministriju pārstāvji, Eiropas NVO, kas strādā ar attīstības jautājumiem un pašvaldību pārstāvji, attīstības jeb globālās izglītības mērķis ir definēts sekojoši: nodrošināt ikvienas Eiropas iedzīvotājam iespēju izprast globālās attīstības dinamiku un spēt to sasaistīt ar lokālam norisēm un individuālu iesaisti, kā arī uzņemties atbildību kā aktīvam globālās un savstarpēji saistītas pasaules loceklim un veidot to taisnīgu un ilgtspējīgu. (*The European Consensus on Development, 2007, 5*)

Kopīgās iezīmes, kas parādās minētajās definīcijās ir sekojošas:

- 1) mēs dzīvojam mainīgā pasaulē, kurā pastāv kontrasti starp bagātīgu un nabadzību, izglītības līmeņiem, iekļaujošu sabiedrību un izstumtām sabiedrības grupās, mieru un karu;
- 2) Esošā globālā sistēma prasa attīstīt jaunas prasmes, zināšanas un attieksmes, kā arī spēju sasaistīt globālo ar lokālo, kā rezultātā kļūt aktīvam savas sabiedrības loceklim;
- 3) izmantot aktīvas un iesaistošas mācību metodes;
- 4) uz vērtībām balstīta izglītība - solidaritāte, vienlīdzība, iekļaušana, tolerance un sadarbība.
- 5) GI ir “jumta” termins, kas sevī ietver dažādas izglītības pieejas: starpkultūru izglītību, izglītību par cilvēktiesībām, izglītību par mieru un konfliktu novēršanu, vides izglītību un izglītību ilgtspējīgai attīstībai un pilsoniska izglītība, attīstības izglītību.
- 6) Var izcelt sekojošus GI uzdevumus: a) Izzināt un aizdomāties par to, kas notiek pasaulē un kādā virzienā mēs kā vienas kopienas, valsts, reģiona, pasaules sabiedrība attīstāmies; b) izprast kā mani, manus tuvākos, manas valsts, reģiona iedzīvotājus ietekmē cilvēki un notikumi citviet. Kā es ietekmēju procesus citviet? c) Ko es varu darīt, lai pasaule kļūtu labāka ne tikai man, bet pēc iespējas vairāk cilvēkiem. (*Saleniece, 2011, 6*)

A. Šmite norāda, ka GI parādīšanos var uzskatīt par jaunu posmu analfabētisma likvidēšanai, jo mūsdienās nepietiek tikai ar lasīt un rakstīt prasmi – jābūt arī domāt, spriest, apjēgt, saprast, izteikt un argumentēt par procesiem, kas notiek lokālā un globālā mērogā. GI ir

vērsta uz cilvēka tiesību, brīvības ievērošanu, ideālu atbalstu, palīdz pārvarētu jauniešu neticību un nihilismu, mērķtiecīgi motivē mūžizglītībai, meklē jaunas metodikas, veic zināšanu transformāciju un mudina zinātņi izmantot ikdienā. (*Šmite, 2004, 38*)

D. Selbijs akcentē būtisku GI aspektu – tās daudzdimensionālo būtību, kas ietver telpas, laika, norišu un cilvēku spēju dimensijas. Telpas dimensija ļauj izprast pasaules vienotību un tas likumsakarības. Laika dimensija iepazīstina ar pagātnes, tagadnes un nākotnes saikni, paturot personiskās un pasaules attīstības perspektīvu. Norišu dimensija dod izpratni par pasaules pamatproblēmām – attīstību, vidi, mieru, tiesībām, atbildību un to savstarpējam sakarībām. Cilvēka spēju dimensija palīdz skolēnam, izmantojot iegūtās zināšanas par pasaules norisēm telpiskajā un laika skatījumā, izprast cilvēku savstarpējās attiecības un attiecību vidi un cilvēka vietu šajā pasaulē. (*Pike, 1997, 3*) D. Hicks īpaši uzsver divas dimensijas, kas ir būtiskas izglītības procesā un ir cieši saistītas ar globālo izglītību – laika un telpas dimensija. Mūsdienu skolēnam ir svarīgi saprast saistību starp pagātni, tagadni un nākotni, ka arī starp lokālo, nacionālo un globālo. Ja skolēns tiek mērķtiecīgi gatavots nākotnei, kura brīdi viņš radīs nākotni tādu, kādu viņš vēlas to redzēt? Tāpēc *nākotnes izglītības* mērķis ir veicināt zināšanas, prasmes un izpratni, kas skolēnam ir nepieciešamas, lai kritiski un radoši domātu par nākotni gan lokālā, gan globālā mērogā. Šāda pieeja a) ļauj skolēniem izprast saikni starp savu dzīvi tagadnē un citiem cilvēkiem, kas ir pagātnē un būs nākotnē, b) palielina skolēnu izpratni par sociālo, politisko un kultūras ietekmi uz viņu priekšstatiem par personisko, vietējo un globālo nākotni, c) attīsta skolēnu prasmes, attieksmes un vērtības, kas veicina prognozēšanu un dod skolēniem iespēju apzināt iespējamo un vēlamo nākotni; un d) ļauj panākt taisnīgāku un ilgtspējīgāku nākotni, kurā cilvēku un planētas labklājībai ir vienāda nozīme. (*Hicks, Sk: 12.04.14.*)

Skolas mācību programmās GI parādās kā caurviju tēma dažādos mācību priekšmetos ar astoņiem satura pamatjautājumiem:

- 1) Dažādība – izpratne par daudzveidību pasaulē, dažādības novērtēšana un cienīšana.
- 2) Cilvēktiesības – zināšana spar cilvēktiesībām, tai skaitā par ANO Konvenciju par bērnu tiesībām:
- 3) Savstarpējā mijiedarbība – izpratne par cilvēku, vides un saimnieciskās darbības savstarpējo saistību un to, ka cilvēka rīcībai ir rezonanse globālā mērogā:
- 4) Ilgtspējīga attīstība – izpratne par nepieciešamību saglabāt un uzlabot pašreizējo dzīves kvalitāti, lai saglabātu planētu nākošajām paaudzēm:
- 5) Vērtības un uzskati – globālo jautājumu kritiska izvērtēšana un to ietekmes uz cilvēku uzskatiem un vērtībām novērtēšana:

6) Sociālais taisnīgums – izpratne par sociālā taisnīguma lomu ilgtspējīgas attīstības un visu cilvēku augstākas labklājības garantēšanā:

7) Konflikta risināšana – izpratne par konfliktu būtību, ietekmi uz attīstību un nepieciešamību tos risināt un veicināt saskaņu sabiedrībā:

8) Globālā pilsonība – zināšanu, prasmju un attieksmju kopums, kas nepieciešams, lai kļūtu par informētiem, aktīviem un atbildīgiem pilsoņiem. (Detalizēts GI satura jautājumu izklāsts, sk. pielikumu Nr. 1) (*Developing the Global dimension in the school curriculum, 2005, 12*)

Saskaņā ar izvirzīto GI pamatjautājuma *dažādība* augstākminēto klasifikāciju, tā ietver sekojošus apakšpunktus:

- Pasaulē esošo līdzību un atšķirību izprašana vispārējo cilvēktiesību kontekstā;
- Atšķirību novērtēšana citu tautu un valstu kultūrā, paradumos, tradīcijās un valsts pārvaldē;
- Izpratne par apkārtējās vides ietekmi uz kultūru, ekonomiku un sabiedrību;
- Izpratne, kas pastāv dažādi viedokļi par globāliem jautājumiem un par to, kas ietekmē šo viedokļu veidošanos;
- Izpratne par aizspriedumiem, diskrimināciju un veidiem kā to mazināt.

Visas astoņas GI caurviju tēmas cieši mijiedarbojas un savā starpā ir papildinošas, līdz ar to dažādības jautājumu izpratne nevar tikt veicināta atrauti no citiem GI pamatjautājumiem. (*Developing the Global dimension in the school curriculum, 2005, 12*)

Raksturojot globālās izglītības procesu un rezultātus, tiek izvirzītas noteiktas zināšanas, prasmes, vērtības un attieksmes, kas nepieciešamas skolēnam, lai viņš spētu orientēties mūsdienu pasaulē un aktīvi līdzdarboties tās veidošanā. Zināšanas, prasmes, vērtības un attieksmes, kuras iekļauj GI pieeja un, kuras ir būtiskas izpratnes veicināšanai par dažādību ir sekojošas:

Zināšanas:

1) zināšanas par globalizācijas procesu un pasaules sabiedrības attīstību. Globālā izglītība fokusējas uz sociālo taisnīgumu un ilgtspējīgu attīstību, tāpēc saturiskās tēmas, kuras globāla izglītība izvirza ir šādas: dzīves kvalitāte lokāla līmenī un citās pasaules daļās, multikulturāla sabiedrība, mūsdienu sabiedrības sociālais, ekonomiskais, politiskais un kultūras konteksts, konflikti, vardarbība un to izcelšanās, savstarpējā mijiedarbība dažādu reģionu, valstu un kontinentu starpā, dabas resursu izmantošana, mediji un informācijas sabiedrība;

2) filozofijas un vēstures zināšanas par dažādiem universāliem cilvēces konceptiem kā cilvēktiesības, demokrātija un laba pārvaldība, ekonomiskais un sociālais taisnīgums, godīga

tirdzniecība, dzimumu vienlīdzība, miera un konfliktu risināšanas izglītība, aktīva pilsonība, dažādība un starpkulturāla sabiedrība, ilgtspējīga attīstība, veselība un vienlīdzīga pieeja zinātnes un tehnoloģiju sasniegumiem.

3) zināšanas par kopīgo un atšķirīgo. Globālā izglītība sniedz zināšanas par kopīgo un atšķirīgo dažādu sabiedrību un cilvēku ikdienā, dažādām kultūrām, reliģijām un paaudzēm. Saprotot kopīgo un atšķirīgo, cilvēkiem ir vieglāk respektēt dažādību.

Prasmes:

- 1) kritiskā domāšana un analīze;
- 2) skats no dažādām perspektīvām;
- 3) Stereotipu un aizspriedumu atpazīšana;
- 4) Starpkultūru kompetences un dialogs;
- 5) Darbs komandā;
- 6) empātija – spēja saprast un būt iecietīgam pret citu domām un jūtām, īpaši tiem, kas pārstāv citas sabiedrības grupas un kultūras;
- 7) dialogs – spēja aktīvi klausīties un novērtēt citu viedokli un zināšanas;
- 8) prasme tikt galā ar kompleksitāti, pretrunām, nenoteiktību un konfliktiem;
- 9) Radošums;
- 10) lēmumu pieņemšana – mudināt aktīvi piedalīties lokālos, nacionālos un globālos lēmumu pieņemšanas procesos un būt aktīvam globālam pilsonim savā kopienā;
- 11) spēja orientēties informācijas lauka un kritiski izvērtēt medijos esošo informāciju;
- 12) spēja izmantot jaunus zinātnes un tehnoloģiju atklājumus.

GI pieejas vērtības un attieksmes:

- 1) pašapziņa, pašpārliecinātība, identitātes izjūta, sevis un citu respektēšana. Globālā izglītība mudina individuus attīstīt pašapziņu un lepoties ar savu kultūru, ģimeni un sabiedrību, kā arī novērtēt un cienīt citas kultūras;
- 2) sociālā atbildība, sociālais taisnīgums un vienlīdzība;
- 3) atbildība pret vidi un dabu
- 4) atvērtība dažāda veida informācijai, kultūrām un notikumiem, tajā pašā laikā spējot kritiski izvērtēt notiekošos procesus.
- 5) visionāra attieksme – indivīda spēja saredzēt pozitīvo nākotni, kas balstās uz tādām vērtībām kā iekļaušana, tolerances un solidaritāte.

6) aktivitāte, līdzdalība. GI veicina piederības sajūtu un spēju identificēties ar lokālo – globālo kopieni, kur individuālas un kolektīvās tiesības un atbildības ir visiem zināmas un cienītas, tādējādi radot savstarpējas sadarbības un atbalsta sajūtu.

7) solidaritāte, vienlīdzība, iekļaušana, taisnīgums, tolerance un sadarbība. (*Global Education Guidelines, 2012, 22-25*)

GI pieejas īstenošanā liela nozīme ir metodoloģijai, kāda tiek izmantota darbā ar skolēniem. Metodoloģijai jābūt tādai, lai ar tās palīdzību skolēni ne tikai varētu pilnveidot savas zināšanas, prasmes, vērtības un attieksmes GI tēmas ietvaros, bet arī izmantotās metodes sniegtu iespēju *piezīvot* GI principus, piemēram, darbs mazās grupās, kur atspoguļojas grupas dalībnieku viedokļu un uzskatu daudzveidība un, kas māca vienam ar otru pieņemt, uzklaut un sadarboties. (*Education for Global Citizenship. A Guide for Schools, 2006, 2*)

Globālā izglītība ietver sekojošas metodoloģiskās pieejas:

- 1) Sadarbībā pamatota mācīšanās, kas veicina pozitīvu mijiedarbību starp skolēniem, savstarpēja atbalsta sniegšanu mācību procesā. Izmantotās metodes ļauj mācīties caur sadarbību, mijiedarbību, stiprina skolēnu komunikācijas prasmes un pašpārliecību;
- 2) Problemfokusēta mācīšanās, kas mudina skolēnus jautāt un atbildēt uz jautājumiem, būt dabiski ieinteresētiem dažādās tēmās. Skolēni tiek mudināti reflektēt un domāt par jautājumiem, uz kuriem nav vienas pareizas atbildes, un kas atspoguļo mūsdienu pasaules kompleksitāti. Mācīšanās paver skolēniem ceļu uz aktīvu, mērķorientētu un paša vadītu mācību procesu.
- 3) Uz dialogu balstīta mācīšanās. Dialogs veicina skolēnu spējas izteikties un pamatot savus uzskatus. Dialogs darbojas kā tilts starp skolēniem un veicina draudzīgas vides veidošanos, kur var izteikt savas domas, refleksijas un idejas, pat, ja tās nesaskan ar vairākuma viedokli. Dialogs palīdz attīstīt komunikācijas un uzklausišanas prasmes, kā arī tas sekmē spēju pieņemt un uzklaut dažādus viedokļus.

GI procesā izmantotajam metodēm ir jābūt saskaņotām ar GI saturu, tādām, kas nemāca, bet izglīto, veicina izpratni, dialogu, sniedz piederības sajūtu, sekmē atbildības izjūtas veidošanos, iekļauj visus mācību procesa dalībniekus, ciena to, kas mācās, ir vērtīborientētas, attīsta kritisko domāšanu, sasaista lokālo ar globālo, mudina uz aktivitāti, saista GI saturu ar praksi, veicina cilvēktiesību izpratni, radošuma attīstību, ļauj iepazīties ar globālajiem procesiem caur personisko pieredzi. (*Global Education Guidelines, 2012, 30-31*)

A. Šmite norāda, ka GI ietver visus Latvija proponētos izglītības principus, metodes un paņēmienus - tā balstās uz sociālo un sadarbības pedagoģiju, saskarsmes psiholoģiju, problēmsituāciju risināšanu, jaunām pieejām un metodēm mācību procesā. (*Šmite, 2004, 38*)

Sociālā dažādība un vērtīborientācija GI procesā

Maģistra darba ietvaros specifisks fokuss ir uz *dažādības* jautājumu, kas darba kontekstā ietver sabiedrības sociālo dažādību kopumā, ko veido sekojoši identifikatori: spējas, vecums, dzimums, etniskā piederība, rase, reliģija, seksuāla orientācija, sociālekonomiskais statuss, izskats, izglītība, akadēmiskie un sociālie sasniegumi, ģimene un tās izcelsme, ģeogrāfiskais izcelsmes reģions, valoda, mācīšanas stils, pārliecība (reliģiskā, politiskā, sociālā). (*National Association of independent schools, sk. 13.04.14.*)

Sociālās dažādības kontekstā būtiska nozīme ir sociālās identitātes izpratnei, kas identificē konkrētas sociālas grupas pēc to iezīmēm, kā arī to kā dažādas sociālās grupas un identitātes mijiedarbojas savā starpā – vai tās ir atvērtas vai slēgtas. Maģistra darba pētnieciskajā daļā tiks pētīta skolēnu attieksme un vērtīborientācija pret dažādām sociālajām grupām, līdz ar to dažādām sociālajām identitātēm.

V. Reņģe definē sociālo identitāti kā indivīda pašraksturojumu, balstoties uz savu piederību noteiktam sociālām grupām – etniskajai, profesionālajai u.c. Sociālo identitāti veido indivīda zināšanas par savu piederību konkrētai grupai un piederības emocionālais nozīmīgums, turklāt šī sociālā grupa var būt gan reāla, gan iedomāta. H. Tedžfels norāda, ka sociālās identitātes veidošanās notiek 3 posmos:

1) sociālā katērizācija - sociālās vides sistematizācija, izdalot tajā indivīdam nozīmīgus grupējumus. Sociālās identitātes veidošanās notiek ar iekļaušanas un izslēgšanas stratēģiju palīdzību. Lai grupa varētu pastāvēt, indivīdam ir jākatērizē sevi grupas terminos, tādējādi tiek identificēti tie, kas pieder konkrētajai grupai un tie, kas nepieder. Katērizācijas un klasifikācijas formas ir iepriekšdotas un tāpēc izprastas kā “dabiskas” un šīs formas ir tās, kuras indivīdam piešķir nacionālās identitātes apziņas. Tiek klasificēti objekti, saistot dažādas indivīdu īpašības ar piederību kādai kategorijai, uztverot dažādus objektus kā līdzīgus un vienai kategorijai piederošus, ir dabiska. Tādējādi tiek ietaupīta izzināšanas enerģija, jo tiek samazināts apstrādājamās informācijas apjoms un vienkāršota apstrāde, kā arī veidotā piederības identitāte nodrošina indivīdam iespēju ātri un vienkārši klasificēt citus cilvēkus un izvēlēties attiecīgo uzvedības modeli attiecībā pret citiem kā citas grupas pārstāvjiem. (*Kruks, 2004, 11*).

2) sociāla identifikācija - grupas piederības apzināšanās process;

3) sociālā identitāte kā sociālas identifikācijas rezultāts. (*Reņģe, 2002, 24*)

Sociālās identitātes teorijā tiek pieņemts, ka sabiedrība ir hierarhiski strukturēta dažādās sociālās grupās pēc to statusa un varas, piemēram, vīrieši un sievietes, baltie un melnie, katoļi un protestanti, bagātie un nabagi utt. Piederība kādai no šīm grupām sniedz indivīdam sociālās

identitātes izjūtu un nosaka, gan indivīda priekšstatus par sevi, gan uzvedību atbilstošu grupas normām (*Reņģe, 2002, 24*). Ņemot vērā, ka indivīdam ir vēlēšanās saglabāt pozitīvu priekšstatu par sevi, tad cilvēkiem ir nosliece grupu, kurai viņš pieder, vērtēt augstāk nekā grupu, kurai viņš nepieder. Tas savukārt noved pie stereotipu un pat aizspriedumu veidošanās, kas notiek tādēļ, ka cilvēku mijiedarbība piederības grupā notiek individuālā līmenī, bet ar cilvēkiem ārpus “savējo grupas” - galvenokārt starpgrupu līmenī un gandrīz vienmēr “svešo” uztvere ir negatīvāka par “savējo”. Īpaši izteikti stereotipi sabiedrībā ir vairākuma grupām pret mazākuma grupām. Turklāt biežāk stereotipi veidojas saistība ar ārējām fiziskām pazīmēm: dzimumu, rases un etnisko piederību, vecumu. Reiz radušies stereotipi saglabājas saistība ar tādu informācijas apstrādi, kurai ir tendence saglabāt esošos priekšstatus. Cilvēki tiecas pēc informācijas, kura apstiprina esošos stereotipus un ignorē informāciju, kura ir pretrunā ar tiem, turklāt atbilstīgā informācija tiek labāk iegaumēta. (*Reņģe, 2002, 58*)

Sociālā identitātes apziņa var mainīties, par ko liecina sociālpsihologu eksperimenti, kas apliecina, ka indivīda uzvedības maiņa izraisa arī kateterizācijas izmaiņas, tādējādi mainās sociālie priekšstati par indivīdu. (*Kruks, 2004, 11*) Stereotipu izmaiņas ir iespējamas, ja indivīds nonāk tiešā kontaktā ar stereotipizētās grupas dalībniekiem. Ja šo cilvēku uzvedība acīmredzami neatbilst līdzšinējiem priekšstatiem, tie tiek mainīti. Lielākoties izmaiņas var notikt ilgstošā mijiedarbībā, kad cilvēks pārliecināts, ka otra sociāla grupa ir daudzveidīgāka. (*Reņģe, 2002, 59*)

Sociālpsiholoģijas reālo konfliktu teorija atzīmē, ka sacensība starp sociālajām grupām notiek par resursiem un izraisa nepieciešamību veidot grupu robežas – iezīmēt “mūsējos”, kuriem ir tiesības uz resursiem un “viņus”, kuriem šādu tiesību nav. Turpmākajās attiecībās starp grupām konflikts nevis risinās nevis ap konflikta tiešo iemeslu – resursiem, bet tiek pārcelts simboliskā plāksnē. Konkurenti var apstrīdēt cits cita vērtības vai mērķus, izcelt reālos vai iedomātos draudus grupas drošībai, prestižu u.tml. (*Kruks, 2004, 10*) Tas norāda uz to, ka atsevišķas sociālās grupas, kas ir spēcīgākas sabiedrībā, iestājoties par saviem resursiem un balstoties uz stereotipiem par citām vājākām sociālajām grupām, kas uzskatāmas par “svešajiem”, ierobežo šo sociālo grupu iespējas un pieeju viņiem nepieciešamajiem resursiem, piemēram, romu tautības iedzīvotājiem ir grūtības atrast darbu savas izcelsmes dēļ.

Viens no GI pienesumiem ir aktualizēt sabiedrībā tādas vērtības kā iekļaušana, tolerance, solidaritāte, vienlīdzība, taisnīgums, ka arī vērtību grupas, kas mudina uz izzināšanu, tādējādi laužot stereotipus. Aktualizējot šīs vērtības GI mērķis ir veidot iekļaujošas attiecības starp dažādām sociālajām grupām, kas spēj dalīties ar tām esošajiem resursiem, īpaši ar tām grupām, kas sabiedrībā tiek uzkaisītas par vājākām un marginalizētām.

Vairāku vērtību pētnieku izstrādātajā ziņojumā “Kopējo cēloņu rokasgrāmata” (*The Common Causa Handbook*) ir ietverts atzinums par sabiedrībā pastāvošajām vērtību grupām, kas mainoties dekādēm, sabiedrībā paliek nemainīgas. Pētnieki vērtības ir klasificējuši 10 sekojošās grupās: 1) universālisms – spēja izprast, novērtēt, būt iecietīgam, aizsargāt cilvēku un dabas labklājību; 2) labvēlība – labklājības nodrošināšana tiem, ar ko esam pastāvīgā mijiedarbībā; 3) tradicionālisms – cieņa pret kultūras un / vai reliģijas tradīcijām, to pieņemšana un vēlme tās īstenot; 4) pieskaņošanās – pielāgošanās tiem, kas ir pieņemams citiem, un ir saskaņā ar sabiedrības normām un prasībām, 5) stabilitāte – drošība, harmonija un līdzsvars sabiedrībā, attiecībās un sevī; 6) vara – sociālais statuss un prestižs, kontrole vai ietekme uz cilvēkiem un resursiem; 7) sasniegumi – kompetence un uz to balstīti sabiedrības prasībām atbilstoši panākumi, 8) hedonisms – labpatika un apmierinājuma sajūta par sevi, 9) pamudināšana – aizrautība, jauninājumi un izaicinājumi dzīvē; 10) pašvirzība – patstāvīga domāšana un darbība – savas izvēles veikšana, jaunrade, izzināšana. (*Holmes, Blackmore, 2012, 14, 15*).

Tabula Nr.1. Vērtību iedalījums pa vērtību grupām un virzieniem (*Holmes, Blackmore, 2012*)

Pacelšanās pāri savam ego		Esošā saglabāšana		Sava ego bagātināšana			Atvērtība pārmaiņām		
Universālisms	Labvēlība	Tradicionālisms un Pieskaņošanās	Drošība	Vara	Sasniegumi	Hedonisms	Hedonisms	Pamudināšana	Pašvirzība

Vērtību iedalījuma pa vērtību grupām un virzieniem riņķa grafikā sk. 2.pielikumā. Vērtību kartē (*sk.2.pielikumu*) viena otrai blakus esošās vērtību grupas papildina viena otru, tātad, ja personai ir izteiktas vērtības, kas ierindojas grupā “stabilitāte”, tas nozīmē, ka līdzās esošās vērtību grupas arī ir stipri izteiktas, šajā gadījumā vērtības, kas ierindojas grupās “vara” un “pieskaņošanās”. Savukārt vērtību grupas, kas atrodas kartes otrajā pusē būs vismazāk izteiktas, piemēram, ja “stabilitāte” izteikta vērtību grupa, tad vērtību grupas “pašvirzība” un “pamudināšana” mazāk dominēs. (*Holmes, Blackmore, 2012, 18*)

GI galvenokārt stiprina vērtību grupu virzienu “pacelšanās pāri savam ego”, kas parādās

GI izvirzītajos vērtību uzstādījumos – solidaritāte, tolerance, iecietība, iekļaušana, vienlīdzība, taisnīgums (*LAPAS, sk.14.04.2014*), kā arī “Atvērtība pārmaiņām” vērtību grupu virzienu, uzsverot tās vērtības, kas mudina pašam izzināt un atklāt, nevis pakļauties kopējam viedoklim. Tas ir īpaši svarīgi darbojoties dažādības jautājumiem, jo liek indivīdam izzināt citādo.

T. Pīgozne norāda, ka sabiedrības integrācijas kontekstā bieži lieto nevis vērtības, bet vērtīborientācijas jēdzienu. Sabiedrības integrāciju kā vērtīborientāciju var definēt kā “jaunieša paša izveidotu pārlicēību, nostādņu un prioritāšu sistēmu, kuras pamatā ir viņa izvēles attieksme pret vērtībām un kura izpaužas viņa nostājā un rīcībā integrācijas procesā kā terminālā vērtība (skatījums uz integrāciju / iekļaušanu kā ierobežojumu), instrumentālā (kā līdzeklis citu mērķu sasniegšanai), bet var būt kā iespēju, priekšrocību sistēma sevis realizācijai multikulturālajā vidē (oputurnālā vērtība).” (*Pīgozne, 2010, 61*). I. Tunne norāda, ka vērtīborientāciju var definēt, kā subjekta virzību uz dažādām vērtībām, un galvenā tās funkcija ir palīdzēt atšķirt svarīgo no mazāk svarīgā. Vērtīborientācija ir viens no indivīda virzības komponentiem, kuru determinē cilvēka individuāli psiholoģiskās īpatnības, viņa personības attīstības process un vēsturiskie apstākļi. (*Tunne, 1999, 70, 87*)

Nozīmīgākie vērtīborientācijas komponenti ir sekojoši: 1) kognitīvais – vērtību izpratne un izvērtēšana; 2) emocionālais – vērtību pārdzīvošana, noteiktas emocionālās attieksmes veidošanās; 3) rīcības – vērtības kā aktivizējoša un darbību vadoša faktora esamība. (*Pīgozne, 2010, 61.*). Līdz ar to var secināt, ka ar vērtību izpratni nepietiek, lai tās tiktu iedzīvinātas. Būtiski ir gan vērtības apzināt, gan tās piedzīvot un sajūst emocionālo sasaisti, lai tās parādītos ikdienas darbībās. Šo apgalvojumu apstiprina I. Tunne uzsverot, ka vērtība kļūst piesātināta un uzskatāma par personības struktūrelementu, ja tā ir iepazīta, izprasta, izdzīvota. Tikai pēc tam tā var kalpot kā faktors, kas ietekmē personības darbību un dzīvesveidu, bet spēja patiesi pārdzīvot un izjust izteikti atklājās tikai konkrētās situācijās un apstākļos (*Tunne, 1999, 77*). T. Pīgozne norāda, ka integrācija un iekļaušana kā vērtība veidojas līdzdalībā, kas ietver līdzdarbošanos, līdznoteikšanu un līdzlēmumpieņemšanu personības, mikro, mezo un makro kontekstā, (*Pīgozne, 2010, 65*) tādējādi tiek nodrošināti visi uz integrāciju un iekļaušanu orientēti vērtīborientācijas komponenti.

Mūsdienu sabiedrībā notiek vērtību maiņa, kas ietekmē arī vērtīborientācijas, jo vērtīborientāciju sistēmas izmaiņas jauniešiem var raksturot pēc sabiedrībā dominējošajām vērtībām (*Tunne, 1999, 87*). Vērtību pētnieks R. Ingleharts norāda, ka notiek vērtību maiņa no materiālajām vērtībām (pamatvajadzību nodrošināšana, ērta dzīve, drošība) uz postmaterialajām vērtībām (dzīves kvalitātes uzlabošanās, pašizpaušme, vienlīdzība, iekšēja harmonija, gudrība). Šīs izmaiņas ietekmē sociālās un ekonomiskās izmaiņas, kas ietver izglītības līmeņa uzlabošanu,

pārmaiņas nodarbinātības struktūrā, plašu un efektīvu masu komunikācijas tīklu attīstība. (*Pīgozne, 2010, 63*)

I. Ījabs apstiprina minēto, apgalvojot, ka sabiedrībās, kuras ilgstoši sekmīgi attīstās, mainās arī cilvēku vērtības. Materiālās vērtības (darbs, patēriņš, drošība) cilvēks sāk uzlūkot kā pašsaprotamas, tāpēc notiek pāreja uz postmodernām vērtībām – vides saglabāšana, cilvēktiesības, līdzdalība, radošums, kosmopolītisms, iestāšanās pret netaisnību. (*Ceļvedis NVO kapacitātes stiprināšanai, 2013, 19*).

Vērtību maiņa ir evolucionārs process, kurā par noteicošajām kļūst tās vērtības, kuras ir vislabāk piemērotas, lai cilvēks varētu pārvarētu esošo dzīves situāciju. Vērtību orientācija nemainās uzreiz, bet tādā laika periodā, kāds nepieciešams, lai reaģētu uz pārmaiņu ietekmi un eksperimentētu ar jauni izvirzīto vērtību orientāciju, kas ir atbalstošākas jaunajiem apstākļiem. Sociāli ekonomiska attīstība sabiedrībā ir būtiska, jo tā ietekmē sabiedrību kopumā un jauniešu dzīves apstākļus, cerības, plānus. Vērtību orientācijai ir funkcionāla nozīme, jo tā sniedz vadlīnijas, kas ļauj cilvēkam orientēties jaunajos dzīves apstākļos. Šajā pārmaiņu posmā vērtību potenciāla ietekme paliek slēpta, līdz rodas situācija, kas tās ietekmi padara svarīgu. Aktīva līdzdalība seko tad, kad tēma ir aktuāla. Apstākļos, kad jauniešiem ir dots laiks un iniciatīva apzināt un izstrādāt savu vērtību orientāciju vai kad dotā tēma ir kļuvusi aktuāla viņa dzīvē, saikne starp vērtībām un uzvedību ir cieša. (*Pīgozne, 2013, 65*)

Pusaudzū un jauniešu vecumposms ir laiks, kad notiek vērtību orientācijas attīstība un savas turpmākās dzīves prioritāro vērtību noteikšana. Šajā procesā mūsdienās būtisku lomu ieņem intensīvais mediju laikmets, kur jauniešiem ir viegli apmaldīties plašajā vērtību piedāvājumā. Jauniešiem dažādās vidēs tiek pieprasītas dažādas vērtību orientācijas. Pedagoģijas iestādēs tiek pieprasītas vērtību orientācijas, kuras izpaužas kā tikumība, paškontrolē, sekmes mācībās, atbildība, pašdisciplīna, nopietnība attiecībā pret dzīves vadīšanu integrētajā dzīves un darba telpā. Savukārt medijos uzsvārs tiek likts uz tādām nostādnēm kā narcisms, erotika, emocionalitāte, mirkļa svarīgums. Jauniešiem tiek piedāvātas visas mediju zināšanas, kuras raksturīgas pieaugušajiem, kas paver plašas kultūrdialoga un sociāla dialoga komunikācijas iespējas (*Pīgozne, 2010, 70*). J. Valbis apstiprina minēto mūsdienu vērtību sajukumu, apgalvojot, ka skolotāji, skolēni, vecāki katru dienu saskaras ar vērtību problēmām pasaules kontekstā - sākot no nacionālisma un reliģiskā fundamentālisma izpausmēm un beidzot ar jaunākajiem zinātnes sasniegumiem medicīnā un ģenētikā. Skolotāji šajā laikā nevar palikt pasīvi vērotāji – viņiem jāpalīdz jauniešiem rast atbildes uz jautājumiem: ko vajadzētu darīt, uz kādiem principiem un vērtībām balstīties, kā mēs varam censties mazināt cilvēku ciešanas un celt sabiedrības labklājību? (*Valbis,*

2005, 75) GI būtisks uzstādinājums ir kritiski izvērtēt gan medijos atspoguļoto, gan sabiedrībā notiekošo un caur aktīvu izglītības procesu, mijiedarbojoties skolotājam un skolēnam, veicināt tādu vērtību nostiprināšanos kā tolerance, solidaritāte, vienlīdzība, iecietība.

2.2. Globālā izglītība formālajā mācību procesā Latvijā

Šajā nodaļā pievērsīšos astoņu globālās izglītības satura pamatjautājumu klātbūtnes apzināšanai mācību priekšmetu standartos, īpaši pievērsot uzmanību dažādības pamatjautājumam un mācību priekšmetiem, kas tiek pasniegti no 7. - 11. klasei.

Latvijā līdz šim ir veikti divi pētījumi par globālās izglītības tēmu klātbūtni pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības mācību priekšmetu saturā. Pirmais pētījums ir veikts 2008.gādā un to veica biedrība “Latvijas Platforma attīstības sadarbībai” (*LAPAS, sk., 14.04.2014*). Par cik ir mainīti valsts noteiktie pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības standarti, tad šis pētījuma vairs nav aktuāls. Jaunāko un otru pētījumu, kas pievēršas mācību priekšmetu satura analīzei ir veicis “Izglītības attīstības centrs”, pievērsoties tieši sociālo zinātņu mācību priekšmetiem pētījumā “Zinājums par attīstības / globālās izglītības aspektu izpēti sociālo zinātņu mācību priekšmetos”.

GI tēmas parādās gan pamatskolas, gan vidusskolas mācību priekšmetu standartu mērķu un uzdevumu uzstādījumā. Pamatizglītības programmu galvenie mērķi un uzdevumi, kas atbilst GI mērķiem ir veicināt skolēna atbildīgu attieksmi pret sevi, ģimeni, sabiedrību, vidi un valsti, nodrošinot iespēju apgūt nepieciešamās zināšanas un apzināties demokrātijas vērtības, veidot pamat-priekšstatu par Latvijas, Eiropas un pasaules kultūru nozīmi un mantojumu. Savukārt vispārējās vidējās izglītības programmu galvenie mērķi un uzdevumi, kas saistās ar GI jautājumiem ir sekojošs: radīt izpratni par sabiedrībā notiekošajiem procesiem un vēlmi līdzatbildīgi iesaistīties ilgtspējīgas sabiedrības attīstībā, izzināt kultūras vērtības un apzināties nacionālo identitāti, pilnveidot izpratni par kultūras daudzveidību Latvijas un pasaules kultūras vērtību kontekstā, veicināt ieinteresētību un izpratni par savu vietu sabiedrībā, Latvijas un pasaules kultūras mantojumu, atbildīgu iekļaušanos kultūrvides veidošanā, pamatojoties uz demokrātijas principiem un humānām vērtībām; pilnveidot izpratni par sabiedrības veidošanās sociālekonomiskajām likumsakarībām un tās struktūras daudzveidību.

Pamatizglītības standarts nosaka septiņus izglītošanās aspektus, no tiem morālais un estētiskais aspekts iekļauj vispārcilvēciskās un demokrātiskās vērtības un attieksmes, kas ir

pamats visos mācību priekšmetos – taisnīgums, cieņa, vienlīdzība, godīgums, uzticamība, atbildība, savaldība, izpalīdzība, iejūtība, laipnība un izpratne par cilvēktiesībām uz vienlīdzību, pozitīva attieksme pret kultūras mantojumu.

Pamatskolas posmā GI pamatjautājumi galvenokārt parādās sekojošās sociālo zinību mācību priekšmetu grupās : 1) Cilvēks un sabiedrība, kas iekļauj sekojošus mācību priekšmetus: Latvijas un pasaules vēsture, sociālās zinības, mājturība un tehnoloģijas, sports, ētika un kristīgā mācība. Šo mācību priekšmetu izvirzītie uzdevumi, kas sasaucas ar GI pamatjautājumiem ir sekojoši: pilnveidot izpratni par sabiedrības uzbūvi un attīstību, par ilgtspējīgu attīstību, attīstīt pieredzi patstāvīgi, radoši un argumentēti interpretēt pagātnes un mūsdienu notikumus; veidot saskarsmes un sadarbības prasmes; sekmēt pozitīvu un aktīvu attieksmi pret dzīvi sabiedrībā un attīstīt demokrātiskas pilsoniskas līdzdalības prasmes; 2) Tehnoloģiju un zinātņu pamati, kas iekļauj bioloģiju un ģeogrāfiju. Šo mācību priekšmetu izvirzītie mērķi, kas sasaistās ar GI pamatjautājumiem ir sekojoši: attīstīt izpratni par saistību starp matemātikas un dabaszinātņu sasniegumiem, tehnoloģijām, cilvēka ikdienas dzīvi, saimniecisko darbību un vidi, radot nepieciešamību rūpēties par vides un veselības saglabāšanu.

Vidējās izglītības posmā GI visvairāk parādās sekojošos mācību priekšmetos: Latvijas un pasaules vēstures, ģeogrāfijas, politikas un tiesību un kulturoloģija. Vidusskolas mācību priekšmetos no astoņām GI pamattēmām visvairāk parādās globālā pilsonība, dažādība, ilgtspējīga attīstība un savstarpējā mijiedarbība. Dažādība parādās vairāku mācību priekšmetu saturā, tās centrālie jautājumi ir: kāpēc cilvēki ir dažādi; kas ir dažādības iemesli; kādas ir dažādu tautu kopīgās un atšķirīgās iezīmes; dažādu kontinentu pamatiedzīvotāju dzīvesveida dažādības; nodarbošanās un darba apstākļu dažādība bagātajās un nabadzīgajās zemēs.

Sociālo zinātņu mācību priekšmetu programmu paraugu saturā iekļauti GI mācīšanas principi, piemēram, sociālo zinību mācību priekšmeta programmā minēts, ka mācību procesam jābūt aktīvam, problēmorientētam un praktiskam. Latvijas un pasaules vēstures programma iesaka attīstīt prasmes un attieksmes, kas lielā mērā saskan ar GI uzstādījumu – izprot un kritiski vērtē mūsdienu pasaules procesus, ir toleranta attieksme pret mūsdienu pasaules daudzveidību, analizē, vērtē un klasificē informācijas avotus, izprot, analizē un vērtē globalizācijas procesu, skaidro starptautisko organizāciju veidošanās cēloņus, attīstības gaitu un to lomu mūsdienu procesos. *(Ziņojums par attīstības / globālās izglītības aspektu izpēti sociālo zinātņu mācību priekšmetos, 2013, 11)*

GI pamatjautājumi parādās arī vairākos valsts pārbaudes darbos, kas stiprina GI statusu izglītībā. Pamatskolas Latvijas un pasaules vēstures eksāmenā skolēnam ir jāzina, ka Latvijas

vēstures notikumi ir cieši saistīti ar Eiropas un pasaules vēstures procesiem. Būtiska katra vēstures eksāmena daļa ir vēstures avotu un literatūras analīze, kur tiek pārbaudītas tādas GI nozīmīgas prasmes kā pretrunīgu viedokļu konstatēšana, salīdzināšana un izvērtēšana. Savukārt vidusskolas ģeogrāfijas eksāmenā globālā tematika veido vairāk kā pusi no eksāmena satura. Latvijas un pasaules vēstures eksāmenā pārbauda izpratni par pasaules cilvēku, tautu un valstu mijiedarbību vēstures gaitā. (*Ziņojums par attīstības / globālās izglītības aspektu izpēti sociālo zinātņu mācību priekšmetos, 2013, 12*)

Apskatot globālo dimensiju mācību grāmatu saturā, redzams, ka GI tematikas apjoms grāmatās pieaug proporcionāli skolēnu vecumam, piemēram, sociālo zinību mācību grāmatā 7. klasei ir šādas daļas “Kā izzināt sevi un savu vietu pasaulē”, “Kas rada konfliktus, un kā tos risināt”, 8. klasei – “Sabiedrības daudzveidība”, 9. klasei – “Sabiedrības attīstība”, “Domāt un darboties ekonomiski”. Vidusskolas vēstures mācību grāmatā skaidrota kolonizācijas vēsture, koloniālā politika, dekolonizācijas procesi. Tomēr mācību grāmatās tikpat kā nemaz nav atvēlēta vieta attīstības valstu cilvēkiem, viņu balsīm un stāstiem, grāmatās ir samērā maz GI vērtībās balstītas informācijas. Kopuma skolotāji atzīst, ka mācību grāmatās ir maz aktuālas un vizuālas informācijas par globāliem jautājumiem.

Izvērtējot GI klātbūtni formālas izglītības mācību standartos, var izdarīt sekojošu secinājumu:

1) Formālajā izglītībā nav atsevišķa mācību priekšmeta, kas būtu veltīts globālajai tematikai, tomēr sociālo zinātņu mācību priekšmetu standartos ir plaša GI tēmu klātbūtne. Pamatizglītībā visvairāk atsegtās tēmas ir vērtības un uzskati, ilgtspējīga attīstība, dažādība, vidējā izglītībā – globālā pilsonība, dažādība un savstarpējā mijiedarbība. Mazāk skartās tēmas – cilvēktiesības un sociālais taisnīgums. No pētījuma rezultātiem var secināt, ka dažādība viens no GI jautājumiem, kas parādās gan pamatskolas, gan vidusskolas mācību priekšmetu standartos un ir viens no labāk iekļautajiem GI pamatjautājumiem.

2) Esošā formālās izglītības sistēma ir atvērta globālās dimensijas īpatsvara palielināšanai, ko pieļauj sociālo zinātņu priekšmetu standarti. Skolotājam ir dota liela brīvība, veidojot mācību satura secību un organizējot mācību procesu. Skolu praksē šī brīvība tiek izmantota nepietiekami. Iemesli – pedagogu noslogotība, zināšanu un motivācijas trūkums GI īstenošanai. (*Ziņojums par attīstības / globālās izglītības aspektu izpēti sociālo zinātņu mācību priekšmetos, 2013, 18, 19*)

Latvijā GI iniciatīvas formālajā izglītībā galvenokārt piedāvā un nodrošina dažādas NVO. Viens no pirmajiem GI projektiem formālajā izglītībā bija “Skolas kā satelīti attīstības izglītībā”, ko īstenoja “Izglītības attīstības centrs” laika posmā no 2009. - 2011. gadam. Projekta ietvaros

Latvijas skolām sistemātiski, padziļināti un ilgtermiņā bija iespējams iepazīties ar GI jautājumiem, integrēt tos mācību procesā un ārpusstundu aktivitātēs. Projekta ietvaros notika dažādi izglītojoši pasākumi, rīkotas GI akcijas reģionos, izstrādāts pētījums par GI tēmas izpratni un ietekmi un projekta noslēguma tika publicēts “Metodiskais materiāls un vadlīnijas attīstības / globālajā izglītībā”. (*Ceļvedis NVO kapacitātes stiprināšanai, 2013, 19*).

Biedrība “Humana People to People in Latvia” ir attīstījusi GI projektus un metodisko materiālus pirmsskolas un sākumskolas vecuma grupai. Viens no projektiem ir “Rokas lelles stāsta Āfrikas bērnu stāstus”, kura ietvaros bērni un pieaugušie tiek iepazīstināti ar Āfrikas bērnu stāstiem, stāstīšanas tradīcijām un ierauga pasauli kādu to redz bērni Āfrikā. Šis ir viens no pirmajiem GI starpkultūru projektiem Latvijā, kas ir paredzēts pirmsskolas un sākumskolas vecuma bērniem. Pašlaik biedrība ir iesaistījusi divos starptautiskos GI projektos – “Solidaritātes skolas Baltijas valstīs” un “Globālais skolotājs”. Abu projektu mērķis ir integrēt GI tēmas formālajā un neformālajā izglītībā Latvijā. Projektos ir paredzēts izstrādāt metodiskās vadlīnijas skolās, vadīt skolotāju mācību seminārus un rīkot GI aktivitātes skolas kopienās. (*Humana People to People in Latvia, 11.04.2014.*)

Izglītības ilgtspējīgai attīstībai jomā, kas ir ļoti pietuvināta GI darbojas asociācija “Izglītība ilgtspējīgai attīstībai”(AIIA), kas ir iesaistīta iniciatīvās gan formālajā, gan neformālajā izglītības jomā, organizējot profesionālas izaugsmes kursus, seminārus, lekcijas, pētījumus un dažādus projektus, kā vienu no tādiem var minēt dalību pētījumā “Izglītība pašrealizācijai mūža garumā: pašvaldību atbalsts 16 – 25 gadus veciem jauniešiem”. (*Asociācija izglītībai ilgtspējīgai attīstībai mājas lapa. Sk. 10.04.14.*)

Eiropas līmenī GI sekmēšanai ir uzsākts plašs starptautisks projekts DEEEP 4, kura iniciators ir CONCORD (Eiropas platforma attīstības sadarbībai) darba grupa DARE Forum. Eiropas Komisija izgludina DEAR projektu konkursus, kas sniedz iespēju Latvijas un Eiropas nevalstiskajam organizācijām iesaistīties starptautiskos projektos. Šo projektu piedāvātais finansējums un to ietvaros attīstītās starptautiskās sadarbības, sniedz būtisku finansiālu un pieredzes atbalstu Latvijas nevalstiskajām organizācijām, kas darbojas GI jomā gan formālajā, gan neformālajā izglītībā. (*Stratēģija. NVO kapacitātes stiprināšanai attīstības sadarbībā un attīstības izglītības jomā, 2013, 4*)

GI satura pamatjautājumi, īpaši dažādība plaši parādās Latvijas ārpuskolas un neformālās izglītības vidē. Tiek organizēti dažādi tematiskie pasākumi, tirdziņi, festivāli par GI un dažādības tēmu. Neformālās izglītības ietvaros biedrības pašas vai kopā ar skolām organizē starptautiska un vietēja mēroga starpkultūru un ar dažādību saistītu projektus. Nozīmīgs neformālas izglītības

aktivitāšu veicinātājs Latvijā ir “Jaunatnes Starptautisko programmu aģentūra”, kas piešķir Eiropas Savienības finansējumu jaunatnes nevalstiskajam organizācijām, pašvaldībām un valsts iestādēm, kā arī neformālajām jauniešu grupām, kas darbojas neformālas izglītības jomā. Saskaņā ar aģentūras datiem visvairāk neformālas izglītības projekti, kas tika īstenoti laika posmā no 2007. – 2013.gadam, ir aktualizējuši tādas tēmas kā aktīva līdzdalība, kultūru daudzveidība un sociālā iekļaušana, kas liecina, ka sociālas dažādības tēma jauniešu neformālās izglītības projektu vidē ir daudzkārt minēta. (*Pietura. Jaunatne darbībā, 2013*) Par cik neformālās izglītības aktivitāšu izpēti dažādības un GI konteksta neietilpst izvirzītās maģistra darba tēmas ietvaros, tad neturpināšu tālāk tēmas izpēti.

Kampaņas GI jomā

Apvienojot formālas izglītības vidi ar neformālās izglītības metodēm un pieeju, maģistra darba ietvaros tiks izstrādāts Latvijas izglītības videi jauns produkts - uz kampaņas principiem balstīts plāns pozitīvas vērtīborientācijas pret dažādību pilnveidei. Kampaņas pieeja tiks izmantota kā pamats, lai skolas vidē aktualizētu un risinātu dažādības un iekļaujošas vides veicināšanas jautājumu.

Kampaņas GI jomā ir pieeja, kas palīdz formālo mācību procesu padarīt elastīgāku, atvērtāku ikdienas realitātei un piemērotāku ikdienas dzīves situācijām. Kampaņas izglītībā ir ienākušas no politikas jomas, un tās atšķiras no izglītības aktivitātēm. Kampaņu mērķis ir mudināt un motivēt konkrētu mērķu grupu uz konkrētu aktīvu rīcību (*12 Basic Guideliness for Campaign Strategy, 2012., 1*). Savukārt izglītības aktivitāšu mērķis ir paplašināt skatījumu, sniegt jaunu informāciju un atklāt jaunus, padziļinātus aspektus konkrētas tēmas ietvaros. Lai arī kampaņas un mācību aktivitātes nav viens un tas pats, kopīgais abās pieejās ir izglītošanas un izpratnes veicināšanas iezīmes, kā arī mācīšanās darot un jaunas pieredzes iegūšana. Kampaņas informācijai nozīme ir tik lielā mērā, cik tā spēj mobilizēt cilvēkus uz konkrētu darbību (*12 Basic Guideliness for Campaign Strategy, 2012., 1*)

Veidojot kampaņu ir jāiekļauj konkrēti komunikācijas uzdevumi, lai spētu uzrunāt un motivēt mērķa grupu virzīties no ignorances stāvokļa uz intereses un izpratnes veidošanos, tālāk uz iesaistes un motivācijas parādīšanos, un noslēgumā – uz apmierinājumu par paveikto darbu, ko var veicināt ar nosacītu atbalvojumu.

Uzsākot veidot kampaņu svarīgi ir identificēt problēmu, veidot izpratni par to un parādīt iespējas kā pārmaiņas var tikt īstenotas un kāda var būt indivīdu loma tajā. Kampaņa nedrīkst būt

par “kopējās bildes” vai problēmas izklāstu, tai ir jābūt fokusētai uz konkrētu problēmjaudājumu, kas parāda un motivē uz tālāku konkrētu rīcību. Svarīgi ir identificēt specifisku lielākas problēmas aspektu, kas ir nepieņemams būtiskai sabiedrības grupai, tādējādi tiks panākts vēlamais rezultāts, tāpēc ir svarīgi zināt sabiedrības nostāju. Bieži kampaņas beidzas ar to, ka tiek savākta informācija, kas cirkulē to cilvēku vidū, kas jau zina par konkrēto problēmjaudājumu. Lai tas nenotiktu, ir svarīgi izziņāt sabiedrības nostāju un apzināt veidus kā uzrunāt jaunas mērķa grupas.

Kampaņas plānošana sastāv no sekojošiem elementiem:

1. Definēt risināmo problēmu, kampaņas konceptu, galveno vēstījumu un mērķa grupu. Formulējot kampaņas vēstījumu ir svarīgi to veidot pēc iespējas tiešāku un konkrētāku, lai kampaņas mērķa grupa skaidri to spētu uztvert, neskatoties uz to, ka caur mūsdienu informācijas lauku viņu saņem daudz citas informācijas un paralēlu vēstījumu.
2. Identificēt mērķus, kuri jāsasniedz tuvākajā nākotnē, kas ir skaidri un viegli izmērāmi un izvērtējami;
3. Apzināt komandu;
4. Sagatavot aktivitāšu plānu un paredzēt tā laika plānojumu:
 - a) sagatavošanās, kuras laikā tiek izsludināta aktivitāte un vākta informācija;
 - b) atklāšanas aktivitāte;
 - c) vadīta aktivitāte, kura iesaista plašāku publiku;
 - d) neatkarīgas aktivitātes kopienas līmenī;
4. Rezultāti un to izvērtējums.

(12 Basic Guidelines for Campaign Strategy, 2012, 1-3)

Kampaņas pieeja tika izvēlēta kā piemērota problēmjaudājuma aktualizācijai un risināšanai arī dēļ konkrētās mērķa grupas (pusaudži un jaunieši) vecumposma iezīmēm. Dažādības tēmas specifiku caur kampaņas pieeju palīdz uztvert sekojošas pusaudžu un jauniešu vecumposma īpatnības:

- 1) tendence nepieņemt gatavas hipotēzes, bet meklēt savas un pārbaudīt pašiem vecās; 2) domāšana kļūst intelektuālāka, abstraktāka, patstāvīgāka; 3) patstāvīgi meklēt un izziņāt jauno, pašizglītoties; (*Svece, 1999, 120-127*); 4) pusaudži spēcīgi ietekmē sabiedrības ideoloģiskais potenciāls, jo viņam ir liela vēlēšanās būt vienaudžu un skolotājā pieņemtam un rast iedvesmu

vērtīgu dzīvesceļu piemēros, līdz ar to būšana kopā, lai darbotos vienotam mērķim ir saistoša (*Eriksons, 1998, 102*); 5) jaunieši var aizrauties ar domām par labāku pasauli; 6) attīstīs radošā pieeja, jaunrade, spēja vienai problēmai atrast vairākas risināšanas alternatīvas, kas ir saistīta arī ar vajadzību apliecināt savu individualitāti ar oriģinalitāti domāšanā un darbībā; 7) mācību procesā jaunieši var aizrauties ar filozofiju, psiholoģiju, tādējādi meklējot savu ES; 8) saskarsmē jaunieši kļūst vērsti uz sevi, pasaules norises uztver caur sevi. (*Svence, 1999, 137-147*).

2.3. Globālās izglītības pieejas attīstība pasaulē un Latvijā

Ilgstoši Eiropas vidē diskutējot un darbojoties ar globalizācijas un izglītības jautājumus tika lietots termins “attīstības izglītība”, kas ietvēra konkrētu fokusu uz nabadzīgajām pasaules valstīm un Eiropas kā donora nozīmi. Šis aspekts parādās vairākās “attīstības izglītības” definīcijās, piemēram “Attīstības izglītības asociācija” Lielbritānijā skaidro, ka attīstības izglītība ļauj izprast saistību starp cilvēkiem, kas dzīvo attīstītajās valstīs jeb “globālajos Ziemeļos” un cilvēkiem, kas dzīvo attīstības valstīs jeb “globālajos Dienvidos”, tādējādi izprotot kā norises citur ietekmē mūsu dzīves šeit un cilvēkus citur pasaulē. (*McCloskey, 2009, 239*). Savukārt īru izstrādātajā “Attīstības izglītības stratēģiskajā plānā” kā attīstības izglītības mērķis ir noteikta izpratnes veicināšana globālo nabadzību mudināt cilvēkus uz aktīvu rīcību taisnīgas un vienlīdzīgas pasaules veidošanā. (*McCloskey, 2009, 240*). Mūsdienās arvien biežāk jēdziena “attīstības izglītība” vietā tiek lietots jēdziens “globālā izglītība” vai arī abi jēdzieni tiek izmantoti kā sinonīmi. Šī pāreja jēdzienu izmantošanā simbolizē norobežošanos no “attīstības izglītības” termina lietojuma ideoloģiskā un valstu dalījuma - “attīstības valstis” un “attīstītās valstis”, tā vieta uzsverot mums visiem kopīgo “globālo dzīves telpu” un kopīgo atbildību par pasaulē notiekošo. (*Saleniece, 2011, 6*).

V. Valtenbergs pētījumā “Attīstības / globālās izglītības tauriņa efekts” raksta par globālās izglītības attīstību Eiropā, kas ietver arī augstākminēto pāreju no viena jēdziena lietošanas uz otru. V. Valtenbergs norāda, ka globālās izglītības izpratne ir veidojusies piecās paaudzēs un tās attīstību ir ietekmējušās valdošās attīstības paradigmas, starptautisko attiecību vēsture un attīstības organizāciju darbība.

Izvirzītās piecas attīstības / globālās izglītības veidošanās paaudzes ir sekojošas:

Pirmā paaudze aizsākās 20.gs. 40.-50.gados. Ar palīdzības sniegšanu nabadzīgo valstu iedzīvotājiem nodarbojās humanitārās un reliģiskās organizācijas. Tās ievāca ziedojumus turīgajās

valstīs, apelējot pie altruisma un līdzjūtības, centrā izvirzot nabadzīgā – cietēja tēlu, ne vienmēr iedziļinoties problēmas cēloņos. Palīdzība bija vērsta uz seko novēršanu, tā bija īslaicīga un koncentrēta naudas vākšanu un ziedojumu kamanām.

Otrā paaudze sākās 20.gs. 60.gados. Galvena uzmanība tika pievērsta attīstības nemateriālajiem un sociālajiem aspektiem, galvenokārt – izglītībai. Pastāvēja uzskats, ka jaunattīstības valstis no nabadzības izraus Rietumnieciska izglītība, tādēļ populāra kļuva Rietumu valstu modernizācijas procesu kopēšana.

Trešā paaudze ietver 20.gs. 70. gadus, kad nabadzību neuztvēra tikai kā “Dienvidu problēmu”, bet arī kā “Ziemeļu problēmu”, jo bija skaidrs, ka attīstības valstu problēmas daudzos gadījumos bija Rietumu realizētās savtīgās politikas rezultāts. Skanēja aicinājums mācīt pareizi “pasaules jautājumus” jaunajai paaudzei, svarīga kļuva ne tikai zināšanu nodošana, bet arī attieksmju un vērtību ieaudzināšana. Daudzu Rietumeiropas skolu mācību programmās parādījās attīstības izglītības elementi.

Ceturtnā paaudze, pastāvēja 80.un 90. gados un tā uzņēma dažādu sociālo kustību idejas un strāvojumus - pacifismu, antirasismu, cilvēktiesību aizstāvību, starpkultūru izglītību, dzimumu vienlīdzību un ilgtspējīgas attīstības izglītību. Globāla izglītība vairs netika skatīta tikai palīdzības sniegšanas un sadarbības robežās, bet iekļāva arī starptautisko tirdzniecību, investīcijas, parādus, monetāro sistēmu, migrāciju un vides pārvaldību.

Piektā paaudze sākums ir 90. gadu vidus, kad Rietumu valstis nokļuva krīzes priekšā, pieauga bezdarbs, korupcija un sociālā polarizācija, aktuāls kļuva arī jautājums par globālo sasīšanu un sabiedrības novecošanos Rietumos. Terminu “attīstības izglītība” nomainīja termins “globāla izglītība”, kam nebija iepriekš lietotā jēdziena ideoloģiskais raksturs un, kas bija fokusēts uz globālo fenomenu izpratni, saikņu stiprināšanu starp attīstības, taisnīguma un vienlīdzības jēdzieniem, kā arī iesaistīja mācību procesā pilsonisko sabiedrību (*Valtenbergs, 2011, 9 -10*).

Attiecībā uz GI procesu attīstību Latvijā, V. Valtenbergs uzskata, ka globālā izglītība ienāca “it kā no augšas”, kad ap Ārlietu ministrijas attīstības sadarbības politikas veidošanu pulcējās entuziastu grupiņas, kas aktualizēja ne tikai attīstības sadarbības, bet arī izglītības nozīmi (*Valtenbergs, 2011, 12*). Vēsturisku iemeslu dēļ Latvija ir viena no ES dalībvalstīm, kurai padomju okupācijas laika nebija savas ārpolitikas, līdz ar to nav pagājušā gadsimta attīstības sadarbības pieredzes, tāpat Latvija nav piedalījies kolonizācijas seku likvidēšanā citās valstīs, kā arī ar atsevišķiem izņēmumiem, Latvijas iedzīvotāji nav strādājuši ka misionāri, brīvprātīgie vai citādi iesaistījušies sadarbībā, kas veicinātu citu valstu attīstību. (*Attīstības izglītības pamatnostādnes 2008. - 2015.gadam, 2007, 1-5*).

Latvija ierindojas to pasaules valstu kategorijā, kam ir augsti attīstības rādītāji. Saskaņā ar ANO pārskatu par tautas attīstību, Latvijas pēc Tautas attīstības indeksa ierindojas 44. vietā (*ANO pārskats par tautas attīstību. Sk. 10.04.14.*). Šis pētījums liecina, ka vērtējot pēc izglītības, veselības līmeņa, dzīves ilguma un ienākumiem uz vienu iedzīvotāju, Latvijas iedzīvotājiem ir labākas iespējas dzīvot pilnvērtīgu dzīvi nekā lielākai daļai pasaules iedzīvotāju, kas potenciāli veido Latviju kā jauno donorvalsti, kas var atbalstīt citu valstu attīstības procesus.

Saskaņā ar “Latvijas Attīstības izglītības pamatnostādņem 2008. - 2015.gadam” kas tika izstrādātas 2007. gadā, globālā / attīstības izglītība ir svarīga Latvijas sabiedrībai sekojošu iemeslu dēļ:

- 1) iedzīvotāji pilnveido savas zināšanas un spēj iesaistīties globālajā politikā, kas ir priekšnoteikums veiksmīgai attīstības sadarbībai;
- 2) globalizācijas ietekmē veidojas tendences palielināties to problēmu skaitam, kuras nav iespējams risināt tikai nacionālā līmenī, bet to risināšanai ir nepieciešama daudzpusēja iesaiste – valdības, starptautiskas organizācijas, uzņēmēji, NVO, indivīdi;
- 3) Latvija ir un būs valsts ar augstiem attīstības rādītājiem. Te mācīsies un strādās arī cilvēki no valstīm ar salīdzinoši zemiem attīstības rādītājiem. Savukārt ES būs nostiprinājusies par vienu no pievilcīgākajiem reģioniem pasaulē pateicoties tajā izplatītajam vērtībām – ekonomiskajai labklājībai, drošībai un cieņai pret cilvēktiesībām. Lai nodrošinātu nekontrolētu migrāciju uz ES, nepieciešams nodrošināt palīdzību un sadarbību ar valstīm ar zemiem attīstības rādītājiem, lai veicinātu to izaugsmi;
- 4) globālā izglītība ir būtisks pamats sabiedrības izpratnes veidošanai par attīstības procesiem pasaulē, piemēram, globālām klimata izmaiņām, nabadzības mazināšanu, enerģijas resursu ilgtspējīgu izmantošanu, lai indivīds sāktu sevi apzināties ne tikai kā Latvijas un Eiropas pilsoni, bet pasaules pilsoni, kurš ikdienas lēmumu pieņemšana balstās uz solidaritātes, vienlīdzības, iekļaušanas un sadarbības vērtībām. Turklāt cilvēks, kurš izprot attīstības likumsakarības spēj ne tikai piedāvāt risinājumus attīstības problēmām, bet arī apzināt veidus, lai novērstu to rašanos.
- 5) 2015.gadā Latvijas vadīs ES prezidentūru. Tas ir gads līdz kuram valstis ir apņēmušās īstenot ANO Tūkstošgades attīstības mērķus. ES ar savu attīstības sadarbības politiku būs darījusi pēc iespējas daudz, lai sasniegtu šos ANO mērķus un Latvijas uzdevums ES un ANO kontekstā varētu būt palīdzēt valstīm ar augstiem attīstības rādītājiem noteikt un ieviest jaunu paradigmu attīstības sadarbībai Eiropā un ANO struktūrās. Šī iemesla dēļ ir nepieciešama padziļināta izpratne par attīstības jautājumiem atsevišķās Latvijas iedzīvotāju grupās. Globālajai izglītībai ir būtiska nozīme šīs izpratnes veicināšanai.

Pamatnostādnēs arī minēts, kas notiks, ja Latvijā netiks attīstīta globālā izglītība – Latvija būs spiesta reaģēt uz attīstības trūkuma radītajam sekām, turklāt šo seku likvidācija valstij izmaksās daudz vairāk nekā laicīga piedalīšanās to mazināšanā. (*Attīstības izglītības pamatnostādnes 2008. - 2015.gadam, 2007, 1-5*).

Augstāk minētais atspoguļo globālās izglītības izpratni Latvijā, kāda tā bija 2007.gadā, kad ekspertu grupa definēja “Attīstības izglītības pamatnostādnes 2008. - 2015. gadam”. Tuvojās 2015.gads, kad jāatskatās, kas Latvijā ir paveikts attīstības jomā un jādefinē tālākie globālās izglītības politikas virzieni. Turklāt 2015.gads ir nozīmīgs arī tāpēc, ka tas ir nosedzošais posms ANO 2000.gadā definētajiem Tūkstošgades attīstības mērķiem, kas ir iekļauti ANO Tūkstošgades deklarācijā. Ar šo mērķu starpniecību 191 pasaules nācija apņēmas līdz 2015.gadam uzlabot situāciju pasaulē, dzīves apstākļus tiem, kuriem klājas visgrūtāk. Arvien skaidrāk iezīmējas izpratne par to, ka līdzšinējā pieeja, kas par pamatu izvirzīja ekonomisko labklājību, nav novedusi pie līdzsvarotas attīstības. Turklāt parādās jauni fenomeni kā urbānā nabadzība, būtiska ienākumu nevienlīdzība attīstītajās valstīs, kā arī parādās jaunas iesaistītās puses, piemēram, pieaug privāta sektora loma un atbildība, veidojot sociāli atbildīgus uzņēmumus. (*Stratēģija. NVO kapacitātes stiprināšanai, 2013, 4*)

ANO Tūkstošdaļas attīstības mērķu noslēguma posmā Eiropas un pasaules kontekstā tiek plaši diskutēti par esošās attīstības paradigmas efektivitāti, paradigmu maiņu un jaunajiem uzstādījumiem attiecībā uz attīstības procesiem pasaulē, ko nacionālās valstis un pārnacionālās organizācijas definēs, lai veidotu taisnīgākas pasaules kārtību. Latviju šīs diskusijas būtiski ietekmē, jo Latvija būs Prezidējošās valsts Eiropas Savienībā 2015.gada pirmajā pusē, turklāt visā Eiropas Savienībā šis gads ir pasludināts par “Attīstības gadu”, līdz ar to Latvijai būs jāspēj sniegt savs skatījumu un devums jaunās attīstības paradigmas definēšanai visā Eiropas mērogā. Šīs diskusijas ietekmē arī globālās izglītības procesus formālajā izglītībā Latvijā.

Globālajā diskursā pašlaik iezīmējas jaunas attīstības paradigmas. Latvijas kontekstā, sekojot līdzī notiekošajam diskursam tiek izvirzīti sekojoši uzstādījumi: 1) ekonomiskā attīstība, kas kalpo cilvēkiem un planētai; 2) iekļaujoša sociālā attīstība; 3) dzīvošana esošās vides ietvaros; 4) cilvēkdrošības koncepts, kas ir cēlies no fiziskās drošības, tomēr, attīstoties drošības izpratnei, paplašinājies arī uz ekonomisko, vides, pārtikas, veselības, kopienu, politisko un personīgo drošību; 5) attīstība nav tikai attīstības valstu problēma. Tādi jautājumi kā pieaugoša nevienlīdzība, cilvēkdrošības attīstība, īpaši, kopienu līmenī, esošo resursu lietderīga izmantošana ir svarīgi jautājumi visās pasaules valstīs, arī Latvijā. Kā arī ir zināms, ka attīstība (vai stagnācija) vienā valstī būtiski ietekmē gan blakus esošās blakus esošās valstis, gan tās, kas atrodas citā

reģionā vai kontinentā, tāpēc ir svarīgi ir ieguldīt kopēja labuma veicināšanai. (*Jauns attīstības ietvars – jauna iespēja līdzsvarotai izaugsmei, 2013, 1-2*)

Būtisku ieguldījumu globālajā diskursā par jaunajām attīstības paradigmām sniedza pasaules līmeņa konference Johannesburgā, kur bija sapulcējušies pārstāvji no dažādu kontinentu un reģionu nevalstiskā sektora un sociālajam kustībām. Konferences noslēguma deklarācijā “Johannesburgas kompass: jautājumi un orientācijas” tika izvirzīti 3 būtiski principi, jaunās attīstības paradigmas uzstādījumos: 1) Globālais taisnīgums, kas sevi iekļauj vienlīdzīgu tiesību nodrošināšanu un resursu pieejamību tagadnes un nākotnes paaudzēm; 2) Globālā pilsonība – sniegt iespēju visām sabiedrības grupām iesaistīties lēmumu pieņemšanas procesā. Visiem cilvēkiem jānodrošina vienlīdzīgas tiesības un atbildības, kas ir adekvātas viņu iespējām; 3) Cienīt dažādu pasaules kultūru dažādību un to saglabāt. (*“Johannesburgas kompass: jautājumi un orientācijas”, Sk. 08.04.14.*)

Aktīvi jaunās globālās attīstības paradigmas diskursā un veidošanā ir iesaistīties ANO, kas īpaši uzsver izglītības nozīmi. ANO ir izvirzījis 3 prioritāras jomas: 1) ikvienam bērnam sniegt iespēju apmeklēt skolu, kas paredz apzināt un mazināt tos šķēršļus, kas liedz tūkstošiem bērnu visā pasaule apmeklēt pamatskolu un turpināt mācības pēc pamatskolas. Izglītība tiek uztverta kā viena no attīstītas sabiedrības stūrakmeņiem, tāpēc ir svarīgi veicināt bērnu iespējas izglītoties. Kā galvenie šķēršļi izglītības iegūšanai tiek minēta izglītības augstās izmaksas, skolu nepieejamība, konflikti, dzimumu diskriminācija, bērnu darbaspēka izmantošana; 2) uzlabot mācību kvalitāti – bērni saņem kvalitatīvu un mūsdienu globālās un lokālas vides vajadzībām atbilstošu izglītību. Šķēršļi, kas traucē šādas izglītības saņemšanu: spējīgu un kvalitatīvu skolotāju trūkums; mācību materiālu trūkums, īpaši attīstības valstīs, nelielais finansējums, kas tiek piešķirts pirmsskolas izglītībai, neatbalstoša ģimenes mikrovide bērna izglītības iegūšanai, mūsdienām neatbilstoša izglītība jauniešiem, valodas barjeras, īpaši, ja mācības notiek cita, ne bērna pirmajā apgūtajā valodā, nabadzība, neefektīva skolēnu mācību rezultātu izvērtējuma sistēma; 3) veicināt globālās pilsonības apziņu. Pasaule pašlaik saskaras ar globāliem izaicinājumiem, kuriem jāmeklē globāli risinājumi. Mūsdienās vairs nepietiek izglītot skolēnus, kas spēj lasīt, rakstīt un skaitīt, izglītībai ir jābūt transformējošai un uz vērtībām balstītai, tai ir jāveicina skolēnos vēlmi rūpēties par pasauli, kurā dzīvojam un tiem, ar kuriem to dalām, izglītībai ir jāspēj atbildēt uz mūsdienu jautājumiem un izaicinājumiem, kuriem saskaras skolēns, tai ir jāmaina veids kā mēs domājam un rīkojamies, lai spētu veidot sabiedrības, kas ir balstītas uz taisnīguma, miera, tolerantas un iekļaušanās principiem. . Šķērslis, kas kavē globālas pilsonības izglītību: a) pastāvošā izglītības sistēma, kuras mērķis ir sagatavot skolēnus eksāmeniem, lai viņi var tikt nākamajā izglītības līmeni un vēlāk

iekārtoties darbā. Tā vietā mūsdienīgai izglītības sistēmai ir jāpiedāvā saturs, kas atbilst mūsdienu prasībām un globālajiem izaicinājumiem, jāizmanto inovatīvas un uz aktīvu dalību rosinošas mācību metodes. Skolēni ir jā sagatavo aktīvai dzīvei mūsdienu sabiedrībā nevis tikai eksāmeniem; b) novecojuši mācību materiāli un izglītības programmas, kas bieži veicina stereotipu, sociālas diversifikācijas veidošanos. Skolēni ir gatavi izzināt jaunas perspektīvas un tas viņiem arī jāļauj; c) skolotāju kapacitātes trūkums. Lai nodrošinātu, ka skolēni saņem jauna veida izglītību, jānodrošina arī izmaiņas skolotāju izglītošanā un tālākizglītībā; d) neadekvāts fokuss uz vērtībām. Tādas vērtība kā miers, cilvēktiesības, respekts, kultūru dažādība un taisnīgums bieži netiek pietiekami uzsvērtas skolu mācību programmās; e) globālās pilsonības veicināšana kā izglītības fokuss. Lai veidotu paaudzi, kas domā plašāk un par kopējo labumu, ir jāsaprot kā skolēni redz pasauli un skolām ir jāpiedāvā plašāks skatījums. (*UNESCO Global Education First initiative, 2012, 14- 21*)

Salīdzinot augstāk minētas attīstības paradigmas un ANO jauno globālās izglītības iniciatīvu var secināt, ka ir notikušas būtiskas izmaiņas, kas ietekmē izglītības diskursu globālā un arī nacionālā – Latvijas līmenī un izvirzīti jauni uzsvāri: 1) ja vecajā attīstības paradigma attīstība galvenokārt bija attīstības valstu problēma, tad jaunajā uzstādījumā attīstība parādās kā vienlīdz svarīga gan attīstības valstīm, gan attīstītajām valstīm, tātad arī mums dzīvojot Latvijā; 2) vecajā paradigmā planētas izzināšana varēja notikt bez vajadzības izzināt sevi, jaunajā paradigmā parādās, ka tikai izzinot sevi, mēs varam izzināt planētu, tātad uzsvārs uz individualitāti; 3) fokuss uz cilvēkdrošību, kas ietver ikviena planētas iedzīvotāja ekonomisko, vides, pārtikas, veselības, kopienas, politisko un personīgo drošību; 4) izglītības saņemšana joprojām jānodrošina ikvienam, bet jaunā paradigma akcentē kvalitatīvas un mūsdienīgas izglītības nozīmi, kas ir atbilstoša mūsdienu prasībām, veicina jauniešu globālās pilsonības apziņas veidošanos un ir balstīta uz tādām vērtībām kā miers, cilvēktiesības, respekts, kultūru dažādības iekļaušana un taisnīgums. Uzsvārs no loģiskā pariet uz vērtību, daudzveidības diapazonu, kvalitatīvu un aprakstošu radītāju akcentēšanu; 5) izmaiņas parādās arī mācību pieejā. Netiek vairs uzsvērtā mācīšana, informācijas fragmentācija un nošķirtība pa jomām. Jaunā paradigma liek uzsvāru uz mācīšanos, mijiedarbību, atgriezeniskās saites sniegšanu, ka arī informācijas integrāciju un sasaisti ar cilvēka dzīvi; 6) Fokuss uz ilgtspējīgu attīstību un ekoloģiski saimniekošanu.

Dažādās GI definīcijās parādās līdzīgas iezīmes, kuras apkopojot var secināt, ka mūsdienu sabiedrība dzīvo mainīgā pasaulē, kurā pastāv kontrasti starp bagātīgu un nabadzību, izglītības līmeņiem, iekļaujošu sabiedrību un izstumtām sabiedrības grupās, mieru un karu, līdz ar to esošā globālā sistēma prasa attīstīt jaunas prasmes, zināšanas un attieksmes, kā arī spēju sasaistīt

globālo ar lokālo, kā rezultātā kļūt aktīvam savas sabiedrības loceklim. Ir nepieciešama izglītība, kas balstīta uz tādām vērtībām kā solidaritāte, vienlīdzība, iekļaušana, tolerance un sadarbība, kas saskaņā ar vērtību pētnieku izstrādāto darbu “Kopējo cēloņu rokasgrāmata” (*The Common Cause handbook*) iekļaujas vērtību grupu virzienā “pacelšanās pāri savam ego” un “atvērtība pārmaiņām” GI ir “jumta” termins, kas sevī ietver dažādas izglītības pieejas: starpkultūru izglītību, izglītību par cilvēktiesībām, izglītību par mieru un konfliktu novēršanu, vides izglītību un izglītību ilgtspējīgai attīstībai un pilsoniska izglītība, attīstības izglītību.

Mācību priekšmetu standartos GI parādās ka caurviju tēma ar astoņiem satura pamatjautājumiem: dažādība, cilvēktiesības, savstarpējā mijiedarbība, ilgtspējīga attīstība, vērtības un uzskati, sociālais taisnīgums, konfliktu risināšana, globālā pilsonība. Maģistra darba ietvaros *dažādības* jautājums ietver sabiedrības sociālo dažādību kopumā, ko veido sekojoši identifikatori: spējas, vecums, dzimums, etniskā piederība, rase, reliģija, seksuāla orientācija, sociālekonomiskais statuss, izskats, izglītība, akadēmiskie un sociālie sasniegumi, ģimene un tās izcelsme, ģeogrāfiskais izcelsmes reģions, valoda, mācīšanas stils, pārliecība (reliģiskā, politiskā, sociālā).

Formālajā izglītības ietvaros nav atsevišķa mācību priekšmeta, kas būtu veltīts globālajai tematikai, tomēr sociālo zinātņu mācību priekšmetu standartos ir plaša GI tēmu klātbūtne. Pamatizglītībā visvairāk atsegtās tēmas ir vērtības un uzskati, ilgtspējīga attīstība, dažādība, vidējā izglītībā – globālā pilsonība, dažādība un savstarpējā mijiedarbība. Mazāk skartās tēmas – cilvēktiesības un sociālais taisnīgums.

3. PĒTĪJUMS PAR GLOBĀLAS IZGLĪTĪBAS PIEEJU 7. - 11. KLAŠU SKOLĒNU VĒRTĪBORIENTĀCIJAS PILNVEIDEI PRET SOCIĀLO DAŽĀDĪBU

Eiropas Komisijas finansētais GI projekts “Solidaritātes skolas Baltijas valstīs”, ko Latvijā īsteno biedrība “Humana People to People in Latvia” ir maģistra darba pētījuma konteksts. Pētījuma anketēšanā piedalījās 113 skolēni no 7. - 11. klases, kuri mācās projektā iesaistītajās skolās.

3.1. Projekts "Solidaritātes skolas Baltijas valstīs" kā pētījuma konteksts.

GI projekts „Solidaritātes skolas Baltijas valstīs” tiks izmantots kā maģistra darba pētījuma konteksts. Projekta ietvaros izstrādātā anketa tika izdalīta dažādu Latvijas reģionu skolēniem, lai izzinātu viņu attieksmi, uzvedību un vērtības attiecībā pret dažādiem GI jautājumiem. Savukārt maģistra darba ietvaros izstrādātais kampaņas plāns, tiks sagatavots, lai tas atbilstu projekta prasībām un varētu tikt īstenots projekta ietvaros.

Projekta „Solidaritātes skolas Baltijas valstīs” mērķis ir veicināt sabiedrības izpratni par globālās izglītības tēmām, palīdzot apzināties savstarpējo saikni un ietekmi, kas pastāv starp dažādām pasaules daļām, un mūsu lomu tajā, kā arī veicināt GI tēmu iekļaušanu formālajā un neformālajā izglītībā Latvijā. Šo iniciatīvu finansē Eiropas Komisijas un tā norisinās visās trīs Baltijas valstīs ar partneru piedalīšanos no Malāvī un Zimbabves. Iesaistītās organizācijas: biedrība „Humana People to People in Latvia” (Latvija), Humana Estonia (Igaunija), Humana People to People in Baltics (Lietuva), DAPP Malawi (Malavi), DAPP Zimbabve (Zimbabve). Projekts norisinās 2 gadus: 01.01.2014. - 31.12.2015.

Projekts „Solidaritātes skolas Baltijas valstīs” paredz sekojošas aktivitātes:

1) Skolotāju metodiskā materiāla izstrāde par dažādām globālās izglītības tēmām (vide un ilgtspējīga attīstība, pārtikas drošība, starpkultūru attiecības, cilvēktiesības, nevienlīdzība pasaulē, kultūra jaunattīstības valstīs, godīga ceļošana, vietējās / iezemiešu tautas, izglītība un analītiskā lasīšana) (*Globāla skolotāja rokasgrāmata, 2013*). Materiālā iekļautie uzdevumi un aktivitātes balstās uz neformālās izglītības principiem, kas ietver sevī mācīšanos darot, grupu darbus, dalībnieku aktīvu līdzdalību, mācīšanos no pieredzes. Mērķis ir nevis pasniegt materiālā minēto kā neapgāžamu patiesību, bet ļaut skolēniem izveidot savu viedokli, pārdomājot tēmu un iesaistoties diskusijās. Skolēni tiek aicināti paši atklāt lietas un izdarīt secinājumus. Skolēni ir tie,

kas paši vada savu mācību procesu, savukārt skolotājam ir moderatora loma. Materiālā atrodami uzdevumi dažādu vecumposmu bērniem – sākot no sākumskolas līdz pat vidusskolas vecuma skolēniem (*Globāla skolotāja rokasgrāmata, 2013, 5, 6*)

2) Skolotāju mācību semināru vadīšana dažādos Latvijas reģionos ar mērķi iepazīstināt skolotājus ar globālās izglītības konceptu, projekta laikā izstrādāto skolotāju materiālu un sniegt nepieciešamo informāciju un atbalstu metodiskā materiāla izmantošanai skolās;

3) Globālās izglītības aktivitāšu rīkošana dažādās Latvijas skolās, kurās tiek iesaistīti skolēni, skolotāji, vecāki un vietējās pašvaldības.

Sagaidāmie projekta rezultāti:

- globālās izglītības jautājumi integrēti formālas izglītības mācību procesā;
- sagatavoti skolas videi saistoši GI metodiskie materiāli;
- pilnveidota skolotāju kapacitāte un zināšanas GI tēmu pasniegšanā;
- pilnveidota GI metodoloģija;
- veicināta vecāku iesaiste skolas un bērna izglītības pilnveidošanas procesos;
- veicināta skolēnu iesaiste GI aktivitāšu plānošanā un organizēšanā.

3.2. Pētījums metodoloģija un dizains

Lai sasniegtu pētījumā izvirzīto mērķi - izpētīt globālās izglītības pieejas īpatnības 7.-11.klases skolēnu vērtīborientācijas pret dažādību pilnveidei – kā pētījuma veids tiks izmantota gadījuma analīze un kā datu vākšanas metodes – aptauja (skolēnu anketēšana) un ekspertu intervijas.

Tabula Nr.2. Pētījuma dalībnieki un datu vākšanas instrumenti

Pētījuma dalībnieki	Datu vākšanas instrumenti	Skaitis	Dzimums		Reģions
			S	V	
7. - 11. klases	Aptauja	113	65	48	Dažādi Latvijas

skolēni					reģioni
Eksperti GI jomā	Daļēji strukturēta intervija				

Gadījuma analīze ir intensīvs kādas parādības vai sociālās vienības (indivīda, grupas, institūcijas vai kopienas) apraksts un analīze, kā gadījumus var aplūkot procesus, darbību, notikumus un programmas. Gadījums ir ierobežota un integrēta sistēma. Darba ietvaros tiks izmantots sociālo grupu gadījumu analīzes veids, kā gadījumu izmantojot projektu “Solidaritātes skolas Baltijas valstīs” un tā ietvaros pētot skolēnu attieksmes, un vērtīborientāciju dažādās skolās attiecībā pret dažādību, kā arī izstrādājot izglītojošu kampaņu skolotājiem un skolēniem, un intervējot jomas ekspertus, lai izzinātu viņu viedokli par kampaņu un saņemtu ieteikumus tās pilnveidošanai. (*Cimdiņa, 2011, 102*)

Tiks izmantotas 2 datu vākšanas metodes – aptauja (anketēšana) un ekspertu intervija. Aptauja ir viena no plašāk izplatītajām datu ieguves metodēm, kas ļauj ātri iegūt datus no liela respondentu skaita (*Cimdiņa, 2011, 102*). Darba ietvaros tika izstrādāta aptauja, kas sastāv no 13 jautājumiem – pirmie 7 jautājumi izzina skolēnu attieksmes un vērtības attiecībā pret dažādību, savukārt pēdējie 6 jautājumi ir vērti uz informācijas ievākšanu par pašu respondentu (vecums, klase, kurā mācās, dzīvesvieta, dzimums, valsts, dzimta valoda). Pirmie 7 jautājumi, kuri izzina skolēnu attieksmes un vērtības attiecība pret dažādību bija gan slēgta tipa jautājumi, gan ranžēšanas jautājumi. Jautājumi bija sekojoši:

- 1) *Kuru no minētajām problēmām Tu jūties spējīgs ietekmēt/mainīt?* Skolēniem tiek piedāvāti dažādi sabiedrībā esošo problēmu apraksti, lai izzinātu viņi redzējumu par līdzdalības un iesaistīšanās iespējām labklājības un saskaņotas attīstības veicināšanā dažādos kontekstos (personīgais, vietējās kopienas, nacionālais, Eiropas, globālais);
- 2) *Kāda ir Tava rīcība dažādās sadzīviskās situācijās?* Skolēniem tiek piedāvāti dažādu ikdienas situāciju apraksti, lai izzinātu kādas viņu ikdienas darbības ir ilgtspējīgas un kādas iniciatīvu jomas ir prioritārās.
- 3) *Kādās attiecībās Tu vēlētos būt ar dažādu sociālo grupu pārstāvjiem?* Tiek izzināts vēlamais attiecību veids ar dažādu sociālo grupu pārstāvjiem, tādējādi viņu attieksme pret šīm sabiedrības grupām.
- 4) *Kā, Tavuprāt, vajadzētu izturēties pret cilvēkiem, kuriem ir dažādas sociālas problēmas?* Tiek izzināts, kuras sabiedrības grupas skolēni iekļauj un kuras tiek izolētas.

5) *Kuru no atšķirīgajiem izteikumiem Tu atbalsti vairāk?* Izteicienu pāri par attieksmēm – atvērta un slēgta attieksme.

6) *Kas ir galvenās vērtības Tavā dzīvē?* No piedāvātajām vērtībām (ģimene, draugi, darbs, reliģija, brīvais laiks, politika, tīra vide, sadarbība, sociālie tīkli, veselība), skolēni atzīme sev būtiskākās.

7) *Kādiem cilvēkiem Tu parasti uzticies vai tieši pretēji - neuzticies?* Tiek minētas dažādas sabiedrības grupas, lai izzinātu skolēnu attieksmi pret tām – kam uzticētiem un kam neuzticēties.

Skolēnu aptaujā piedalījās 113 skolēni no dažādiem Latvijas reģioniem, kas mācās 7. - 11. klasē. Skolēni, kas piedalījās anketēšanā mācās projekta “Solidaritātes skolas Baltijas valstīs” skolu tīklā un anketēšana tika veikta pirms skolēni iesaistās tālākās projekta aktivitātēs – mācību semināros, kampaņās, GI skolu aktivitātēs. (sk. anketu pielikumā nr. 4)

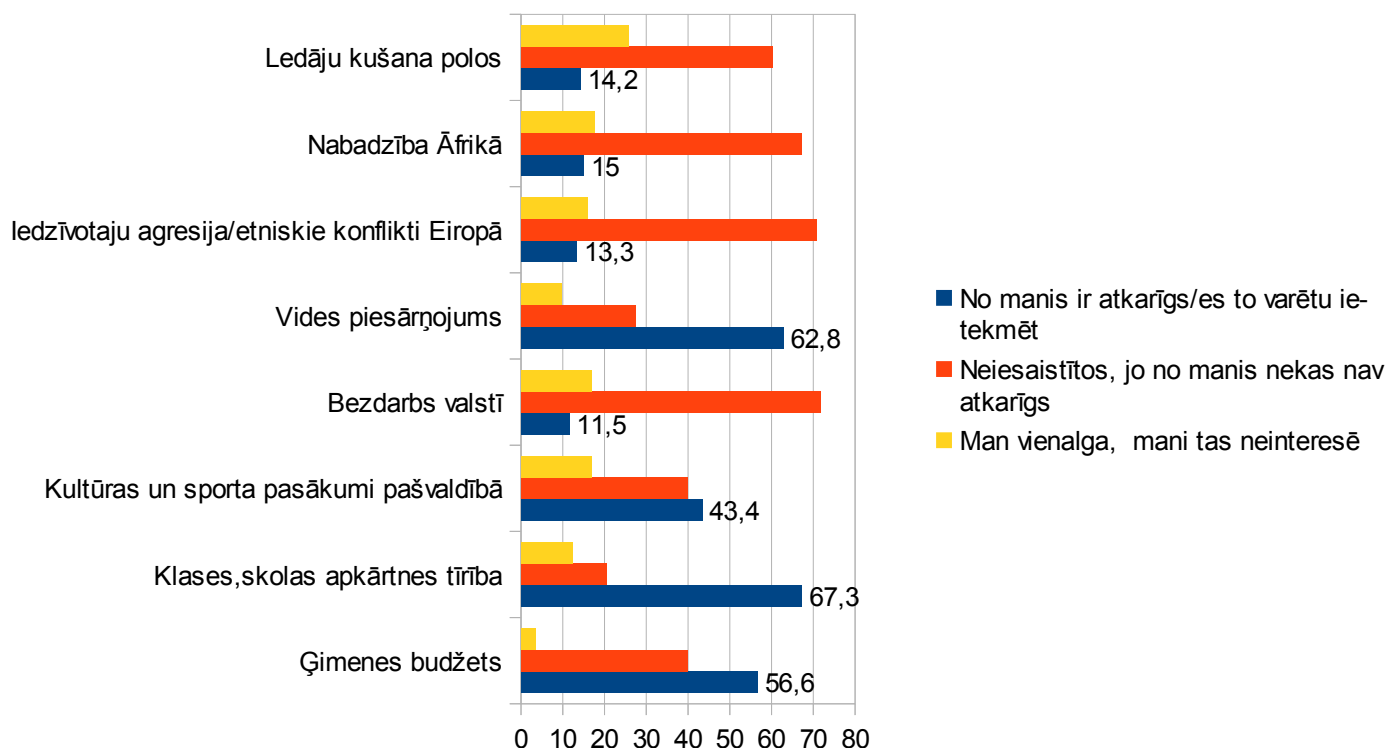
Analizējot un reaģējot uz skolēnu anketēšanas rezultātiem, tiks izstrādāta izglītojoša kampaņa skolas skolēniem un skolotājiem, lai veicinātu pozitīvas vērtīborientācijas veidošanos pret dažādību. Izstrādātās kampaņas piedāvājumu izskatīs jomas eksperti, lai sniegtu savu izvērtējumu un rekomendācijas tās pilnveidošanai. Ekspertatzinumu metodes izmantošana sniegs objektīvu ieskatu par pētāmo problēmu, jo par ekspertiem tiks piesaistīti cilvēki, kas ir zinoši un pieredzējuši darbojoties ar GI satura un metodoloģijas jautājumiem gan Latvijā, gan ārpus tās (*Albrehta, 1998, 83*) Kopumā tiks apkopoti 7 ekspertu viedokļi. Visi eksperti, kas sniedza savus komentārus ir zinoši un pieredzējuši GI jomā. Viņi pārstāv gan nevalstisko sektoru, gan valstisko sektoru (skolas, augstskolas). Vērtēšanā piedalījās 6 eksperti ir no Latvijas un viens eksperts no Spānijas, tādējādi sniedzot citas valsts konteksta viedokļa un skatījuma pienesumu, un rekomendācijas. Kampaņas izvērtēšanai tika pieaicināti GI eksperti no dažādam jomām, tādējādi nodrošinot viedokļu un rekomendāciju daudzveidību, izzinot gan tiešās mērķa grupas – skolu un skolotāju viedokļi, gan augstskolas pasniedzēju, gan nevalstiska sektora pārstāvju redzējumu, līdz ar to nodrošinot daudzpusīgas iespējas uzlabot kampaņas plānu.

Lai ekspertu vērtējumi būtu salīdzināmi, ir nepieciešama vienota instrukcija un vērtējumu skala (*Albrehta, 1998, 83*). Pētījuma ietvaros tika izstrādāta vienota vērtējuma skala 5 ballu sistēmā (5- bez pretenzijām un 1- uzdevums tādā veidā nav pieņemams) (*Albrehta, 1998, 102*). Kā arī eksperti tika lūgti pēc iespējas sīkāk komentēt materiālu un ieteikt savas rekomendācijas plāna pilnveidei, norādot uz sekojošiem aspektiem – kampaņas stiprajām, vājajām pusēm, ka arī iespējām un draudiem. Šī informācija dotu autoram iespēju, balstoties uz ekspertu vērtējumu, izdarīt kampaņas plāna kvalitatīvu analīzi un pilnveidot to, ņemot vērā speciālistu ieteikumus. Ekspertu ieteikumi tika analizēti izmantojot SVID analīzes mehānismu.

3.3. Pētījumā iegūtie dati un analīze

Šajā nodaļā tiks apkopoti un analizēti dati, kuri tika iegūti apkopojot skolēnu anketu rezultātus (sk. rezultātus pielikumā nr. 5)

Pirmais anketas jautājums - *Kuru no minētajām problēmām Tu jūties spējīgs ietekmēt/mainīt?* - izzina skolēnu redzējumu par līdzdalības un iesaistīšanās iespējām labklājības un saskaņotas attīstības veicināšanā dažādos kontekstos (personīgais, ģimenes, vietējās kopienas, nacionālais, Eiropas, globālais).

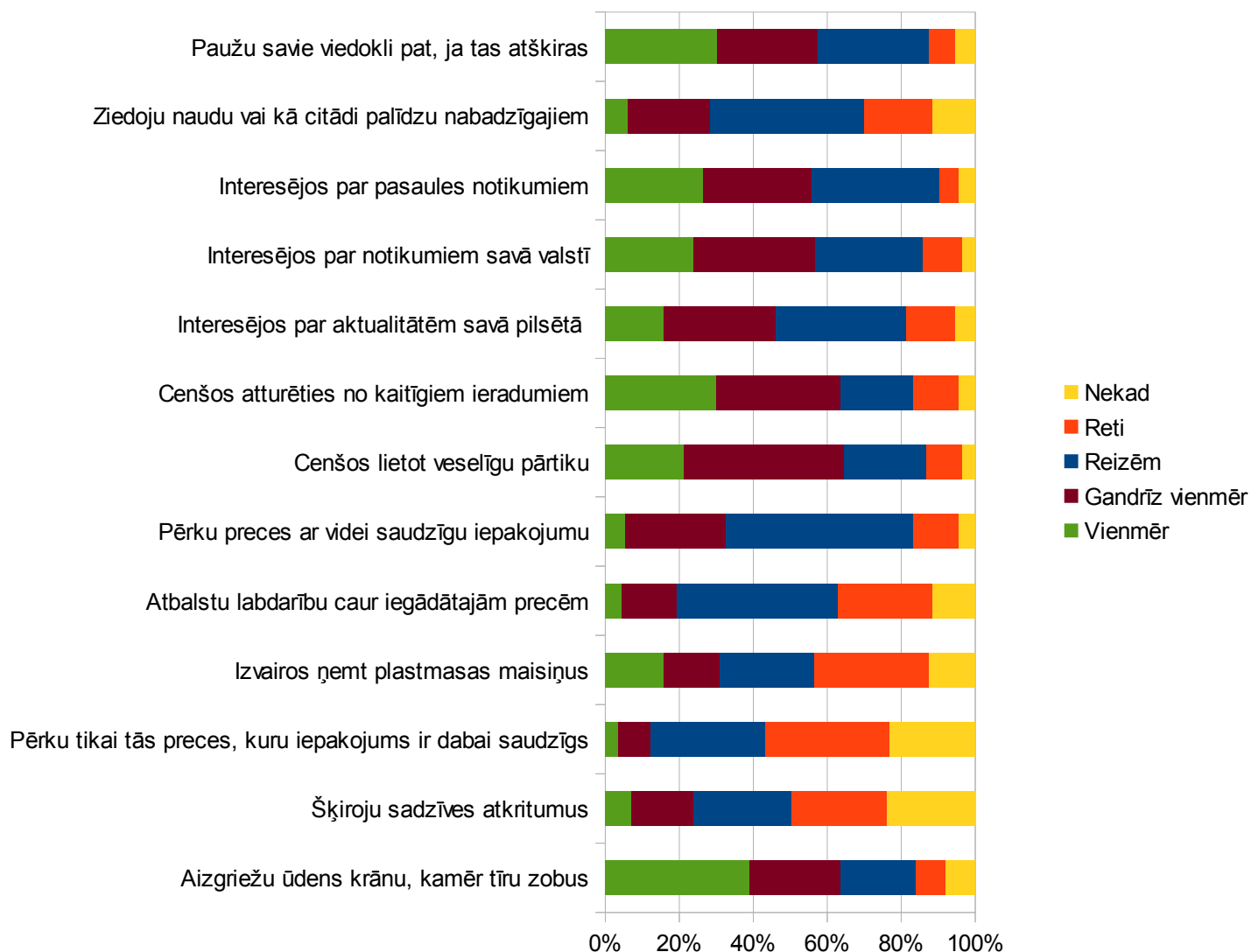

Attēls Nr.1. Skolēnu viedoklis par savu ietekmi uz globālajām problēmām

Līdzdalības grafiks (sk. attēlu Nr.1) liecina, ka skolēni uzskata, ka viņi visvairāk var ietekmēt tos procesus, kas norisinās vietējā līmenī: klases, skolas apkārtnes tīrība (67.3 %), ģimenes budžets (56.6%), kā arī vides piesārņojums (62.8%). Lai arī jautājuma formulējumā nav norādīts, vai vides piesārņojums ir attiecināms kā lokāla vai globāla problēma, tomēr skolēni

apzinās, ka ar savu rīcību var to ietekmēt, tādējādi apzinoties vides piesārņojumu vairāk kā lokālu problēmu. Tajā pašā laikā skolēni norāda, ka nespēj ietekmēt ledāju kušanas polos (60,2% neiesaistās, jo uzskata, ka tas nav atkarīgs no viņiem), savukārt 25,7% norāda, ka šis jautājums viņus neinteresē). Lai arī ledāju kušana un vides piesārņojums ir cieši saistītas problēmas, tomēr skolēnu sniegtās atbildes ir ļoti atšķirīgas, kas var liecināt par to, ka skolēni nespēj sasaistīt globālo norišu ietekmi vietējā līmenī. Skolēni vismazāk redz iespēju ietekmēt notikumus, kas notiek Eiropas un globāla līmenī – cilvēku agresija un etniskie konflikti Eiropā (70.8%), nabadzība Āfrikā (67.3%), ledāju kušana polos (60.2%), ka arī bezdarba problēma valstī (71.7%). Savukārt skolēniem gan neinteresē, gan viņi neiesaistās notikumos, kas risinās globālā līmenī – ledāju kušana polos (25.7%), nabadzība Āfrikā (17.7%), cilvēku agresija un etniskie konflikti Eiropā (15.9%), kā arī bezdarbs Latvijā (16.8%). No GI aspekta skatoties var secināt, ka skolēni nesasaista globālo procesi ietekmi ar notiekošo vietējā mērogā un kā arī to, kā viņu darbības ietekmē procesus un notikumus nacionālā un globālā mērogā, kas var liecināt par zemu globālās pilsonības apziņas līmeni. Maģistra darba tēmas ietvaros saistoši ir dati par skolēnu attieksmi attiecībā uz “cilvēku agresiju un etniskajiem konfliktiem Eiropā”, ka arī “nabadzību Āfrikā”, jo šie abi procesi ir tie, kas pastiprina migrācijas intensitāti un veicina tieši etniskās dažādības veidošanos lokālā mērogā. Skolēnu atbildes var liecināt par zemu izpratnes līmeni par iemesliem un cēloņiem, kas veicina migrāciju. Šis ir svarīgs aspekts GI kontekstā, kas mudina skolēnus izzināt un analizēt globālos procesus, lai spētu adekvāti uz tiem reaģēt vietējā mērogā.

2. Kāda ir Tava rīcība dažādās sadzīviskās situācijās? Skolēniem tiek piedāvāti dažādi ikdienas situāciju apraksti, lai izzinātu kādas viņu ikdienas darbības ir ilgtspējīgas un kādas iniciatīvu jomas ir prioritārās.

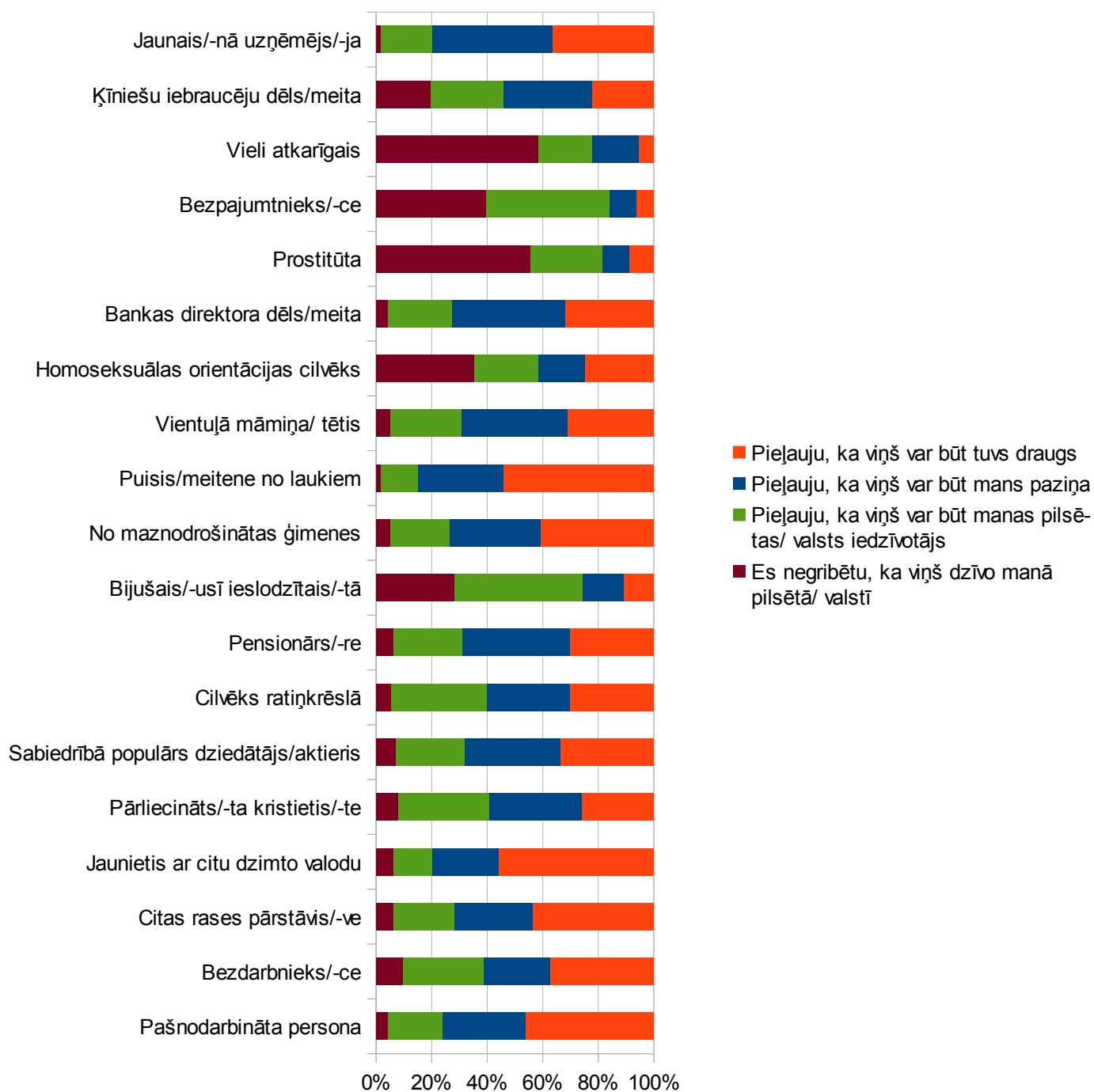
Attēls Nr.2 Skolēnu viedoklis par savu rīcību dažādās sadzīviskās situācijās

No grafikā (sk. Attēlu Nr.2) apskatītajiem jautājumiem, tēmas ietvaros aktuāli ir jautājumi, kuri skar dažādības tēmu: preču iegāde, par kurām iegūtie līdzekļi tiek ziedoti labdarībai, interesēšanas par aktualitātēm savā pilsētā, valstī un pasaulē, naudas ziedošana nabadzīgiem cilvēkiem. Attiecībā uz preču iegādi, par kurām iegūtie līdzekļi tiek ziedoti labdarībai, skolēni norāda, ka viņi reti iegādājas šādas preces (43,4%), turklāt skolēnu vidū ir vērojama tendence šādas preces iegādāties reti (25,7%). Nedaudz lielāka skolēnu iesaiste parādās jautājumā “ziedoju naudu vai kā citādi palīdzu nabadzīgajiem” - 41,6% no visiem respondentiem atbild, ka viņi to dara reti, toties nosliece ir uz aktivitāti, jo 22,1 % skolēnu ir atbildējusi, ka viņi

to dara gandrīz vienmēr. Kopumā skolēnu aktivitāte atbalstot sociāli neaizsargātākās sabiedrības grupas, kā arī iesaiste kampaņās, kuru mērķis ir sniegt atbalstu šīm grupām, ir vidēji aktīva, jo skolēni norāda, ka viņi to dara reizēm.

Apskatot skolēnu interesi par aktualitātēm lokāla, nacionāla un globālā mērogā, ir vērojama lielāka skolēnu interese par pasaules notikumiem un notiekošo nacionālā mērogā, kā par vietējās pilsētas un kopienas aktualitātēm. No visiem respondentiem 26.5 % atbildējuši, ka viņi vienmēr interesējas par globālo notikumu attīstību, 23.9 % atbildējuši, ka viņi vienmēr interesējas par notiekošo nacionālā mēroga, savukārt tikai 15.9% ir atbildējuši, ka viņi vienmēr interesējas par vietējās kopienas aktualitātēm. Kopumā vairāk dominē atbildes, kas liecina, ka skolēni reizēm vai reti interesējas par notiekošo gan lokālā, gan nacionālā un globālā līmenī.

Trešais jautājums. Kādās attiecībās Tu vēlētos būt ar dažādu sociālo grupu pārstāvjiem? Tiek izzināts vēlamais attiecību veids ar dažādu sociālo grupu pārstāvjiem, tādējādi viņu attieksme pret šīm sabiedrības grupām.

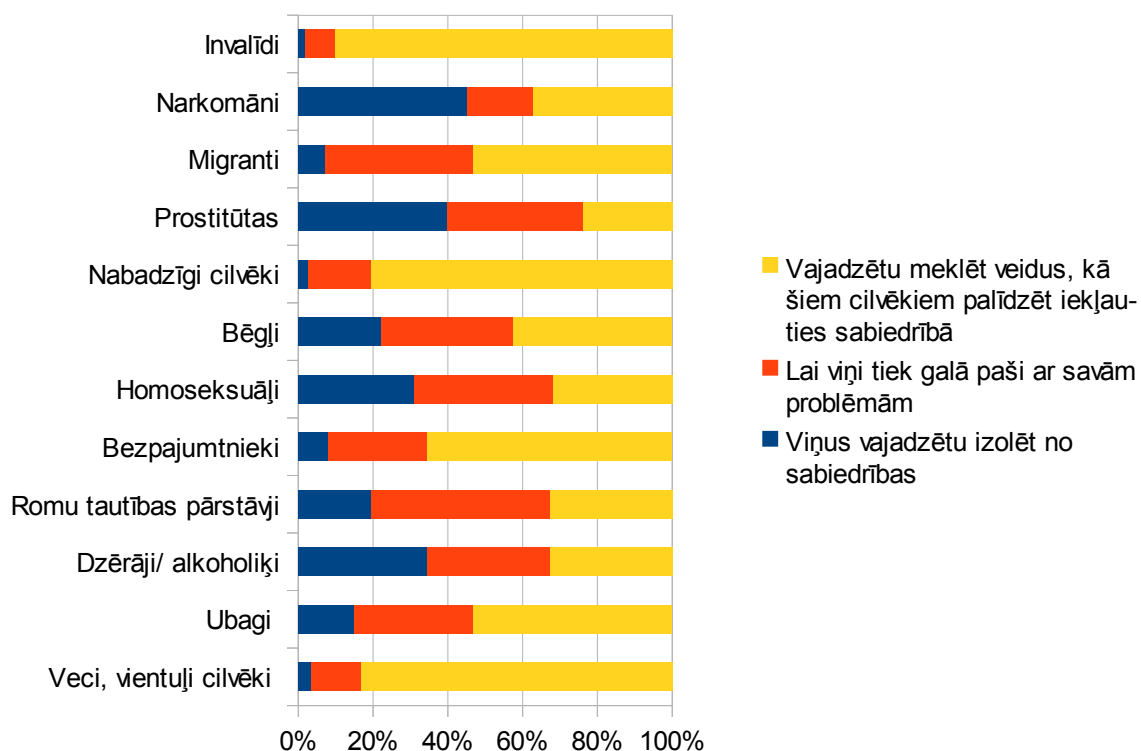
Attēls Nr.3. Skolēnu viedoklis par attiecībām ar dažādu sociālo grupu pārstāvjiem

Sabiedrības grupas, ar kurām skolēni vismazāk vēlētos veidot attiecības parādās tajā, cik bieži skolēni ir norādījuši, ka nevēlas, lai kāda konkrēta sabiedrības grupa dzīvotu viņu pilsētā vai valstī. Kā nevēlamākās sabiedrības grupas skolēni ir norādījuši sekojošas: vielu atkarīgais / gā (58.4% nevēlētos, lai šāda persona dzīvotu viņu pilsētā / valstī), prostitūta (55.8%), bezpajumtnieks (39.8%), homoseksuālas orientācijas cilvēks (35.4%), bijušais / usī ieslodzītais / tā (28.3%), ķīniešu iebraucēju dēls / meita (19.5%). Kā nevēlamākās sabiedrības grupas ir norādītas tās, kuras potenciāli var radīt drošības draudus kopienā, ir maznodrošinātas, kā arī tās, kuru dzīvesveids sabiedrībai ir svešs.

Skolēni pieļauj, ka tuvi draugi viņiem var būt personas no sekojošām grupām: jauniešs / e, kuram/ ai ir cita dzimtā valoda (55.8% ir norādījuši, ka viņi var būt tuvi draugi), puisis / meitene no laukiem (54%), pašnodarbināta persona (46%), citas rases pārstāvis (43.4%), puisis / meitene no maznodrošinātas ģimenes (40.7%), bezdarbnieks (37.2%). Kā vēlamās sabiedrības grupas ir norādītās tās, ar kurām skolēni ikdienā saskartās, kā arī šķietami eksotiskas grupas – jauniešs, kuram ir cita valoda, citas rases pārstāvis.

Skolēnu pozitīvā nostāju pret *citas rases pārstāvi*, ko 43.4% skolēnu ir atzīmējuši, kā to grupu, ar ko var veidot tuvas attiecības, ir vērtējama neviennozīmīgi, jo tajā pašā laikā 19.5% no visiem skolēniem ir atbildējuši, ka nevēlētos, lai konkrētas rases pārstāvis - *ķīniešu iebraucēju dēls / meita* - dzīvotu viņu pilsētā vai valstī. Tas liecina, ka skolēniem ir pozitīva attieksme pret vispārējiem un globāliem terminiem, bet ja tiek minētas konkrētas rases un sociālās grupas, tad skolēni pret tām var būt noraidoši.

Ceturtais jautājums. Kā, Tavuprāt, vajadzētu izturēties pret cilvēkiem, kuriem ir dažādas sociālas problēmas? Tiek izzināts, kurs sabiedrības grupas skolēni iekļauj un kuras tiek izolētas.

Attēls Nr.4. Skolēnu viedoklis par vēlamu izturēšanos pret cilvēkiem ar dažādām sociālām problēmām

Saskaņā ar grafiku (sk. attēlu nr. 4) sabiedrības grupas, kuras, pēc skolēnu domām, vajadzētu izolēt no sabiedrības ir sekojošas: narkomāni (45.1% skolēnu ir atzīmējuši, ka viņus vajadzētu izslēgt no sabiedrības), prostitūtas (39.8%), dzērāji / alkoholiķi (34.5%), homoseksuālas orientācijas cilvēki (31 %), bēgļi (22.1%), romu tautības pārstāvji (19.5%).

Skolēni ir norādījuši, ka vajadzētu meklēt veidus kā palīdzēt iekļauties sabiedrībā sekojošām grupām: invalīdi (93.3%), veci, vientuļi cilvēki (83.2%), nabadzīgi cilvēki (80.5%), bezpajumtnieki (65.5%), migranti (53.1%), ubagi (53.1%).

Skolēnu atbildes liecina, ka viņi uzskata, ka no sabiedrības jāizolē tās grupas, kuras var radīt draudus drošībai, saistās ar atkarībām, ir nepazīstamas un rada negatīvas asociācijas sabiedrībā. Savukārt sociāli un finansiāli neaizsargātās grupas ir jāatbalsta. 53.1% no visiem skolēniem ir atzīmējuši, ka jāpalīdz migrantiem iekļauties sabiedrībā, tajā pašā laikā 22.1% skolēnu norādīja, ka bēgļu vajadzētu izolēt no sabiedrības. Šis viedokļu nesakritības norāda, ka skolēni neizprot terminu “bēglis” un “migrants” nozīmi un atšķirību. Ņemot vērā, ka bēgļi ir

viena no migrantu grupām, tad var secināt, ka skolēnu attieksme pret dažādām migrantu grupām var būt atšķirīga.

Piektais jautājums. Kuru no atšķirīgajiem izteikumiem Tu atbalsti vairāk? Izteicienu pāri par attieksmēm – atvērta un slēgta attieksme.

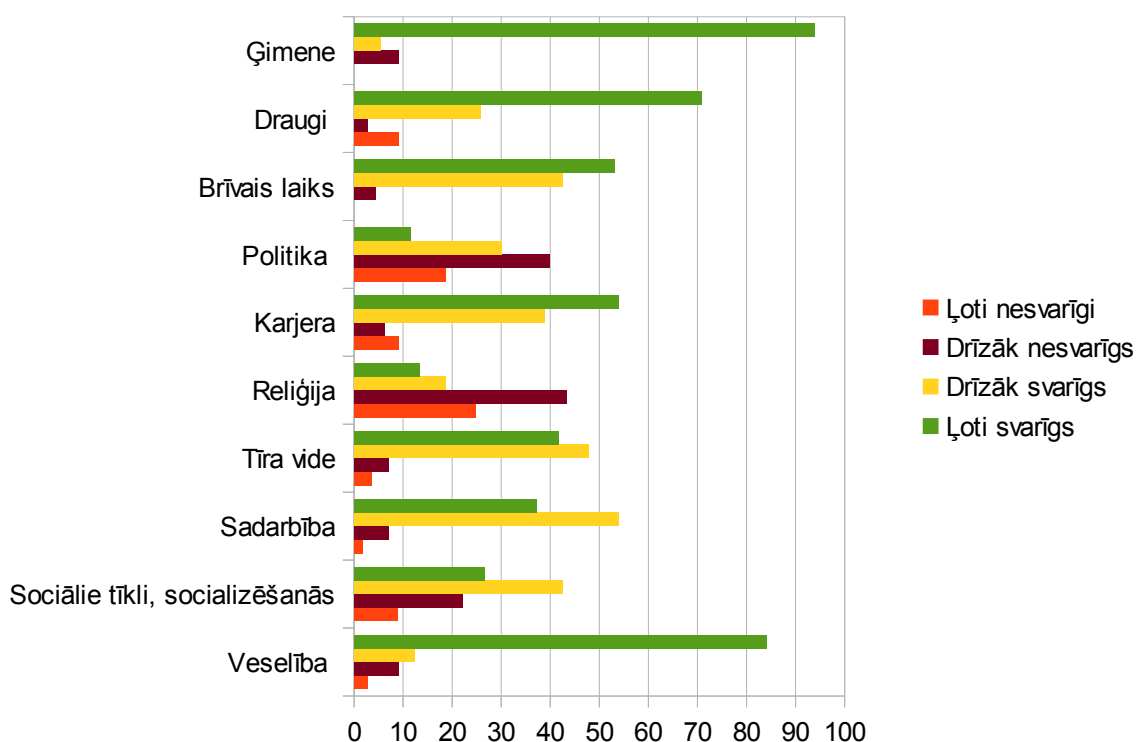
Tabula Nr.3. Skolēnu attieksme pret dažādām situācijām

		1	2	3	4	5	
1	Atšķirības cilvēku ārējā izskatā un viņu uzskatos ir traucējošas	1.8%	6.2%	35.4%	22.1%	34.5%	Atšķirības cilvēku ārējā izskatā un viņu uzskatos padara dzīvi interesantāku
2	Lielāko daļu problēmu var atrisināt norobežojoties no citiem	4.4%	3.5%	33.6%	31.0%	27.4%	Lielāko daļu problēmu var atrisināt – sadarbojoties ar citiem
3	Iedzīvotāju apmešanās uz dzīvi citā valstī, lai paaugstinātu savu dzīves līmeni, ir nevēlama	8%	10.6%	42.5%	17.7%	21.2%	Iedzīvotāju apmešanās uz dzīvi citā valstī, lai paaugstinātu savu dzīves līmeni, ir vēlama
4	Pasaules iedzīvotāji savā starpā nav savstarpēji saistīti	4.4 %	8.8 %	31%	29.2%	26.5%	Pasaules iedzīvotāji savā starpā ir saistīti
5	Iepazīšanās ar citu tautu kultūru (tradīcijas, svētki, paradumi utt.) nav nepieciešama	5.3%	4.4%	21.2%	30.1%	38.9%	Iepazīšanās ar citu tautu kultūru (tradīcijas, svētki, paradumi utt.) ir nepieciešama
6	Izglītības iegūšana man ir pienākums	11.5%	8%	17.7%	21.2%	41.6%	Izglītības iegūšana man ir iespēja

Skolēnu atbildes uz dotajiem jautājumiem liecina uz atvērtu skolēnu attieksmi pret dažādību. Pirmā apgalvojumu pāri skolēni vairāk sliecas atbalstīt apgalvojumu “*Atšķirības cilvēku ārējā izskatā un viņu uzskatos padara dzīvi interesantāku*”. Otrā apgalvojumu pāri dominē nosliece atbalstīt apgalvojumu “*Lielāko daļu problēmu var atrisināt – sadarbojoties ar citiem*”. Trešajā apgalvojumu pāri skolēnu atbildēs dominē vairāk vidusceļa meklēšana starp apgalvojumiem

“Iedzīvotāju apmešanās uz dzīvi citā valstī, lai paaugstinātu savu dzīves līmeni, ir nevēlama” un “Iedzīvotāju apmešanās uz dzīvi citā valstī, lai paaugstinātu savu dzīves līmeni, ir vēlama”. Ceturtajā apgalvojumu pāri skolēni sliecas atbalstīt apgalvojumu, ka “Pasaules iedzīvotāji savā starpā ir saistīti”. Piektajā apgalvojumu pāri dominē atbilde “Iepazīšanās ar citu tautu kultūru (tradīcijas, svētki, paradumi utt.) ir nepieciešama”. Savukārt sestajā punktā dominē atbilde “Izglītības iegūšana man ir iespēja”.

Sestais jautājums. Kas ir galvenās vērtības Tavā dzīvē? No piedāvātajām vērtībām (ģimene, draugi, darbs, reliģija, brīvais laiks, politika, tīra vide, sadarbība, sociālie tīkli, veselība), skolēni atzīme sev būtiskākās.

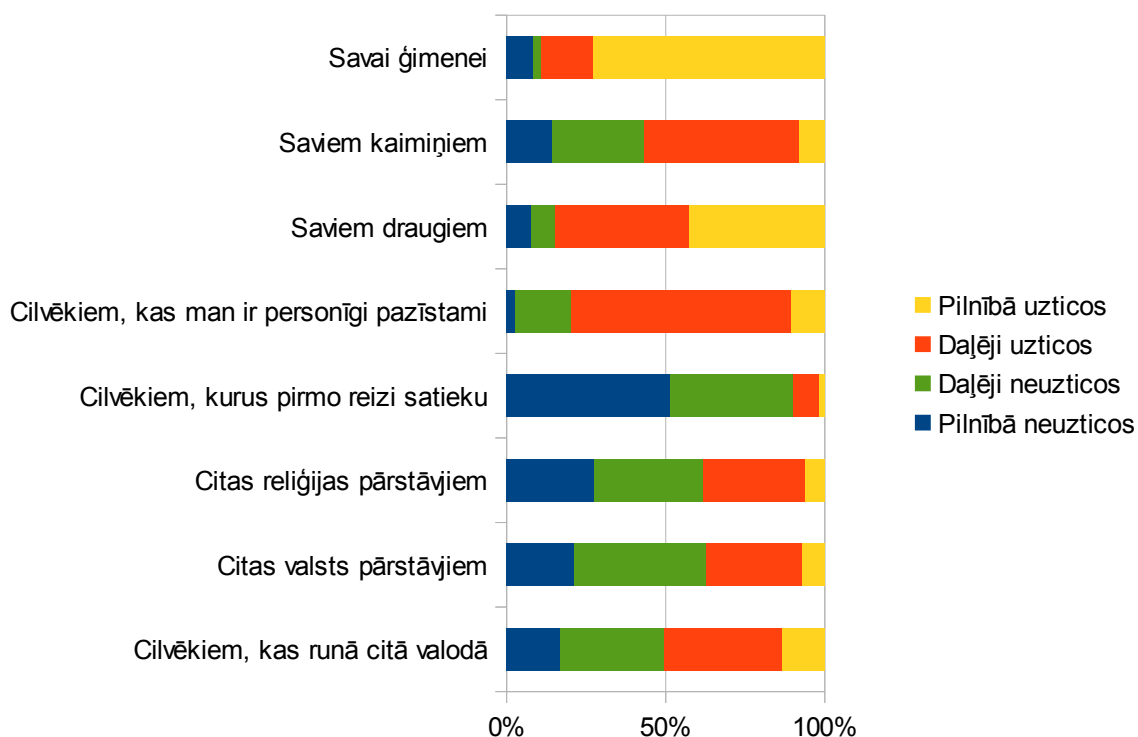
Attēls Nr. 6. Skolēnu viedoklis par galvenajām personīgajām vērtībām

Saskaņā ar grafiku (sk. Attēls nr. 6) kā svarīgākās no anketā piedāvātajām vērtībām

skolēni ir norādījuši sekojošas: ģimene (93.8% ir norādījuši to kā svarīgāko vērtību), veselība (84,1%), draugi (70.8 %), karjera (54%), brīvais laiks (53.1%), tīra vide (41.6%), sadarbība (37.2%). Savukārt kā nesvarīgākās vērtības parādās reliģija (24.8%), politika (18.6%).

Apskatot skolēnu izvirzītos svarīgākos vērtību uzstādījumus skaskaņā ar pētnieku izstrādāto darbu “Kopīgo cēloņu 58kolēnu58mata” (*“The Common Cause Handbook”*) var secināt, ka 58kolēnu vidū vairāk dominē tādas vērtību grupas kā “Stabilitāte” (ģimene, veselība), “Sasniegumi” (karjera), “Labvēlība” (draudzība, sadarbība, brīvais laiks), “Universalisms” (tīra vide).

Septītais jautājums. Kādiem cilvēkiem Tu parasti uzticies vai tieši pretēji – neuzticies? Tiek minētas dažādas sabiedrības grupas, lai izzinātu skolēnu attieksmi pret tām – kam uzticēties un kam neuzticēties.

Attēls Nr.7. Skolēnu viedoklis par savām uzticības personām

Saskaņā ar grafikā (sk. attēlu nr. 7) atspoguļotajiem datiem, skolēni visvairāk uzticas sekojošām grupām: savai ģimenei (78.8% no respondentiem ir norādījuši, ka uzticas pilnībā),

draugiem (49.6%) un kā mākamā grupa, kurai skolēni uzticas pilnībā parādās “cilvēki, kas runā citā valodā” (13.3%). Savukārt skolēni ir norādījuši, ka pilnībā neuzticas sekojošām grupām: cilvēkiem, kurus satiek pirmo reizi (51.3% no respondentiem ir norādījuši, ka pilnībā neuzticas), citas reliģijas pārstāvjiem (27.4%), citas valsts pārstāvjiem (21.2%). Saskaņā ar datiem skolēni visvairāk uzticas sevi zināmajiem un tuvajiem cilvēkiem, savukārt mazāk tiem, kas ir sveši, nepazīstami, nāk no citas kultūrvides. Dažādības kontekstā, tas liecina, ka skolēniem ir zems uzticības līmenis attiecībā uz etnisko un reliģisko dažādību un, iespējams, nepieciešams laiks un izziņas iespējas, lai šo neuzticību pārvarētu.

Kopumā analizējot skolēnu anketās sniegtās atbildes un apskatot tās no darba “Kopīgo cēloņu rokasgrāmata” (*“The Common Cause Handbook”*) piedāvātā vērtību iedalījuma var izdarīt sekojošus secinājumus:

- 1) Skolēni nesaista globālo procesu ietekmi ar notiekošo vietējā mērogā, kā arī to, ka viņu darbības var ietekmēt procesus un notikumus nacionālā un globālā mērogā. Ka piemēru var minēt skolēnu aktīvo iesaisti vides piesārņojuma problēmu risināšanā, tajā pašā laikā norādot, ka ledāju kušana polos nav saistošs jautājums un viņi to nevar ietekmēt. Kaut arī vides problēmas lokāli ir cieši saistīta ar globālajām problēmām. Tāpat parādās zema skolēnu interese, spēja iesaistīties un izpratne par tādiem procesiem kā “cilvēku agresija un etniskie konflikti Eiropā”, ka arī “nabadzība Āfrikā” un šo procesu radīto sekas ietekme vietējā mērogā. GI kontekstā ir svarīgi apzināt un analizēt globālos procesus, lai spētu adekvāti uz tiem reaģēt vietējā mērogā.
- 2) Skolēnu aktivitāte atbalstot sociāli neaizsargātākās sabiedrības grupas ar ziedojumiem, kā arī iesaiste labdarības kampaņās, kuru mērķis ir sniegt atbalstu šīm grupām, ir vidēji aktīva, jo skolēni vairākos jautājumos norāda, ka viņi reizēm to dara. Skolēnu sniegtās atbildes liecina par samērā izteiktām “Labvēlības” grupas vērtībām – palīdzība, atbalsts.
- 3) Skolēni norāda, ka viņi nevēlas veidot tuvas attiecības ar tādām sabiedrības grupām, kas var potenciāli radīt draudus viņu drošībai (vielu atkarīgais, prostitūta, bijušais ieslodzītais, bezpajumtnieki), grupas, par kurām sabiedrībā valda negatīvs noskaņojums (homoseksuālas orientācijas cilvēki), kā arī ir nezināmas grupas (ķīniešu iebraucēju dēls / meita). Savukārt kā savus draugus skolēnu var iedomāties cilvēkus, kas nāk no zināmām sabiedrības grupā – puisis / meitene no laukiem, puisis / meitene ar citu dzimto valodu (šajā gadījumā tā var būt arī krievu valoda), kas var būt arī krievu valoda Latvijas gadījumā, pašnodarbinātais;
- 4) Analizējot skolēnu sniegtās atbildes pēc maģistra darbā minētajiem sabiedrības dažādības identifikatoriem atklājas, ka skolēniem noliedzošākā attieksme ir pret tādiem sabiedrības dažādības veidojošajiem aspektiem kā rase, seksuālā orientācija, sociālekonomiskais statuss,

izskats.

5) Skolēni norāda, ka jāpalīdz sabiedrībā iekļauties sociāli neaizsargātam un vājākām sabiedrības grupām – invalīdi, veci cilvēki, nabadzīgi cilvēki. Savukārt jāizolē grupas, kas var radīt drošības apdraudējumu, ir nezināmas un pret tām ir negatīva attieksme sabiedrībā – narkomāni, prostitūtas, dzērāji, homoseksuālas orientācijas cilvēki, bēgļi, romu tautības iedzīvotāji.

Šīs skolēnu atbildes liecina par “Labvēlības” grupas vērtību (palīdzība, atbalsts) esamību, tajā pašā laikā neizaicinot sevi un sabiedrību, lai iekļautu tās sabiedrības grupas, kas sabiedrības apziņā ir nevēlamas – homoseksuālas orientācijas cilvēki, prostitūtas, narkomāni. Tas liecina, ka skolēniem ir samērā izteiktas “Stabilitātes” vērtības (drošība, sociālā kārtība, piederības sajūta) un mazāk ir izteiktas vērtības, kas ir “Universālisma” grupā (vienlīdzība, sociālais taisnīgums, miers) un “Pašvirzības” grupā, kas mudina pašam izzināt, pieņemt lēmumus un atklāt.

6) Skolēni novērtē atšķirības cilvēku ārējā izskatā, uzskatos un kultūrā un uzskata, ka tas padara dzīvi interesantāku, kā arī tiecas uzskatīt, ka cilvēki dažādās pasaules vietās ir savā starpā saistīti un problēmas var tikt risinātas sadarbojoties. Šo uzstādījumu dominance liecina par “Labvēlības” un “Universālisma” vērtību esamību.

7) Kā galvenās vērtības skolēni norāda tās, kuras klasificējamās kā “Stabilitātes” grupas vērtības kā noteicošās (ģimene, veselība), tad seko “Labvēlības” grupas vērtības (draudzība, sadarbība, brīvais laiks). Svarīgas, bet mazāk izteiktas ir “Sasniegumu” grupas vērtība – karjera, “Universālisma” grupas vērtība – tīra vide.

8) Skolēni visvairāk uzticas sevi zināmām un pazīstamām sabiedrības grupām kā ģimenei un draugiem, savukārt skolēni vismazāk uzticas cilvēkiem, kurus satiek pirmo reizi, kā arī tiem, kas pastāv citas reliģijas, kultūras, valstis. Šie rezultāti arī liecina par “Stabilitātes” vērtību grupas izteikto klātesamību.

Kopumā skolēnu atbildēs dominē “Stabilitātes” un “Labvēlības” vērtību grupas. Mazāk parādās tādas vērtību grupas kā “Universālisms”, “Pašvirzība”, “Sasniegumi”. GI kontekstā svarīgi ir veicināt “Universālisma” “Labvēlības” un “Pašvirzības” vērtību grupu stimulēšana. Līdz ar to var secināt, ka pastāv nepieciešamība rīkot aktivitātes skolās, kuras stiprinātu iepriekšminētās vērtības skolēnu vidū, tādējādi veicinot pozitīvas vērtīborientācijas veidošanos pret dažādību.

4. GLOBĀLĀS IZGLĪTĪBAS KAMPAŅAS INICIATĪVA PAMATSKOLAS UN VIDUSSKOLAS SKOLĒNU VĒRTĪBORIENTĀCIJAS PRET DAŽĀDĪBU PILNVEIDEI UN TĀS IZVĒRTĒJUMS

Apvienojot formālas izglītības vidi ar neformālās izglītības metodēm un pieeju, maģistra darba ietvaros tika izstrādāts uz kampaņas principiem balstīts plāns pozitīvas vērtīborientācijas pret dažādību pilnveidei. Kampaņas pieeja tika izmantota kā pamats, lai skolas vidē aktualizētu un risinātu dažādības un iekļaujošas vides veicināšanas jautājumu.

Kampaņas mērķis:

Sekmēt pozitīvas vērtīborientācijas veidošanos pret sociālo dažādību un mudināt skolēnus un skolotājus uz aktīvu rīcību, kura izpaužas dažādības cienīšanā un sociāli marginalizēto grupu iekļaušanā kopienas komunikācijas un sadarbības procesos.

Kampaņas uzdevumi:

- 1) stiprināt sekojošas vērtību grupas: Universālisms, Labvēlība, Pašvirzība;
- 2) aktualizēt pozitīvas vērtīborientācijas veicinošos komponentus: kognitīvais (vērtību izpratne), emocionālais (vērtību piedzīvošana), rīcības (vērtība kā darbību vadošs faktors);
- 3) parādīt globālo un lokālo procesu mijiedarbību;
- 4) motivēt uz aktīvu rīcību iekļaut sociāli marginalizētas grupas vietējā kopienā.

Kontekstuālais pamats:

Maģistra darba veiktā pētījuma secinājumi, kas liecina sekojošo:

1) Skolēnu vērtīborientācijā dominē divas vērtību grupas – *stabilitāte* un *labvēlība*. Skolēniem nozīmīga ir ģimene, draugi, tās sabiedrības grupas, kas viņiem ir pazīstamas, viņi ir pozitīvi noskaņoti atbalsta sniegšanai sociāli neaizsargātākām grupām (invalidi, veci cilvēki, nabadzīgi cilvēki) un dažreiz arī paši iesaistās labdarības akcijās. Noraidoša skolēnu nostāja ir pret tām kultūras grupām, kurām kopējā sabiedrības apziņas līmenī ir negatīva “reputācija” (homoseksuālas orientācijas cilvēki, prostitūtas, narkomāni, bijušie ieslodzītie), kā arī pret grupām, kas viņiem ir nezināmas - bēgļi, konkrētas migrantu grupas. Tāpēc GI kontekstā, lai mudinātu skolēnus iepazīt citādo, iekļaut to sabiedrībā un būt aktīviem kopienas locekļiem, svarīgi ir veicināt/stiprināt vērtības, ko var raksturot kā *universālisms* (vienlīdzība,

sociālais taisnīgums, miers, tolerance) un *pašvirzība* (zinātkāre, savu mērķu izvēlēšanās, radošus, pašcieņa).

2) Skolēni vāji sasaista globālo procesu ietekmi ar notiekošo vietējā mērogā un otrādi – viņu darbības ietekmi uz notiekošo nacionālā un globālā mērogā.

Balstoties uz pētījumu, var secināt, ka kampaņas aktualitāte ir pozitīvas vērtīborientācijas veicināšana attiecībā pret dažādību un globālo un lokālo notikumu mijiedarbību (glokalizāciju).

Konceptuālais pamats:

Kampaņu konceptuālo pamatu veido pašreizējais attīstības sadarbības (*development cooperation*) un globālās izglītības jomas diskurss. Šo diskursu Latvijā uztur un tajā aktīvi iesaistās organizācija Latvijas Platforma Attīstības sadarbībai (LAPAS), kas apvieno 30 nevalstiskās organizācijas, kuru darbības prioritāte ir attīstības sadarbība un globalā izglītība (www.lapas.lv). LAPAS biedrs ir arī biedrība Humana People to People Latvia (hppinlatvia.tk), kas Latvijā īsteno projektu “Solidaritātes Skolas Baltijas valstīs”, uz ko balstās šī maģistra darba pētījums. Pašreizējais LAPAS diskurss iezīmē jaunu paradigmu attīstības konceptualajā izpratnē, pārejot no izpratnes par attīstību kā “**atbalsta sniegšanu trūcīgām un mazāk attīstītām valstīm** ar mērķi veicināt šo valstu un to sabiedrību ilgtermiņa sociālo un ekonomisko attīstību un tādējādi sniegt ieguldījumu nabadzības mazināšanai pasaulē.” (<http://lapas.lv/attistibas-sadarbiba/attistibas-sadarbibas-vardnica/>) uz izpratni par attīstību, kas ir “**zināšanu un pieredzes nodošana un kopīga mācīšanās**” (<http://lapas.lv/attistibas-sadarbiba/kas-ir-attistibas-sadarbiba/>). Jaunās attīstības paradigmas izvirzītie pamatprincipi, kas ietekme GI virzību Latvijas un Eiropas mērogā, ir:

- 1) savstarpējās saistības un vienotības uzsvēršana globālā līmenī;
- 2) indivīda uzvedības loma – personīgo izvēļu ietekme uz globālo attīstību;
- 3) sadarbība – dažādu mērķa grupu savstarpējā sadarbība (skolēni, skolotāji, kopiena);
- 4) glokalizācija – globālo konceptu saikne ar aktivitāti vietējā līmenī;
- 5) ilgtermiņa ietekme – radīt idejas un produktus kopienā, kurus var izmantot pēc konkrētas aktivitātes vai projekta noslēguma;
- 6) efektivitāte – izmantot esošos kopienas resursus, instrumentus, kanālus, lai sasniegtu mērķa

grupu.

Šie pamatprincipi veido globālās izglītības kampaņas konceptuālo pamatu.

Metodiskais pamats:

Kampaņas metodiskais pamats ir neformālās izglītības aktivitātes – simulācijas spēles, refleksijas, grupu darbs, radošā rakstīšana, stāstu / artefaktu bibliotēkas veidošana. Šīs izvēlētās metodes kampaņā tiks izmantotas šādā secībā:

- kampaņas dalībnieka izpratnes veidošanās personīgajā kontekstā,
- kampaņas dalībnieka izpratnes veidošanās sabiedrības kontekstā,
- kampaņas dalībnieka iesaiste problēmas risināšanā,
- kampaņas dalībnieka motivācija uz tālāku rīcību.

Kampaņas laiks: 6 stundas

Vieta: skolas vide

Mērķa grupa: skolēni un skolotāji. Skaits: 25 – 40. Aicināti piedalīties tiks tie skolēni un skolotāji, kas ir ieinteresēti darboties tēmas ietvaros.

Gaita:

1) Instalācijas – cilvēku personīgo stāstu / artefaktu bibliotēkas izvietošana. Individīda izpratnes veidošana personīgā kontekstā.

Mērķis: parādīt dažādu cilvēku dzīvesstāstus vai atsevišķus viņu dzīves notikumus caur viņu pašu personīgo skatījumu, atklājot piedzīvotās emocijas, sajūtas, specifisku notikumu aprakstus, tādējādi veidojot ļoti personīgu sasaisti starp stāsta veidotāju un skolēnu / skolotāju.

Cilvēki, kuru stāsti tiks iekļauti šajā bibliotēkā ir gan tās sabiedrības grupas pret kurām skolēni ir izrādījuši vislielāko noliegumu (homoseksuālas orientācijas cilvēki, bijušie ieslodzītie un narkomāni, bēgļi, romu tautības cilvēki, atsevišķas migrantu grupas), gan sabiedrības vairākuma indivīdu stāstus.

Šo instalāciju sagatavos projekta komanda pirms došanās uz konkrēto skolu. Tā tiks izvietotas skolas telpās, kur nodarbības dalībnieki un citi interesenti varēs ar tiem iepazīties

2) Simulācijas spēle “Ej soli uz priekšu”. Individīda izpratnes veidošana sabiedrības kontekstā.

Mērķis: Veicināt skolēnu un skolotāju izpratni par dažādu sociālo grupu iespējām un stāvokli Latvijas sabiedrībā, ļaujot spēles dalībniekiem iejusties šo grupu lomā. Simulācijas spēles laikā tiek aktualizēti 2 problēmjautājumi: sociālā nevienlīdzība kā diskriminācijas un izslēgšanas cēlonis, kā arī empātija un tās limiti.

Aktivitātes norise:

- Grupu darba laikā skolēni un skolotāji sagatavo īsus situāciju un notikumu aprakstus, kas viņuprāt raksturo demokrātisko sistēmu kopienā un Latvijā kopumā. Vēlāk šie apgalvojumi tiks izmantoti spēles laikā;
- Visi dalībnieki nostājas taisnā līnijā un katram tiek iedota viena lomas kartīte, piemēram, “*tu esi 24 gadus vecs bēglis no Afganistānas*”, “*tu skolota maza lauku skolā*”, “*tev ir 22 gadi, un tu esi lezbiete*”, “*tu esi students, kas studē vēsturi*” utt. Visi dalībnieki tiek aicināti iejusties lomā, kuras aprakstu tikko saņēmuši.
- Spēles vadītājs pa vienam nolasa situāciju un notikumu aprakstus, kurus dalībnieki pirms tam grupu darba laikā būs sagatavojuši. Situāciju piemēri var būt sekojoši: “*tev nav bijušas nopietnas finansiālas problēmas*”, “*tu zini, ka tava valoda, reliģija un kultūra tiek cienīta sabiedrībā, kurā tu dzīvo*”, “*tev ir interesanta dzīve un pozitīvs skats uz nākotni*”.
- Katru reizi, kad spēles dalībnieki piekrīt izteikumam, viņi sper vienu soli uz priekšu. Ja nepiekrīt, tad paliek nekustīgi.
- Spēles noslēgumā pēc dalībnieku izkārtojuma telpā būs redzams, kurām sociālajām grupām sabiedrībā ir lielākas iespējas, un kurām iespējas ir limitētas.
- Refleksija, kuras laikā tiek atklātas lomas, ka arī pārdomās un sajūtas kādas radās spēles laikā. Tiek pārrunāta dažādu sociālo grupu situācija vietējā, nacionālā un globālā līmenī, ko atklāj spēles rezultāts. (*Globālā skolotāja rokasgrāmata*, , 2013, 117 – 123)

3) Radošā plakātu rakstīšana izmantojot Loesje metodi. Grupas iesaiste problēmas risināšanā.

Mērķis: mudināt skolēnus un skolotājus izveidot dažādus plakātus ar īsiem saukļiem, kuru mērķis aktualizēt kopienā dažādības jautājumu, analizēt indivīdu nostāju un veicināt iekļaujošas attieksmes veidošanos.

Grupu darba laikā skolēni un skolotāji, izmantojot radošu plakātu saukļu rakstīšanas tehniku, izveidots saukļus plakātiem, kas vēlāk tiks izvietoti publiskās vietās, tādējādi uzrunājot plašāku sabiedrību un liekot aizdomāties par dažādības jautājumu kopienas ietvaros.

Daži piemēri citos projektos veidotajiem saukļiem: “*Patiesās vērtības neatrodas seifā*”, “*Vai viegli būt tādām kā visi*”, “*Paskaties (aiz) spriedumiem*”, “*Noņem cenu, paskaties uz vērtību*”, “*Ko nu par mani, parunāsim par mums*” (<http://www.baltimelns.blogspot.com/p/loesje.html>)

4) *Motivācija uz tālāku rīcību un tās atbalstīšana.*

Kampaņas noslēgumā dalībnieki tiks mudināti uz tālāku rīcību, piedāvājot dažādus atbalsta mehānismus:

- lapa sociālajos tīklos, kur publicēt kampaņas laikā izveidotos plakātus, saukļus un redzētu citu skolu paveikto;
- veidot “ideju banku”, kur skolēni var iesniegt savas idejas kā veicināt iekļaušanas kopienas veidošanos. Šīs idejas var tikt publicētas mājas lapā, sociālajos tīklos vai redzama vietā skolas telpās;
- apzināt un izmantot citus konkrētajai skolai pieejamos resursus, ar kuru starpniecību skolēni un skolotāji varētu attīstīt un iesaistīties tālākās aktivitātēs;
- mudināt darboties vietējā kopienas līmenī, tādējādi arī globālas idejas un vērtības īstenot lokāli.

Kampaņas konkrētais aktivitāšu plāns var tik variēts, papildināts un pielāgots katras konkrētas kopienas vajadzībām.

Ekspertu sniegtais kampaņas izvērtējums

Kampaņas invertēšanas procesā tika iesaistīti 7 eksperti, kuri tika lūgti novērtēt kampaņas plānu 5 ballu sistēmā (5 balles – bez pretenzijām un 1 balle – uzdevums tādā veidā nav pieņemams), ka arī sniegt savus komentārus un rekomendācijas plāna pilnveidei.

Kampaņas ekspertu izvērtējums tiks veikts izmantojot SVID analīzes matricu, kas ietver sekojošas analīzes pieejas:

- Stiprās puses - tās kampaņas īpašības, kas tai var palīdzēt sasniegt noteikto mērķi.

- Vājās puses - tās kampaņas īpašības, kas var kavēt noteiktā mērķa sasniegšanu.
- Iespējas - ārējie faktori, kas var kampaņai palīdzēt sasniegt noteikto mērķi.
- Draudi - tie ārējie faktori, kas var kampaņu kavēt noteiktā mērķa sasniegšanā

(http://www.mindtools.com/pages/article/newTMC_05.htm)

Tabula Nr. 4. Ekspertu profils

Nr	Vārds, uzvārds	Dzimums (V/S)	Pedagoģiskās pieredzes stāžs (0-5, 5-10, 10 un vairāk)	Valstiskais vai nevalstiskais sektors (V/N)	Reģions, kur darbojas (V, K, Z, L, Rīga)	Institūcija, ko pārstāv un amats
1.	Inese Vaivare	S	5-10	V un N	Visa Latvija	Latvijas Platforma attīstības sadarbībai (LAPAS), direktore
2.	Liene Baltmane	S	5-10	V	Rīga	Mārupes vidusskola, angļu valodas skolotāja
3.	Iveta Arelkeviča	S	10 un vairāk	V	L	Rugaju novada vidusskola, direktores vietniece izglītības jomā
4.	Inga Belousa	S	10 un vairāk	V un N	visa Latvija	Latvijas Augstskolu pedagogu sadarbības asociācija, DU, LiepU, LU un LSPA, asoc.prof., PhD
5.	Silvija Pūpola	S	5-10	N	Visa Latvija	GLEN Latvija, Jaunatne pret AIDS, projektu vadītāja
6.	Ignacio Salgado Andres	V	5-10	N	Spānija	ASDE Exploradores de Castilla y León (Spānijas skautu organizācija), NVO "Deses-3", "Plan Be", projektu vadītājs un mācību semināru vadītājs
7.	Oskars Līkops	V	0-5	V	Rīga	Iespējamās Misijas dabaszinību un bioloģijas skolotājās Mārupes vidusskolā.

Visi kampaņas izvērtēšanas procesā iesaistītie eksperti ir darbojušies dažādās GI jomās – politikas

un stratēģiju veidošana, studiju kursu un publikāciju gatavošana, formālas un neformālas izglītības aktivitāšu plānošana un vadīšana, GI jautājumu iekļaušana formālajā mācību procesā, dalība dažādos GI projektos un mācību semināros. Eksperti pārstāv arī gan valstisko (skolas, augstskolas) gan nevalstisko sektoru (nevalstiskās organizācijas).

Kopējais ekspertu kampaņas vērtējums: 4.5

Eksperti pozitīvi novērtē kampaņas aktivitātes, ka arī sniedz vērtīgas rekomendācijas to pilnveidei. (sk. ekspertu vērtējumu pielikumā Nr. 6)

Saskaņā ar ekspertu vērtējumu, kampaņas SVID analīzes rezultāti it sekojoši:

Stiprās puses:

- nozīmīga pedagoģiska iniciatīva, kas mācību procesu skolā var bagātināt ar internacionalizācijas jeb globalizācijas aktivitātēm, tādējādi atbalstot skolu pedagogus skolēnu vērtīborientācijas pret dažādību pilnveidē;
- neformālās izglītības metožu izmantošana, kas mācību procesu no *skolas sola* pārnes uz *mācīšanos darot* sasaistot mācību procesu ar reālo dzīvi;
- fakts, ka aktivitāte notiks skolas vidē, nodrošina iespēju iesaistīt uzrunāt plašāku mērķgrupas loku;
- skolēnu un pedagogu kopīga un līdzvērtīga iesaistīšanās kampaņā, kas nodrošinās abu mērķa grupu līdzdalību un pozitīvas vērtīborientācijas pret dažādību pilnveidi, kas ir vienlīdz aktuāla abām mērķa grupām;
- kampaņas virzība uz iesaistīto dalībnieku mobilizāciju konkrētai rīcībai vietējā kopienā. Aktivizēt kopienas locekļus un komunicēt par viņiem svarīgiem dažādības jautājumiem, tā vieta, lai notiktu vienvirziena komunikācija, kur netiek aktīvi iesaistīta kopienas realitāte;
- kampaņas plānam izvirzītais konceptuālais pamats atbilst nevalstiskā sektora prioritātēm attīstības sadarbības un globālās izglītības jomā, jaunās attīstības paradigmas ietvaros. Tas norāda arī uz izveidotā materiāla saturisko un metodoloģisko aktualitāti un novitāti.
- kampaņa ir orientēta uz divpusēju ietekmi – gan informējot mērķgrupu par vispārējām vērtībām (universālismu), gan arī caur konkrētu grupu pārstāvju stāstiem, par kuriem tiek veikta kampaņa;
- lai pievērstu uzmanību kampaņai skolā, instalācija ir viens no visveiksmīgākajiem līdzekļiem, tā mudina paskatīties uz pasauli caur citu cilvēku “acīm”.

- iespēja atklāt stāstus, ko citādi varbūt nekad neuzzinātu;
- aktivitāte “Ej soli uz priekšu” ir veiksmīgi izvēlēta, uzskatāmā veidā parādot to, kā jūtas un kur sabiedrībā atrodas dažādi indivīdi, tā ir labs pamats, lai izraisītu diskusiju, līdz ar to sasaucas ar šīs kampaņas izvirzītajiem uzdevumiem.
- aktivitāte “Radošā plakātu rakstīšana”. Tās pozitīvā iezīme ir tā, ka sniedz skolēniem iespēju pilnībā ietekmēt rezultātu un radīsi izpausties visu aktivitātes gaitu.
- Aktivitāte 3. Plakātu izplatīšanas veids (pielikšana pie pastkastēm, vārtiem, sētām, sabiedriskajā transportā un tā pieturās, sociālajos tīklos internetā utt.) ļauj sasniegt, uzrunāt plašu sabiedrības daļu un ļoti dažādus cilvēkus. Par lasīto tekstu, redzēto plakātu var aizdomāties, to analizēt katrs pats pie sevis, nav obligāti jādalās ar citiem;
- Labi sagatavota un zinoša komanda, kas gatavo kampaņas aktivitātes.

Vājās puses:

- kampaņas plāna efektivitātes izvērtēšanai būtu svarīgi to pilotēt dažās skolās, un, balstoties uz pilotēšanā iegūtajām atziņām papildināt un konkretizēt;
- būtu paaugstināma tieši pašas mērķgrupas iesaiste konkrētu kopienu stāstu izveidē, samazinot barjeru starp konkrētām personām un sasniedzot kampaņas mērķi vietējās kopienas stiprināšanā;
- sociālo tīklu iesaiste varētu nebūtu pietiekams atbalsta mehānisms, lai nodrošinātu kampaņas rezultātu ilgtspēju;
- iztrūkt sagatavošanas aktivitāte, kas notiek skolā pirms kampaņas;
- Kampaņa tiek uztverta kā viena no aktivitātēm kurā skola iesaistās un tai netiek pievērsta liela uzmanība.

Iespējas:

- kampaņu ieviešanas rezultātus būtu lietderīgi izanalizēt pēc kampaņas dalībnieku iesaistīšanās vietējās kopienās, noskaidrojot izmaiņas gan kampaņas dalībnieku, gan vietējās kopienas pārstāvju attieksmēs. Šie dati varētu papildināt esošos pētījumus par Latvijas iedzīvotāju attieksmēm pret dažādību.
- sadarbības veicināšana starp skolām, kas ir iesaistījušās kampaņā;
- kampaņas sataisīšana ar citiem esošajiem GI projektiem, tādējādi nodrošinot kampaņas ilgtspēju;

Draudi:

- situācijas izpēte kampaņas pilotskolās un vietējās kopienās. Kampaņas atsvešinātība no vietējās situācijas īpatnībām varētu apdraudēt tās veiksmīgu norisi un rīcību vietējā kopienā;
- neliela kampaņas mērķgrupas iesaiste konkrētu kopienu stāstu izveidē, kas var veidot to attālinātu no realitātes;
- Aktivitātes “Ej soli uz priekšu” - grūti paredzēt dalībnieku emocionālo reakciju simulācijas laikā un pēc tās, kādam tas var būt ļoti emocionāls pārdzīvojums, kāds cits tā arī nespēs iejusties lomā, vēl kāds jutīsies apdraudēts un atteiksies piedalīties. Šīs reakcijas ir normālas, tās patiesībā parāda, ka simulācijas metode darbojas, ka tā ir zināmā veidā uzrunājusi dalībniekus;
- kampaņā iesaistās tie skolēni un skolotāji, kuri jau ir aktīvi skola un kopienā, līdz ar to kampaņa nerasniedz un aktīvi neiesaista procesā citas kopienas grupas

Rekomendācijas:

- Tā kā kampaņu mērķis ir tūlītēja, konkrēta darbība, varētu rosināt fokusēt arī aktivitātes uz konkrētām, kopienā aktuālām mērķgrupām. Šāda pieeja ļautu samazināt kampaņas īstenošanas laiku (piemēram, no 6 stundām un 3 stundām) un palielināt personu loku, ko kampaņa aptver (piemēram, visa skola).
- Instalācijai būtu jāietver sevī ļoti spēcīgs vēstījums, lai liktu skolēniem apstāties un pievērst tai uzmanību. Pirms vēl uzstāda instalāciju skolā, būtu ieteicams rīkot kādu iesildošu pasākumu mācību stundās, kaut vai pārrunu veidā, ko varētu veikt skolotājs.
- Plānot noslēdzošu aktivitāti, kur būtu iesaistīts pārstāvis no kampaņā prezentētajām sociālajām grupām, kurš varētu runāt par kampaņas tēmu un dalīties ar savu personīgo stāstu.
- Būtu svarīgi, lai kampaņas dalībnieki izprot tās atšķirību no izglītības aktivitātēm, ar ko tie saskaras ikdienā. Te varētu palīdzēt caurviju uzdevums kampaņas dalībniekiem šo atšķirību izprast praktiskā veidā.
- Izstādes, instalāciju saturs jāpārdomā ļoti rūpīgi – lai nav pārāk daudz teksta, lai teksts nav didaktisks, instalācijas papildina tekstus un attēlus.

- Motivēt iesaistīties tos skolēnus, kas līdz šim nav bijuši aktīvi. Ka pamudinājums var būt atzinības raksts kampaņas noslēgumā.
- Instalācijā izvietotos stāstus var padarīt anonīmus un ļaut apmeklētājiem tos izlasīt, apdomāt, un izteikt viedokli. Pēc tam atklāt, kas ir stāstu īpašnieki. Tas raisītu pārdomas un kontrastus par to ko cilvēki domāja sākumā un ko vēlāk, uzzinot, kas ir stāstu autori.
- Izmantot skolas sienas, kur izvietot idejas tālākai darbībai un sagatavotos plakātus. Tam būtu efekts, jo starpbrīžos, kad skolēniem nav ko darīt, viņi apskatīs plakātus un idejas.
- Būtu vēlams ar dažādu konkursu palīdzību mudināt skolēnus īstenot savas idejas dažādības iekļaušanas veicināšanai.

Kopumā ekspertu vērtējums attiecība uz izstrādāto kampaņu ir vērtējams kā pozitīvs ar dažiem uzlabojumiem, kas skar mērķa grupas iesaisti ne tikai īstenošanas, bet arī sagatavošanas posmā, tādējādi nodrošinot, ka kampaņas aktualitāti konkrētās kopienas specifikai. Eksperti arī ieteica variēt ar dažādām metodēm kā nodrošināt kampaņas ilgtspēju un motivēt skolēnus un skolotājus būt aktīviem arī pēc kampaņas norises.

NOBEIGUMS

Atbilstoši maģistra darba mērķiem un uzdevumiem pētījuma gaitā tika izanalizēta zinātniska, metodoloģiska literatūra un normatīvie dokumenti par globalizācijas procesiem, GI iniciatīvām, GI pieeju, kā arī pusaudžu un jauniešu personības un sociālo attīstību.

Baloties uz teorētisko analīzi var veikt sekojošus secinājumus:

1. Mūsdienu globalizācijas procesi ir izveidojuši sabiedrību, kas ir “riska sabiedrība”, jo tajā notiek būtiskas pārmaiņas gan politikas, ekonomikas, gan sociālajā un kultūras jomā, kas rada dažādus riska faktorus. Šī riska faktoru attīstība nav viegli prognozējama - spēcīgāko kultūru hegemonija, nestabilitāte jaunās globālās identitātes apziņā, sabiedrības grupas, kurām nav pieejami resursi, un kuras nebauda vienlīdzīgas iespējas ar citiem, nevienmērīga pasaules reģionu attīstība.

2. Globalizācijai ir būtiska nozīme un ietekme pusaudžu un jauniešu identitātes veidošanās procesā. Šo ietekmi var izvērtēt caur 3 globalizācijas dimensijām:

1) ekonomiska dimensija. Starptautisko pārnacionālo kompāniju darbība, to ražotie produkti un starptautiskos zīmolus, kas var ieņemt lomu kā statusa demonstrēšanas elementi;

2) politiskā dimensija, kas apskata nacionālās un globālās identitātes definēšanās un mijiedarbības diskursu. Bieži tās parādās kā viena otru izslēdzošas – globālā identitāte tiek uztverta kā apdraudējums nacionālajai identitātei;

3) kultūras dimensija, kas liek uzdot jautājumu – vai globalizācija visas kultūras padara vienādas. Pusaudža un jaunieša identitātes attīstībai kultūras dimensijas konteksta būtiska loma ir intensīvajam kultūrdialogam un medijiem, kas pārraida kultūras saturu un vērtību.

3. Dažādās GI definīcijās parādās līdzīgas iezīmes, kuras apkopojot var secināt, ka dzīvojam mainīgā pasaulē, kurā pastāv kontrasti starp bagātīgu un nabadzību, izglītības līmeņiem, iekļaujošu sabiedrību un izstumtām sabiedrības grupās, mieru un karu, līdz ar to esošā globālā sistēma prasa attīstīt jaunas prasmes, zināšanas un attieksmes, kā arī spēju sasaistīt globālo ar lokālo, kā rezultātā kļūst aktīvam savas sabiedrības loceklim. Ir nepieciešama izglītība, kas balstīta uz tādām vērtībām kā solidaritāte, vienlīdzība, iekļaušana, tolerance un sadarbība. GI ir “jumta” termins, kas sevī ietver dažādas izglītības pieejas: starpkultūru izglītību, izglītību par cilvēktiesībām, izglītību par mieru un konfliktu novēršanu, vides izglītību un izglītību ilgtspējīgai attīstībai un pilsoniska izglītība, attīstības izglītību.

4. GI galvenokārt stiprina vērtību grupu virzienu “pacelšanās pāri savam ego”, kas parādās GI izvirzītajos vērtību uzstādījumos – solidaritāte, tolerance, iecietība, iekļaušana, vienlīdzība,

taisnīgums, kā arī “Atvērtība pārmaiņām” vērtību grupu virzienu, uzsverot tās vērtības, kas mudina pašam izzināt un atklāt, nevis pakļauties kopējam viedoklim. Tas ir īpaši svarīgi darbojoties dažādības jautājumiem, jo liek indivīdam izzināt citādo.

5. Formālajā izglītībā nav atsevišķa mācību priekšmeta, kas būtu veltīts globālajai tematikai, tomēr sociālo zinātņu mācību priekšmetu standartos ir plaša GI tēmu klātbūtne. Pamatizglītībā visvairāk atsegtās tēmas ir vērtības un uzskati, ilgtspējīga attīstība, dažādība, vidējā izglītībā – globālā pilsonība, dažādība un savstarpējā mijiedarbība. Mazāk skartās tēmas – cilvēktiesības un sociālais taisnīgums. No pētījuma rezultātiem var secināt, ka dažādība viens no GI jautājumiem, kas parādās gan pamatskolas, gan vidusskolas mācību priekšmetu standartos un ir viens no labāk iekļautajiem GI pamatjautājumiem.

Maģistra darba empīriskajā daļā tika veikts pētījums par GI pieeju 7. - 11. klases skolēnu vērtīborientācijas pilnveidē attiecībā pret sociālo dažādību. Pētījuma gaitā tika iegūti sekojoši secinājumi:

1. Skolēni vāji sasaista globālo procesu ietekmi ar notiekošo vietējā mērogā, kā arī to, ka viņu darbības var ietekmēt procesus un notikumus nacionālā un globālā mērogā. Tāpat parādās zema skolēnu interese, spēja iesaistīties un izpratne par tādiem procesiem kā “cilvēku agresija un etniskie konflikti Eiropā”, kā arī “nabadzība Āfrikā” un šo procesu radīto seku ietekme vietējā mērogā. GI kontekstā ir svarīgi apzināt un analizēt globālos procesus, lai spētu adekvāti uz tiem reaģēt vietējā mērogā.
2. Skolēnu aktivitāte atbalstot sociāli neaizsargātākās sabiedrības grupas ar ziedojumiem, kā arī iesaiste labdarības kampaņās, kuru mērķis ir sniegt atbalstu šīm grupām, ir vidēji aktīva, jo skolēni vairākos jautājumos norāda, ka viņi reizēm to dara. Skolēniem ir izteiktas “Labvēlības” grupas vērtības – palīdzība, atbalsts.
3. Skolēni nevēlas veidot tuvas attiecības ar tādām sabiedrības grupām, kas var potenciāli radīt draudus viņu drošībai (vielu atkarīgais, prostitūta, bijušais ieslodzītais, bezpajumtnieki), grupas, par kurām sabiedrībā valda negatīvs noskaņojums (homoseksuālas orientācijas cilvēki), kā arī ir nezināmas grupas (ķīniešu iebraucēju dēls / meita). Savukārt kā savus draugus skolēnu var iedomāties cilvēkus, kas nāk no zināmām sabiedrības grupā – puisis / meitene no laukiem, puisis / meitene ar citu dzimto valodu (šajā gadījumā tā var būt arī krievu valoda), kas var būt arī krievu valoda Latvijas gadījumā, pašnodarbinātais;
4. Skolēni vēlas palīdzēt sabiedrībā iekļauties sociāli neaizsargātam un vājākām sabiedrības grupām – invalīdi, veci cilvēki, nabadzīgi cilvēki. Taču skolēni vēlas izolēt grupas, kas var radīt drošības apdraudējumu, ir nezināmas un pret tām ir negatīva attieksme sabiedrībā – narkomāni,

prostitūtas, dzērāji, homoseksualas orientācijas cilvēki, bēgļi, romu tautības iedzīvotāji.

Skolēnu viedoklis balstās uz “Labvēlības” grupas vērtībām (palīdzība, atbalsts), tajā pašā laikā neizaicinot sevi un sabiedrību, lai iekļautu tās sabiedrības grupas, kas sabiedrības apziņā ir nevēlamas – homoseksuālas orientācijas cilvēki, prostitūtas, narkomāni. Skolēniem ir samērā izteiktas “Stabilitātes” vērtības (drošība, sociālā kārtība, piederības sajūta) un mazāk ir izteiktas vērtības, kas ir “Universālisma” grupā (vienlīdzība, sociālais taisnīgums, miers) un “Pašvirzības” grupā, kas mudina pašam izzināt, pieņemt lēmumus un atklāt.

5. Skolēnu nozīmīgākās vērtības ir klasificējamas kā “Stabilitātes” grupas vērtības, tās ir noteicošās (ģimene, veselība), tad seko “Labvēlības” grupas vērtības (draudzība, sadarbība, brīvais laiks). Svarīgas, bet mazāk izteiktas ir “Sasniegumu” grupas vērtība – karjera, “Universalisma” grupas vērtība – tīra vide.

6. Skolēni visvairāk uzticās sev zināmām un pazīstamām sabiedrības grupām kā ģimenei un draugiem, savukārt skolēni vismazāk uzticās cilvēkiem, kurus satiek pirmo reizi, kā arī tiem, kas pastāv citas reliģijas, kultūras, valstis, kas liecina par “Stabilitātes” vērtību grupas izteikto klātesamību.

7. Skolēnu viedokļos dominē “Stabilitātes” un “Labvēlības” vērtību grupas. Mazāk parādās tādas vērtību grupas kā “Universalisms”, “Pašvirzība”, “Sasniegumi”. GI kontekstā svarīgi ir veicināt “Universalisma” “Labvēlības” un “Pašvirzības” vērtību grupu pilnveidi. Līdz ar to var secināt, ka pastāv nepieciešamība nodrošināt aktivitātes skolās, kas stiprinātu iepriekšminētās vērtības skolēniem, tādējādi veicinot pozitīvas vērtīborientācijas veidošanos pret dažādību.

8. Kampanas GI jomā ir pieeja, kas palīdz formālo mācību procesu padarīt elastīgāku, atvērtāku ikdienas realitātei un piemērotāku ikdienas dzīves situācijām, tās mērķis ir mudināt un motivēt konkrētu mērķu grupu uz konkrētu aktīvu rīcību.

9. Kampanas plāns ar mērķi sekmēt pozitīvas vērtīborientācijas veidošanos pret sociālo dažādību un mudināt skolēnus un skolotājus uz aktīvu rīcību, kura izpaužas dažādības cienīšanā un sociāli marginalizēto grupu iekļaušanā kopienas komunikācijas un sadarbības procesos, pēc GI jomas ekspertu viedokļa ir pozitīvs, būtisku vērtību jāpievērš mērķa grupas iesaistei ne tikai īstenošanas, bet arī sagatavošanas posmā, tādējādi nodrošinot, ka kampanas aktualitāti konkrētās kopienas specifikai. Ir ieteicams variēt ar dažādām metodēm nodrošinot kampanas ilgtspēju un motivējot skolēnus un skolotājus būt aktīviem arī pēc kampanas norises.

Pētījuma rezultāti tiks izmantoti tālākā biedrības “Humana People to People in Latvia” aktivitāšu plānošanā un īstenošanā.

Līdz ar to, pētījuma mērķis – izpētīt globālās izglītības pieejas īpatnības 7.-11.klases skolēnu vērtīborientācijas pret dažādību pilnveidei – ir sasniegts, un pētījuma uzdevumi ir izpildīti. Atbilde uz pētījuma jautājumu – kādas ir konceptuālās iezīmes īslaicīgām globālās izglītības iniciatīvām pamatskolas un vidusskolas skolēnu vērtīborientācijas pilnveidei pret dažādību? – ir sekojoša: *kā viens no veiksmīgiem pedagoģiskiem risinājumiem īslaicīgas globālās izglītības iniciatīvas pamatskolas un vidusskolas skolēnu vērtīborientācijas pilnveidei pret dažādību ir kampaņu pieeja. Tā balstās uz savstarpējās saikni globālā līmenī, indivīda līdzdalību un personīgās izvēles ietekmi uz globālo attīstību, sadarbību, globālo problēmjaudājumu saikni ar vietējo kopienu un personīgo dzīvi, ilgtermiņa ietekmi un efektīvīvu risinājumu plānošanu un īstenošanu. Kampaņas satura iekšējā dinamika ir vērtīborientēta. Tā virzās no stabilitāti un labvēlību nodrošinošām vērtībām uz tādām vērtībām, kas atspoguļo universālismu, pašvirzību un sasniegumus. Kampaņas lielākā vērtība ir personīgās līdzdalības un līdzatbildības iniciatīvu nodrošināšana mācību procesā skolā.*

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS SARAKSTS

3. Albrehta, Dz. (1998). *Pētīšanas metodoloģija*. Rīga: Mācību grāmata Muižniece, L. (2005). *Nacionāla identitāte globalizācijas kontekstā. Globalizācija un globālā politika*. Rīga: Zinātne.
4. Austruma, S. (2012). *Jauniešu vērtības patērētājsabiedrībā*. Rīga: Rēzeknes augstskola.
5. Hannerz, U. (1997). *Scenarios for Peripheral Cultures. Culture, Globalization and the World-System: Contemporary Conditions for the Representation of Identity*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
6. Eiropas Zona. Arnis Rītups. „No cietuma uz cietumu: Arņa Rītupa saruna ar Aleksandru Pjatigorski”. (02.12.2002). Nr. 6.
7. Cabezura, A., Christidis, C. (2008). *Global Education Guideliness. A handbook for educators to understand and implement global education*. Lisabona: North – South Centre of the Council of Europe.
8. Cimdiņa, R. (2011). *Ievads pētniecībā, startējijas, dizains un metodes*. Rīga: RaKa.
9. Eriksons, E.H. (1998). *Identitāte. Jaunība un krīze*. Rīga: Jumava.
10. Gudjons, H. (2007). *Pedagoģijas pamatatziņas*. Rīga: Zvaigzne ABC.
11. Globālā skolotāja rokasgrāmata (2013). Rīga: Humana People to People in Latvia
12. Holmes, T., Blackmore, E. (2012). *The Common Causa Handbook*. UK: Public Interest Research.
13. Jaunatnes starptaustisko programmu aģentura. Pietura. Jaunatne darbībā 2007 – 2013 (2013). Rīga: Jaunatnes starptaustisko programmu aģentura.
14. Karpova, Ā. (1998). *Personība: teorijas un to radītāji*. Rīga: Zvaigzne ABC.
15. Kārklīņa R. (02.12.2002.) *Kolektīvā Identitāte*. Eiropas Zona. Nr. 6.
16. Kruks, S. (2004). Kolektīvā identitāte: nācijas un grupas. *Agora. Identitāte: nācija un sociāla grupa*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds
17. Mamedovs. E., Skrauča, J. *Eiropa globalizācijas spogulī: problēmas, izaicinājumi un perspektīvas*. Konferences pārskats. (2006). Rīga: Baltijas forums,14.lpp.
18. McCloskey, S. (2009). Development Education as an Agent of Social Change: The Theory and Practise. *From the Local to the Global. Key issues in development studies*. London: Pluto Press.

19. Ose, L., Zaķe, D. (2009). *Starpkultūru komunikācija un kultūrdialoga konteksts. Apmācību kursa "Starpkultūru komunikācija" rokasgrāmata*. Rīga: Sabiedrības integrācijas fonds.
20. Pīgozne, T. (2010). *Jauniešu līdzdalības integrācijas procesā multikulturālā vidē*. Rīga: Latvijas Universitāte, Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte.
21. Pike, G., Selbijs D. (1997). *Pasaule ienāk klasē*, Rīga: Vide.
22. Reņģe, V. (2002). *Sociālā psiholoģija*. Rīga: apgāds Zvaigzne ABC.
23. Rubene, Z. (2008). *Ievads mediju pedagoģijā*. Rīga: RaKa Svence, G. (1999). *Attīstības psiholoģija*. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC.
24. Sabiedrības Integrācijas fonds. Ceļvedis NVO kapacitātes stiprināšanai attīstības sadarbības un attīstības izglītības jomā. (2013). Rīga: Izglītības attīstības centrs.
25. Saleniece, I. (2011). *Attīstības / globālā izglītība – braucamrīks jauniem ceļiem. Vadlīnijas attīstības / globālajā izglītībā*. Rīga: Izglītības Attīstības centrs.
26. Smits, E. D. (2002). *Nacionālā identitāte*. Rīga: AGB.
27. Stīgers, M. (2008). *Globalizācija. Ļoti saistošs ievads*. Rīga: Satori.
28. Šmite, A. (2004). *Izglītības iestādes vadība. I daļa. Pedagoģis, Organizācija. Pārmaiņas*. Rīga: RaKa.
29. Šteinberga, A., Tunne, I. (1999). *Jauniešu pašizjūta un vērtība*. Rīga: RaKa.
30. Valbis, J. (2005). *Skolēna personības attīstība - izglītības virsuzdevums*. Rīga: apgāds Zvaigzne ABC.
31. Valtenbergs, V. (2011). *Attīstības / globālās izglītības tautiņa efekts. Metodiskais materiāls attīstības / globalajā izglītībā*. Rīga: Izglītības attīstības centrs

Interneta resursi

1. Asociācija izglītībai ilgtspējīgai attīstībai mājas lapa. Sk. 10.04.14. <http://nvo.ise-lv.eu/>
2. Attīstības izglītības pamatnostādnes 2008. - 2015.gadam, 2007. Sk. 12.04.14. http://lapas.lv/wp-content/uploads/2010/04/AI_pamatn_FINAL_latv.pdf Ķīlis, R. (2007). Latvija, 2030. Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam. Pamatziņojums. Sk. 24.05.2014. <http://www.varam.gov.lv/lat/pol/ppd/?doc=13857>
3. Deep.com. Definitions. Sk. 16.04.2014. <http://www.deeep.org/dear-definitions.html>.
4. Hicks., W. D. Teaching for a Better World: Learning for sustainability. Sk: 12.04.14. <http://www.teaching4abetterworld.co.uk/futures.html>
5. Humana people to people Latvia mājas lapa. Sk. 11.04.14. www.hppinlatvia.tk

6. Izglītības attīstības centrs. Stratēģija. NVO kapacitātes stiprināšanai attīstības sadarbībā un attīstības izglītības jomā. (2013). Sk. 10.04.14.
7. <http://www.iac.edu.lv/assets/Uploads/Materiali/STRATEGIJAmaketsjauns.pdf>
8. Izglītības attīstības centrs. Ziņojums par attīstības / globālās izglītības aspektu izpēti sociālo zinātņu mācību priekšmetos. (2013). Sk. 11.04.14. <http://www.iac.edu.lv/assets/GlobalaIzglitiba/mateirli/Global-Dimension-A4-gramataLV.pdf>
9. Lapas.lv. Sk.14.04.14. www.lapas.lv
10. National Association of independent schools. Sample Cultural Identifiers. Sk:13.04.14. <http://www.nais.org/Articles/Pages/Sample-Cultural-Identifiers.aspx>
11. Oxfam GB. Education for Global Citizenship. A Guide for Schools (2006). Sk. 15.04.14. http://www.oxfam.org.uk/~media/Files/Education/Global%20Citizenship/education_for_global_citizenship_a_guide_for_schools.ashx
12. Oxfam. Developing the Global dimension in the school curriculum. (2005). Sk. 16.04.14. <http://www.globalfootprints.org/files/zones/hec/DfES%20global%20dimension.pdf>
13. Malik, K. (2013). ANO pārskats par tautas attīstību. Sk. 10.04.14. http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2013_en_summary.pdf
14. Rose, C. 12 Basic Guideliness for Campaign Strategy. Sk. 09.04.14. <http://www.campaignstrategy.org/articles/12basicguidelines.pdf>
15. Sobieraj, A. (2013). Johannesburgas kompass: jautājumi un orientācijas. Sk. 08.04.14. http://deecip.org/community/blog/view/9022/the-johannesburg-compass-questions-and-orientations#comment_328
16. The European Consensus on Development: The contribution of Development Education & Awareness Raising, 2007. Co-financed by the German Ministry for Economic Cooperation and Development. Sk. 09.04.14. http://www.coe.int/t/dg4/nscentre/ge/European_consensus-en.pdf
17. UNESCO Global Education First initiative, (2012.) Sk. 07.04.14. http://www.globaleducationfirst.org/files/GEFI_Brochure_ENG.pdf
18. United nations. The Millennium Development Goals. Sk. 09.04.14. <http://www.undp.org/content/undp/en/home/mdgoverview/>
19. Vaivare. I. (2013). Jauns attīstības ietvars – jauna iespēja līdzsvarotai izaugsmei. Sk. 12.04.14. <http://lapas.lv/wp-content/uploads/2013/06/Jaunais-att%C4%ABst%C4%ABbas-ietvars-jauna-iesp%C4%93ja-l%C4%ABdzsvarotai-izaugsmei.pdf>

PIELIKUMI

1. pielikums

Astoņi globālās dimensijas satura pamatjautājumi

1. Dažādība – izpratne par daudzveidību pasaulē, dažādības novērtēšana un cienīšana.
 - + Pasaulē esošo līdzību un atšķirību izprašana vispārējo cilvēktiesību kontekstā;
 - + Atšķirību novērtēšana citu tautu un valstu kultūrā, paradumos, tradīcijās un valsts pārvaldē;
 - + Izpratne par apkārtējas vides ietekmi uz kultūru, ekonomiku un sabiedrību;
 - + Izpratne, kas pastāv dažādi viedokļi par globāliem jautājumiem un par to, kas ietekmē šo viedokļu veidošanos;
 - + Izpratne par aizspriedumiem, diskrimināciju un veidiem kā to mazināt.

2. Cilvēktiesības – zināšana spar cilvēktiesībām, tai skaitā par ANO Konvenciju par bērnu tiesībām:
 - + Novērtēt vispārējās cilvēktiesībām;
 - + Tiesību un pienākumu izpratne globālā kontekstā un prasme sasaistīt globālo ar lokālo;
 - + Informētība par cilvēktiesību pārkāpumiem vietējā un globālā mērogā;
 - + Izpratne par cilvēktiesību nozīmi cīņā pret nevienlīdzību un aizspriedumiem, piemēram, rasismu;
 - + Zināšanas par ANO Konvenciju par bērnu tiesībām, Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju un LR Satversmē noteiktajam cilvēku pamattiesībām;
 - + Izpratne par cilvēktiesību universālumu un nedalāmību.

3. Savstarpējā mijiedarbība – izpratne par cilvēku, vides un saimnieciskās darbības savstarpējo saistību un to, ka cilvēka rīcībai ir rezonanse globālā mērogā:
 - + Zināšanas par globalizācijas norisēm un ietekmi, izpratne par to, ka rīcībai ir sekas dažādos līmeņos, no personiskā līdz globālajam;
 - + Izpratne par savstarpējo saistību ar citu cilvēku dzīvēm, ar bērniem un jauniešiem citur pasaulē;
 - + Izpratne par dažādu kultūru un ideju (politisko, sociālo, reliģisko, ekonomisko, juridisko, tehnoloģisko un zinātniski) savstarpējo saistību un atkarību;
 - + Izpratne par pasauli ka globālu kopienu un to, ko nozīmē būt tās pilsonim;

+ izpratne par to kā cilvēku lēmumi un rīcība lokālā līmenī ar pozitīvi vai negatīvi ietekmēt cilvēku dzīves kvalitāti citās valstīs;

4. Ilgtspējīga attīstība – izpratne par nepieciešamību saglabāt un uzlabot pašreizējo dzīves kvalitāti, lai saglabātu planētu nākošajām paaudzēm:

+ Izpratne, ka daži no zemes resursiem iznīkst, un tāpēc cilvēkiem tie ir jāizmanto atbildīgi;

+ Zināšanas par sociālās, ekonomiskās un vides sfēras savstarpējo saistību;

+ Zināšanas par to, kā uzlabot cilvēku dzīves apstākļus nākotnē, saglabājot dabu un vidi;

+ Izpratne par to, ka ekonomiskā izaugsme ir tikai viens no dzīves kvalitātes aspektiem;

+ Izpratne, ka diskriminācija un nevienlīdzība cilvēku starpā kavē ilgtspējīgu attīstību;

+ Cieņa citam pret citu;

+ Ilgtspējīga resursu lietošana – taupība atkārtota pārstrāde, vietējo resursu izmantošana, ekonomisks enerģijas resursu un neatjaunojamo izejvielu patēriņš.

5. Vērtības un uzskati – globālo jautājumu kritiska izvērtēšana un to ietekmes uz cilvēku uzskatiem un vērtībām novērtēšana:

+ Izpratne par to, ka cilvēkiem ir atšķirīgas vērtības un attieksme;

+ Cilvēktiesību nozīmes un vērtību izprašana;

+ Daudzveidīgu attīstības perspektīvu un problēmu risināšanas veidu saskatīšana un notiekošā vispusīga izvērtēšana;

+ Aizspriedumu un autoritāšu viedokļu apšaubīšana un izvērtēšana;

+ Zināšanas, kā masu informācijas līdzekļi ietekme cilvēku izpratni, rīcību un dzīves stilu;

+ Izpratne, ka cilvēku vērtības nosaka viņu rīcību;

+ Dažādu jautājumu, notikumu un problēmu izmantošana, lai labāk izprastu cilvēku vērtības un uzskatus.

6. Sociālais taisnīgums – izpratne par sociālā taisnīguma lomu ilgtspējīgas attīstības un visu cilvēku augstākas labklājības garantēšanā:

+ Sociālā taisnīguma izprašana, lai nodrošinātu vienlīdzību, taisnīgumu un godīgumu cilvēku starpā gan lokālā, gan globālā mērogā;

+ Izpratne par varas nozīmi cīņā par resursiem un ietekmi;

+ Apzināšanas, ka notiekošajam var būt gan paredzamas, gan neparedzamas sekas nākotnē;

+ Tādu rakstura īpašību attīstīšana, kas palīdz veidot taisnīgāku pasauli;

- + Cīņa pret rasismu un citām diskriminācijas formām, nevienlīdzību un netaisnību;
- + Vienlīdzīgu iespēju izpratne un novērtēšana;
- + Izpratne par to, kā netaisnīga rīcība vēsturē ietekmē mūsdienu lokālo un globālo politiku.

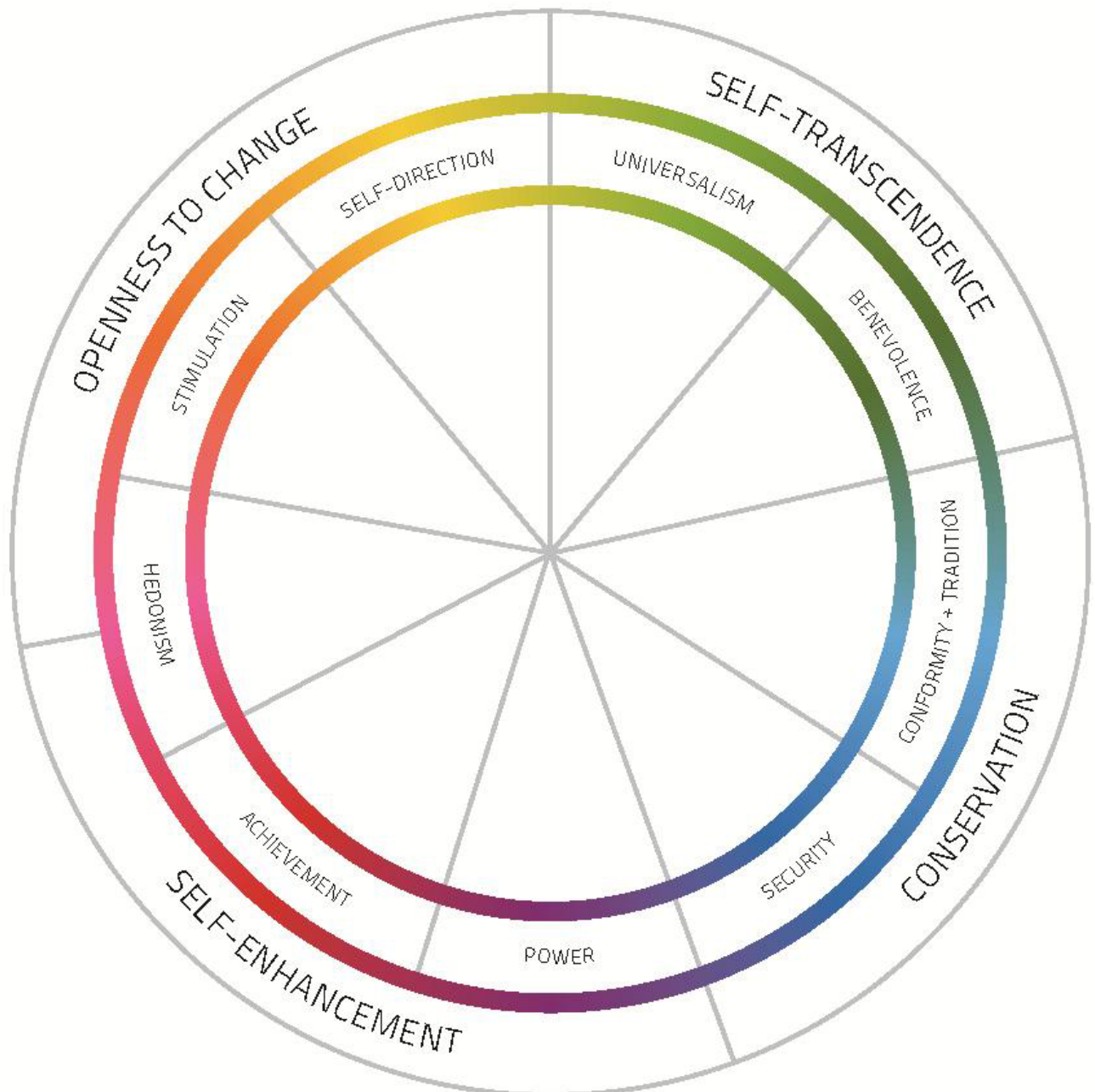
7. Konflikta risināšana – izpratne par konfliktu būtību, ietekmi uz attīstību un nepieciešamību tos risināt un veicināt saskaņu sabiedrībā:

- + Informētība par dažādiem lokāliem, nacionāliem un starptautiskiem konfliktiem un to risināšanas veidiem;
- + Izpratne par to, ka konfliktu situācijās ir izvēles iespējas, un to, kādas ir konfliktu sekas;
- + Dialoga, tolerances, cieņas un empātijas svarīguma izpratne;
- + Komunikācijas, pārrunu, kompromisa un sadarbības prasmju attīstīšana;
- + Apzināšanās, ka konflikts var darboties kā potenciāli radošs process;
- + Izpratne par diskriminācijas, rasisma dažādajām izpausmēm un par to, kā uz to reaģēt;
- + Izpratne par to, ka konflikti var ietekmēt cilvēkus, vietas un vides gan lokāli, gan globāli.

8. Globālā pilsonība – zināšanu, prasmju un attieksmju kopums, kas nepieciešams, lai kļūtu par informētiem, aktīviem un atbildīgiem pilsoņiem:

- + Prasmju attīstīšana, lai izvērtētu izvērtētu informāciju un dažādus viedokļus par globāliem jautājumiem, izmantojot medijus un citus avotus;
- Prasme iegūt informāciju par likumdošanu, dažādu institūciju, nevalstisko organizāciju un valdību darbību globālo jautājumu risināšanā;
- + Izpratne par to, kā un kur tiek pieņemti nozīmīgi lēmumi;
 - + Apziņa, ka jauniešu viedoklis ir nozīmīgs un tiek ņemts vērā;
 - + Kā rīkoties pārdomāti, apzinoties, ka šī rīcība var ietekmēt globālos jautājumus;
 - + Vietējo un nacionālo jautājumu un lēmumu globālā konteksta apzināšanās individuāla un sabiedrības līmenī;
 - + Izpratne par valodas, dzīvesvietas, reliģijas lomu savas un cilvēka identitātes veidošanā.

Vērtību iedalījums pa vērtību grupām un virzieniem pēc ziņojuma *“Kopējo cēloņu rokasgrāmata”* (Holmes, Blackmore, 2012)

Izveidotā materiāla novērtējums***Rūtas Kronbergas izveidotā materiāla “GI kampaņas plāns skolai pozitīvas vērtīborientācijas pret dažādību pilnveidei” novērtējums.***

Lūgums kampaņu novērtēt darbu 5 ballu sistēmā:

5- bez pretenzijām

4- niecīgas pretenzijas

3- ir pretenzijas, bet kopumā pieņemami

2- ir nopietnas pretenzijas, uzdevumu nepieciešams pārveidot

1- uzdevums tādā veidā nav pieņemams

Lūgums pēc iespējas sīkāk komentēt materiālu un ieteikt savas rekomendācijas plāna pilnveidei, norādot uz sekojošiem aspektiem – kampaņas stiprajām, vājajām pusēm, ka arī iespējām un draudiem. Tas dotu autoram iespēju, balstoties uz ekspertu vērtējumu, izdarīt kampaņas plāna kvalitatīvu analīzi un pilnveidot to, ņemot vērā speciālistu ieteikumus.

Anketa skolēniem

Šī anonīmā aptauja ir daļa no “Solidaritātes skolas Baltijas valstīs” projekta. Aptaujas mērķis ir apzināt Latvijas, Lietuvas un Igaunijas skolēnu attieksmes un uzvedību. Mēs ļoti novērtēsim Tavas godīgās atbildes.

ANKETA

1. Kuru no minētajām problēmām Tu jūties spējīgs ietekmēt/mainīt? Lūdzu, izvērtē katru no tām!

	No manis ir atkarīgs/es to varētu ietekmēt	Neiesaistītos, jo no manis nekas nav atkarīgs	Man vienalga, mani tas neinteresē
Manas ģimenes budžeta plānošana			
Manas klases, skolas apkārtnes tīrība, kārtība			
Kultūras un sporta pasākumi manā pašvaldībā			
Bezdarbs manā valstī			
Vides piesārņojuma problēmas			
Iedzīvotāju agresija (etnisko grupu konflikti) Eiropā			
Nabadzība un pārtikas problēmas Āfrikā			
Ledāju kušana polos			

2. Kāda ir Tava rīcība dažādās sadzīviskās situācijās? Lūdzu, izvērtē katru no minētajām situācijām!

	Vienmēr	Gandrīz vienmēr	Reizēm	Reti	Nekad
Aizgriežu ūdens krānu, kamēr tīru zobus					
Šķiroju sadzīves atkritumus					
Pērku tikai tās preces, kuru iepakojums ir labai saudzīgs					
Pēc iespējas retāk ņemu bezmaksas plastmasas maisiņus veikalos					
Cenšos pirkt preces, par kurām iegūtie līdzekļi tiek ziedoti labdarībai					
Pērku preces, kas ražotas manā valstī					
Cenšos lietot veselīgu pārtiku					
Cenšos atturēties no kaitīgiem ieradumiem					
Interesējos par aktualitātēm savā pilsētā					

Interesējos par notikumiem savā valstī					
Interesējos par pasaules notikumiem					
Ziedoju naudu vai kā citādi palīdzu nabadzīgajiem					
Paužu savu viedokli, pat ja tas atšķiras no citu uzskatiem					

3. Kādās attiecībās Tu vēlētos būt ar dažādu sociālo grupu pārstāvjiem? Lūdzu, izvērtē katru pārstāvi!

	Pieļauju, ka viņš var būt tuvs draugs	Pieļauju, ka viņš var būt mans paziņa	Pieļauju, ka viņš var būt manas pilsētas/valsts iedzīvotājs	Es negribētu, ka viņš dzīvo manā pilsētā/valstī
Jaunais/-nā uzņēmējs/-ja				
Ķīniešu iebraucēju dēls/meita				
Vielu atkarīgais/-gā (alkoholisms, narkomānija)				
Bezpajumtnieks/-ce				
Prostitūta				
Bankas direktora dēls/meita				
Homoseksuālas orientācijas cilvēks				
Vientuļā māmiņa/ tētis				
Puisis/meitene no laukiem				
Puisis/meitene no maznodrošinātas ģimenes				
Bijušais/-usī ieslodzītais/-tā				
Pensionārs/-re				
Cilvēks ratiņkrēslā				
Sabiedrībā populārs dziedātājs/aktieris				
Pārliecināts/-ta kristietis/-te				
Jaunietis/-te, kuram/-ai ir cita dzimtā valoda				
Citas rases pārstāvis/-ve				
Bezdarbnieks/-ce				
Pašnodarbināta persona vai brīvmākslinieks/-ce				

4. Kā, Tavuprāt, vajadzētu izturēties pret cilvēkiem, kuriem ir dažādas sociālas problēmas? Lūdzu, izvērtējiet katru no tiem!

	Vajadzētu meklēt veidus, kā šiem cilvēkiem palīdzēt iekļauties sabiedrībā	Lai viņi tiek galā paši ar savām problēmām	Viņus vajadzētu izolēt no sabiedrības
--	---	--	---------------------------------------

Invalīdi			
Narkomāni			
Migranti			
Prostitūtas			
Nabadzīgi cilvēki			
Bēgļi			
Homoseksuāļi			
Bezpajumtnieki			
Romu tautības pārstāvji (čigāni)			
Dzērāji/ alkoholiķi			
Ubagi			
Veci, vientuļi cilvēki			

5. Kuru no atšķirīgajiem izteikumiem Tu atbalsti vairāk? Lūdzu, izvērtē piecu ballu sistēmā katru izteikumu pāri!

	1	2	3	4	5	
Atšķirības cilvēku ārējā izskatā un viņu uzskatos ir traucējošas						Atšķirības cilvēku ārējā izskatā un viņu uzskatos padara dzīvi interesantāku
Lielāko daļu problēmu var atrisināt norobežojoties no citiem						Lielāko daļu problēmu var atrisināt – sadarbojoties ar citiem
Iedzīvotāju apmešanās uz dzīvi citā valstī, lai paaugstinātu savu dzīves līmeni, ir nevēlama						Iedzīvotāju apmešanās uz dzīvi citā valstī, lai paaugstinātu savu dzīves līmeni, ir vēlama
Pasaules iedzīvotāji savā starpā nav savstarpēji saistīti						Pasaules iedzīvotāji savā starpā ir saistīti
Iepazīšanās ar citu tautu kultūru (tradīcijas, svētki, paradumi utt.) nav nepieciešama						Iepazīšanās ar citu tautu kultūru (tradīcijas, svētki, paradumi utt.) ir nepieciešama
Izglītības iegūšana man ir pienākums						Izglītības iegūšana man ir iespēja

6. Kas ir galvenās vērtības Tavā dzīvē? Lūdzu, izvērtē katru minēto vērtību!

	Ļoti svarīgs	Drīzāk svarīgs	Drīzāk nesvarīgs	Ļoti nesvarīgs
Ģimene				
Draugi				
Brīvais laiks				
Politika				
Darbs				
Reliģija				
Tīra vide				
Sadarbība				
Sociālie tīkli, socializēšanās				
Veselība				

7. Kādiem cilvēkiem Tu parasti uzticies vai tieši pretēji - neuzticies? Lūdzu, novērtē katru no tiem!

	Pilnībā uzticos	Daļēji uzticos	Daļēji neuzticos	Pilnībā neuzticos
Savai ģimenei				
Saviem kaimiņiem				
Saviem draugiem				
Cilvēkiem, kas man ir personīgi pazīstami				
Cilvēkiem, kurus pirmo reizi satieku				
Citas reliģijas pārstāvjiem				
Citas valsts pārstāvjiem				
Cilvēkiem, kas runā citā valodā				

8. Tavs vecums

9. Tavs dzimums

10. Tava dzīvesvieta (pilsēta/novads)

11. Klase, kurā mācies

12. Dzimtā valoda

13. Valsts

Frequencies**Statistics**

		Which of the following issues do you feel like you could leave an impact on or change?/ Planning of my family's budget	Clean and orderly classroom and school surroundings	Culture and sport activities in my municipality	Unemployment in my country
N	Valid	113	113	113	113
	Missing	0	0	0	0
	Mean	1,47	1,45	1,73	2,05
	Std. Deviation	,568	,707	,732	,532

Statistics

		Environmental pollution problems	Aggression against ethnic minorities in Europe	Poverty and issues of food security in sub Saharan Africa	Melting of Arctic Glaciers
N	Valid	113	113	113	113
	Missing	0	0	0	0
	Mean	1,47	2,03	2,03	2,12
	Std. Deviation	,669	,542	,574	,623

Statistics

		What do you do in different social situations?/ Leave the water running while brushing my teeth	Sorting the waste	Prefer the products with eco-friendly packaging	Take free plastic bags from shops as few as possible
N	Valid	113	113	113	113
	Missing	0	0	0	0
	Mean	2,21	3,42	3,64	3,09
	Std. Deviation	1,264	1,223	1,044	1,265

Statistics

		Cenšos pirkt preces, par kurām iegūtie līdzekļi tiek ziedoti labdarībai	Prefer products which are produced in my country	Prefer eating healthy food and abstain from fast food and energy drinks	Abstain from smoking, using drugs
N	Valid	113	113	113	113
	Missing	0	0	0	0
	Mean	3,25	2,83	2,31	2,27
	Std. Deviation	,996	,875	1,027	1,151

Statistics

		Take interest in issues of my city/village	Take interest in developments of my country	Take interest and support global development	Donate money to charity or help socially disadvantaged people in another way
N	Valid	113	113	113	113
	Missing	0	0	0	0
	Mean	2,62	2,37	2,32	3,07
	Std. Deviation	1,072	1,071	1,063	1,058

Statistics

		Express my opinion even if it differs from the mainstream	What kind of relationship would you like to have with members of different social groups?/ New entrepreneur	Son/Daughter of a Chinese immigrant	An addict (from alcohol, drugs)
N	Valid	113	113	113	113
	Missing	0	0	0	0
	Mean	2,30	1,86	2,43	3,31
	Std. Deviation	1,133	,778	1,043	,936

Statistics

		Homeless person	Prostitute	Son/Daughter of a bank director	Homosexual person	Single mother/father
N	Valid	113	113	113	113	113
	Missing	0	0	0	0	0
	Mean	3,18	3,28	2,00	2,69	2,05
	Std. Deviation	,848	,968	,856	1,196	,885

Statistics

		Boy/Girl from the countryside	Boy/Girl from low-income family	Ex-convict	Retired person	Person in a wheelchair
N	Valid	113	113	113	113	113
	Missing	0	0	0	0	0
	Mean	1,63	1,91	2,92	2,07	2,15
	Std. Deviation	,781	,912	,927	,894	,918

Statistics

		Popular singer/actor/actress	Convinced Christian	Teenager with a different native language	Member of a different racial group
N	Valid	113	113	113	113
	Missing	0	0	0	0
	Mean	2,05	2,23	1,71	1,91
	Std. Deviation	,934	,926	,932	,950

Statistics

		Unemployed person	Free lance artist or self employed person	How do you think different socially disadvantaged people should be treated?/ Disabled persons	Drug addicts	Migrants
N	Valid	113	113	113	113	113
	Missing	0	0	0	0	0
	Mean	2,12	1,82	1,12	2,08	1,54
	Std. Deviation	1,024	,899	,372	,908	,627

Statistics

		Prostitutes	Poor people	Refugees	Homosexuals	Homeless persons
N	Valid	113	113	113	113	113
	Missing	0	0	0	0	0
	Mean	2,16	1,22	1,80	1,99	1,42
	Std. Deviation	,786	,477	,781	,796	,638

Statistics

		Roma people (gypsies)	Drunkards	Beggars	Old (senior) people living alone	Which of the different statements you support most?/ Differences in people's appearance and their views are obstructive - Differences in people's appearance and their views make life more interesting
N	Valid	113	113	113	113	113
	Missing	0	0	0	0	0
	Mean	1,87	2,02	1,62	1,20	3,81
	Std. Deviation	,713	,824	,736	,485	1,040

Statistics

		Most of the problems can be solved by disassociating from others - Most of the problems can be solved by collaborating with others	Moving to another country in order to increase one's standard of living is undesirable - Moving to another country in order to increase one's standard of living is desirable	World's population is not interrelated - World's population is interrelated	Getting acquainted with the culture (traditions, celebrations, customs, etc.) of other nations is not necessary - Getting acquainted with the culture (traditions, celebrations, customs, etc.) of other nations is necessary
N	Valid	113	113	113	113
	Missing	0	0	0	0
	Mean	3,73	3,34	3,65	3,93
	Std. Deviation	1,044	1,162	1,101	1,124

Statistics

		Obtain education is a duty for me - Obtain education is a possibility (chance) for me	What are the main values in your life?/ Family	Friends	Free time	Politics
N	Valid	113	113	113	113	113
	Missing	0	0	0	0	0
	Mean	3,73	1,07	1,34	1,51	2,65
	Std. Deviation	1,376	,290	,576	,584	,914

Statistics

		Career	Religion	Clean environment	Collaboration	Social network or social relations
N	Valid	113	113	113	113	113
	Missing	0	0	0	0	0
	Mean	1,54	2,80	1,73	1,73	2,13
	Std. Deviation	,655	,965	,747	,668	,911

Statistics

		Health	Which people do or do you not trust?/ My family	My friends	My neighbours	People that I personally know
N	Valid	113	113	113	113	113
	Missing	0	0	0	0	0
	Mean	1,22	1,26	2,50	1,53	2,12
	Std. Deviation	,594	,547	,836	,568	,614

Statistics

		People who I meet for the first time	People of strong religious beliefs	People of an another country	People of different language
N	Valid	113	113	113	113
	Missing	0	0	0	0
	Mean	3,40	2,83	2,77	2,53
	Std. Deviation	,714	,905	,866	,927

Frequency Table

Which of the following issues do you feel like you could leave an impact on or change?/ Planning of my family's budget

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid It depends on me/I could leave an impact on it	64	56,6	56,6	56,6
Valid I can not to influence/change therefore I do not participate	45	39,8	39,8	96,5
I don't care, I'm not interested	4	3,5	3,5	100,0
Total	113	100,0	100,0	

Clean and orderly classroom and school surroundings

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid It depends on me/I could leave an impact on it	76	67,3	67,3	67,3
Valid I can not to influence/change therefore I do not participate	23	20,4	20,4	87,6
I don't care, I'm not interested	14	12,4	12,4	100,0
Total	113	100,0	100,0	

Culture and sport activities in my municipality

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid It depends on me/I could leave an impact on it	49	43,4	43,4	43,4
Valid I can not to influence/change therefore I do not participate	45	39,8	39,8	83,2
I don't care, I'm not interested	19	16,8	16,8	100,0
Total	113	100,0	100,0	

Unemployment in my country

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid It depends on me/I could leave an impact on it	13	11,5	11,5	11,5
Valid I can not to influence/change therefore I do not participate	81	71,7	71,7	83,2
I don't care, I'm not interested	19	16,8	16,8	100,0
Total	113	100,0	100,0	

Environmental pollution problems

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid It depends on me/I could leave an impact on it	71	62,8	62,8	62,8
Valid I can not to influence/change therefore I do not participate	31	27,4	27,4	90,3
I don't care, I'm not interested	11	9,7	9,7	100,0
Total	113	100,0	100,0	

Aggression against ethnic minorities in Europe

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid It depends on me/I could leave an impact on it	15	13,3	13,3	13,3
Valid I can not to influence/change therefore I do not participate	80	70,8	70,8	84,1
I don't care, I'm not interested	18	15,9	15,9	100,0
Total	113	100,0	100,0	

Poverty and issues of food security in sub Saharan Africa

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid It depends on me/I could leave an impact on it	17	15,0	15,0	15,0
Valid I can not to influence/change therefore I do not participate	76	67,3	67,3	82,3
I don't care, I'm not interested	20	17,7	17,7	100,0
Total	113	100,0	100,0	

Melting of Arctic Glaciers

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid It depends on me/I could leave an impact on it	16	14,2	14,2	14,2
Valid I can not to influence/change therefore I do not participate	68	60,2	60,2	74,3
I don't care, I'm not interested	29	25,7	25,7	100,0
Total	113	100,0	100,0	

What do you do in different social situations?/ Leave the water running while brushing my teeth

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Always	44	38,9	38,9
	Almost always	28	24,8	63,7
	Sometimes	23	20,4	84,1
	Rarely ever	9	8,0	92,0
	Never	9	8,0	100,0
	Total	113	100,0	100,0

Sorting the waste

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Always	8	7,1	7,1
	Almost always	19	16,8	23,9
	Sometimes	30	26,5	50,4
	Rarely ever	29	25,7	76,1
	Never	27	23,9	100,0
	Total	113	100,0	100,0

Prefer the products with eco-friendly packaging

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Always	4	3,5	3,5
	Almost always	10	8,8	12,4
	Sometimes	35	31,0	43,4
	Rarely ever	38	33,6	77,0
	Never	26	23,0	100,0
	Total	113	100,0	100,0

Take free plastic bags from shops as few as possible

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Always	18	15,9	15,9
	Almost always	17	15,0	31,0
	Sometimes	29	25,7	56,6
	Rarely ever	35	31,0	87,6
	Never	14	12,4	100,0
	Total	113	100,0	100,0

Cenšos pirkt preces, par kurām iegūtie līdzekļi tiek ziedoti labdarībai

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Always	5	4,4	4,4
	Almost always	17	15,0	19,5
	Sometimes	49	43,4	62,8
	Rarely ever	29	25,7	88,5
	Never	13	11,5	100,0
	Total	113	100,0	100,0

Prefer products which are produced in my country

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Always	6	5,3	5,3
	Almost always	31	27,4	32,7
	Sometimes	57	50,4	83,2
	Rarely ever	14	12,4	95,6
	Never	5	4,4	100,0
	Total	113	100,0	100,0

Prefer eating healthy food and abstain from fast food and energy drinks

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Always	24	21,2	21,2
	Almost always	49	43,4	64,6
	Sometimes	25	22,1	86,7
	Rarely ever	11	9,7	96,5
	Never	4	3,5	100,0
	Total	113	100,0	100,0

Abstain from smoking, using drugs

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Always	34	30,1	30,1
	Almost always	38	33,6	63,7
	Sometimes	22	19,5	83,2
	Rarely ever	14	12,4	95,6
	Never	5	4,4	100,0
	Total	113	100,0	100,0

Take interest in issues of my city/village

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Always	18	15,9	15,9
	Almost always	34	30,1	46,0
	Sometimes	40	35,4	81,4
	Rarely ever	15	13,3	94,7
	Never	6	5,3	100,0
	Total	113	100,0	100,0

Take interest in developments of my country

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Always	27	23,9	23,9
	Almost always	37	32,7	56,6
	Sometimes	33	29,2	85,8
	Rarely ever	12	10,6	96,5
	Never	4	3,5	100,0
	Total	113	100,0	100,0

Take interest and support global development

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Always	30	26,5	26,5
	Almost always	33	29,2	55,8
	Sometimes	39	34,5	90,3
	Rarely ever	6	5,3	95,6
	Never	5	4,4	100,0
	Total	113	100,0	100,0

Donate money to charity or help socially disadvantaged people in another way

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Always	7	6,2	6,2
	Almost always	25	22,1	28,3
	Sometimes	47	41,6	69,9
	Rarely ever	21	18,6	88,5
	Never	13	11,5	100,0
	Total	113	100,0	100,0

Express my opinion even if it differs from the mainstream

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Always	34	30,1	30,1
	Almost always	31	27,4	57,5
	Sometimes	34	30,1	87,6
	Rarely ever	8	7,1	94,7
	Never	6	5,3	100,0
	Total	113	100,0	100,0

What kind of relationship would you like to have with members of different social groups?/ New entrepreneur

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	He/she could be a close friend	41	36,3	36,3
	He/she could be an acquaintance	49	43,4	79,6
	He/she could be a resident of my city/country	21	18,6	98,2
	I wouldn't like him/her to live in my city/country	2	1,8	100,0
	Total	113	100,0	100,0

Son/Daughter of a Chinese immigrant

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	He/she could be a close friend	25	22,1	22,1
	He/she could be an acquaintance	36	31,9	54,0
	He/she could be a resident of my city/country	30	26,5	80,5
	I wouldn't like him/her to live in my city/country	22	19,5	100,0
	Total	113	100,0	100,0

An addict (from alcohol, drugs)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	He/she could be a close friend	6	5,3	5,3
	He/she could be an acquaintance	19	16,8	22,1
	He/she could be a resident of my city/country	22	19,5	41,6
	I wouldn't like him/her to live in my city/country	66	58,4	100,0
	Total	113	100,0	100,0

Homeless person

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid He/she could be a close friend	7	6,2	6,2	6,2
He/she could be an acquaintance	11	9,7	9,7	15,9
Valid He/she could be a resident of my city/country	50	44,2	44,2	60,2
I wouldn't like him/her to live in my city/country	45	39,8	39,8	100,0
Total	113	100,0	100,0	

Prostitute

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid He/she could be a close friend	10	8,8	8,8	8,8
He/she could be an acquaintance	11	9,7	9,7	18,6
Valid He/she could be a resident of my city/country	29	25,7	25,7	44,2
I wouldn't like him/her to live in my city/country	63	55,8	55,8	100,0
Total	113	100,0	100,0	

Son/Daughter of a bank director

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid He/she could be a close friend	36	31,9	31,9	31,9
He/she could be an acquaintance	46	40,7	40,7	72,6
Valid He/she could be a resident of my city/country	26	23,0	23,0	95,6
I wouldn't like him/her to live in my city/country	5	4,4	4,4	100,0
Total	113	100,0	100,0	

Homosexual person

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid He/she could be a close friend	28	24,8	24,8	24,8
He/she could be an acquaintance	19	16,8	16,8	41,6
Valid He/she could be a resident of my city/country	26	23,0	23,0	64,6
I wouldn't like him/her to live in my city/country	40	35,4	35,4	100,0
Total	113	100,0	100,0	

Single mother/father

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid He/she could be a close friend	35	31,0	31,0	31,0
He/she could be an acquaintance	43	38,1	38,1	69,0
Valid He/she could be a resident of my city/country	29	25,7	25,7	94,7
I wouldn't like him/her to live in my city/country	6	5,3	5,3	100,0
Total	113	100,0	100,0	

Boy/Girl from the countryside

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid He/she could be a close friend	61	54,0	54,0	54,0
He/she could be an acquaintance	35	31,0	31,0	85,0
Valid He/she could be a resident of my city/country	15	13,3	13,3	98,2
I wouldn't like him/her to live in my city/country	2	1,8	1,8	100,0
Total	113	100,0	100,0	

Boy/Girl from low-income family

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid He/she could be a close friend	46	40,7	40,7	40,7
He/she could be an acquaintance	37	32,7	32,7	73,5
Valid He/she could be a resident of my city/country	24	21,2	21,2	94,7
I wouldn't like him/her to live in my city/country	6	5,3	5,3	100,0
Total	113	100,0	100,0	

Ex-convict

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid He/she could be a close friend	12	10,6	10,6	10,6
He/she could be an acquaintance	17	15,0	15,0	25,7
Valid He/she could be a resident of my city/country	52	46,0	46,0	71,7
I wouldn't like him/her to live in my city/country	32	28,3	28,3	100,0
Total	113	100,0	100,0	

Retired person

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid He/she could be a close friend	34	30,1	30,1	30,1
He/she could be an acquaintance	44	38,9	38,9	69,0
Valid He/she could be a resident of my city/country	28	24,8	24,8	93,8
I wouldn't like him/her to live in my city/country	7	6,2	6,2	100,0
Total	113	100,0	100,0	

Person in a wheelchair

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	He/she could be a close friend	34	30,1	30,1	30,1
	He/she could be an acquaintance	34	30,1	30,1	60,2
	He/she could be a resident of my city/country	39	34,5	34,5	94,7
	I wouldn't like him/her to live in my city/country	6	5,3	5,3	100,0
	Total	113	100,0	100,0	

Popular singer/actor/actress

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	He/she could be a close friend	38	33,6	33,6	33,6
	He/she could be an acquaintance	39	34,5	34,5	68,1
	He/she could be a resident of my city/country	28	24,8	24,8	92,9
	I wouldn't like him/her to live in my city/country	8	7,1	7,1	100,0
	Total	113	100,0	100,0	

Convinced Christian

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	He/she could be a close friend	29	25,7	25,7	25,7
	He/she could be an acquaintance	38	33,6	33,6	59,3
	He/she could be a resident of my city/country	37	32,7	32,7	92,0
	I wouldn't like him/her to live in my city/country	9	8,0	8,0	100,0
	Total	113	100,0	100,0	

Teenager with a different native language

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid He/she could be a close friend	63	55,8	55,8	55,8
He/she could be an acquaintance	27	23,9	23,9	79,6
Valid He/she could be a resident of my city/country	16	14,2	14,2	93,8
I wouldn't like him/her to live in my city/country	7	6,2	6,2	100,0
Total	113	100,0	100,0	

Member of a different racial group

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid He/she could be a close friend	49	43,4	43,4	43,4
He/she could be an acquaintance	32	28,3	28,3	71,7
Valid He/she could be a resident of my city/country	25	22,1	22,1	93,8
I wouldn't like him/her to live in my city/country	7	6,2	6,2	100,0
Total	113	100,0	100,0	

Unemployed person

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid He/she could be a close friend	42	37,2	37,2	37,2
He/she could be an acquaintance	27	23,9	23,9	61,1
Valid He/she could be a resident of my city/country	33	29,2	29,2	90,3
I wouldn't like him/her to live in my city/country	11	9,7	9,7	100,0
Total	113	100,0	100,0	

Free lance artist or self employed person

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	He/she could be a close friend	52	46,0	46,0	46,0
	He/she could be an acquaintance	34	30,1	30,1	76,1
	He/she could be a resident of my city/country	22	19,5	19,5	95,6
	I wouldn't like him/her to live in my city/country	5	4,4	4,4	100,0
	Total	113	100,0	100,0	

How do you think different socially disadvantaged people should be treated?/ Disabled persons

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Everyone should help them to live better	102	90,3	90,3	90,3
	State institutions should help them to live better	9	8,0	8,0	98,2
	They need to deal with their problems on their own	2	1,8	1,8	100,0
	Total	113	100,0	100,0	

Drug addicts

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Everyone should help them to live better	42	37,2	37,2	37,2
	State institutions should help them to live better	20	17,7	17,7	54,9
	They need to deal with their problems on their own	51	45,1	45,1	100,0
	Total	113	100,0	100,0	

Migrants

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Everyone should help them to live better	60	53,1	53,1	53,1
Valid State institutions should help them to live better	45	39,8	39,8	92,9
They need to deal with their problems on their own	8	7,1	7,1	100,0
Total	113	100,0	100,0	

Prostitutes

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Everyone should help them to live better	27	23,9	23,9	23,9
Valid State institutions should help them to live better	41	36,3	36,3	60,2
They need to deal with their problems on their own	45	39,8	39,8	100,0
Total	113	100,0	100,0	

Poor people

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Everyone should help them to live better	91	80,5	80,5	80,5
Valid State institutions should help them to live better	19	16,8	16,8	97,3
They need to deal with their problems on their own	3	2,7	2,7	100,0
Total	113	100,0	100,0	

Refugees

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Everyone should help them to live better	48	42,5	42,5	42,5
State institutions should help them to live better	40	35,4	35,4	77,9
They need to deal with their problems on their own	25	22,1	22,1	100,0
Total	113	100,0	100,0	

Homosexuals

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Everyone should help them to live better	36	31,9	31,9	31,9
State institutions should help them to live better	42	37,2	37,2	69,0
They need to deal with their problems on their own	35	31,0	31,0	100,0
Total	113	100,0	100,0	

Homeless persons

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Everyone should help them to live better	74	65,5	65,5	65,5
State institutions should help them to live better	30	26,5	26,5	92,0
They need to deal with their problems on their own	9	8,0	8,0	100,0
Total	113	100,0	100,0	

Roma people (gypsies)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Everyone should help them to live better	37	32,7	32,7	32,7
Valid State institutions should help them to live better	54	47,8	47,8	80,5
They need to deal with their problems on their own	22	19,5	19,5	100,0
Total	113	100,0	100,0	

Drunkards

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Everyone should help them to live better	37	32,7	32,7	32,7
Valid State institutions should help them to live better	37	32,7	32,7	65,5
They need to deal with their problems on their own	39	34,5	34,5	100,0
Total	113	100,0	100,0	

Beggars

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Everyone should help them to live better	60	53,1	53,1	53,1
Valid State institutions should help them to live better	36	31,9	31,9	85,0
They need to deal with their problems on their own	17	15,0	15,0	100,0
Total	113	100,0	100,0	

Old (senior) people living alone

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Everyone should help them to live better	94	83,2	83,2	83,2
Valid State institutions should help them to live better	15	13,3	13,3	96,5
They need to deal with their problems on their own	4	3,5	3,5	100,0
Total	113	100,0	100,0	

Which of the different statements you support most?/ Differences in people's appearance and their views are obstructive -

Differences in people's appearance and their views make life more interesting

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Support first statement	2	1,8	1,8	1,8
2	7	6,2	6,2	8,0
Valid 3	40	35,4	35,4	43,4
4	25	22,1	22,1	65,5
Support second statement	39	34,5	34,5	100,0
Total	113	100,0	100,0	

Most of the problems can be solved by disassociating from others - Most of the problems can be solved by collaborating

with others

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Support first statement	5	4,4	4,4	4,4
2	4	3,5	3,5	8,0
Valid 3	38	33,6	33,6	41,6
4	35	31,0	31,0	72,6
Support second statement	31	27,4	27,4	100,0
Total	113	100,0	100,0	

Moving to another country in order to increase one's standard of living is undesirable - Moving to another country in order to increase one's standard of living is desirable

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent	
Valid	Support first statement	9	8,0	8,0	8,0
	2	12	10,6	10,6	18,6
	3	48	42,5	42,5	61,1
	4	20	17,7	17,7	78,8
	Support second statement	24	21,2	21,2	100,0
	Total	113	100,0	100,0	

World's population is not interrelated - World's population is interrelated

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent	
Valid	Support first statement	5	4,4	4,4	4,4
	2	10	8,8	8,8	13,3
	3	35	31,0	31,0	44,2
	4	33	29,2	29,2	73,5
	Support second statement	30	26,5	26,5	100,0
	Total	113	100,0	100,0	

Getting acquainted with the culture (traditions, celebrations, customs, etc.) of other nations is not necessary - Getting acquainted with the culture (traditions, celebrations, customs, etc.) of other nations is necessary

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent	
Valid	Support first statement	6	5,3	5,3	5,3
	2	5	4,4	4,4	9,7
	3	24	21,2	21,2	31,0
	4	34	30,1	30,1	61,1
	Support second statement	44	38,9	38,9	100,0
	Total	113	100,0	100,0	

Obtain education is a duty for me - Obtain education is a possibility (chance) for me

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Support first statement	13	11,5	11,5	11,5
2	9	8,0	8,0	19,5
3	20	17,7	17,7	37,2
4	24	21,2	21,2	58,4
Support second statement	47	41,6	41,6	100,0
Total	113	100,0	100,0	

What are the main values in your life?/ Family

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Very important	106	93,8	93,8	93,8
Rather important	6	5,3	5,3	99,1
Rather unimportant	1	,9	,9	100,0
Total	113	100,0	100,0	

Friends

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Very important	80	70,8	70,8	70,8
Rather important	29	25,7	25,7	96,5
Rather unimportant	3	2,7	2,7	99,1
Very unimportant	1	,9	,9	100,0
Total	113	100,0	100,0	

Free time

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Very important	60	53,1	53,1	53,1
Rather important	48	42,5	42,5	95,6
Rather unimportant	5	4,4	4,4	100,0
Total	113	100,0	100,0	

Politics

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent	
Valid	Very important	13	11,5	11,5	11,5
	Rather important	34	30,1	30,1	41,6
	Rather unimportant	45	39,8	39,8	81,4
	Very unimportant	21	18,6	18,6	100,0
	Total	113	100,0	100,0	

Career

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent	
Valid	Very important	61	54,0	54,0	54,0
	Rather important	44	38,9	38,9	92,9
	Rather unimportant	7	6,2	6,2	99,1
	Very unimportant	1	,9	,9	100,0
	Total	113	100,0	100,0	

Religion

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent	
Valid	Very important	15	13,3	13,3	13,3
	Rather important	21	18,6	18,6	31,9
	Rather unimportant	49	43,4	43,4	75,2
	Very unimportant	28	24,8	24,8	100,0
	Total	113	100,0	100,0	

Clean environment

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent	
Valid	Very important	47	41,6	41,6	41,6
	Rather important	54	47,8	47,8	89,4
	Rather unimportant	8	7,1	7,1	96,5
	Very unimportant	4	3,5	3,5	100,0
	Total	113	100,0	100,0	

Collaboration

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Very important	42	37,2	37,2
	Rather important	61	54,0	91,2
	Rather unimportant	8	7,1	98,2
	Very unimportant	2	1,8	100,0
	Total	113	100,0	100,0

Social network or social relations

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
	Very important	30	26,5	26,5
	Rather important	48	42,5	69,0
Valid	Rather unimportant	25	22,1	91,2
	Very unimportant	10	8,8	100,0
	Total	113	100,0	100,0

Health

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
	Very important	95	84,1	84,1
	Rather important	14	12,4	96,5
Valid	Rather unimportant	1	,9	97,3
	Very unimportant	3	2,7	100,0
	Total	113	100,0	100,0

Which people do or do you not trust?/ My family

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
	Trust completely	89	78,8	78,8
	Trust partially	20	17,7	96,5
Valid	Partially don't trust	3	2,7	99,1
	Completely don't trust	1	,9	100,0
	Total	113	100,0	100,0

My friends

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Trust completely	9	8,0	8,0	8,0
Trust partially	55	48,7	48,7	56,6
Valid Partially don't trust	33	29,2	29,2	85,8
Completely don't trust	16	14,2	14,2	100,0
Total	113	100,0	100,0	

My neighbours

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Trust completely	56	49,6	49,6	49,6
Trust partially	55	48,7	48,7	98,2
Valid Partially don't trust	1	,9	,9	99,1
Completely don't trust	1	,9	,9	100,0
Total	113	100,0	100,0	

People that I personally know

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Trust completely	12	10,6	10,6	10,6
Trust partially	78	69,0	69,0	79,6
Valid Partially don't trust	20	17,7	17,7	97,3
Completely don't trust	3	2,7	2,7	100,0
Total	113	100,0	100,0	

People who I meet for the first time

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Trust completely	2	1,8	1,8	1,8
Trust partially	9	8,0	8,0	9,7
Partially don't trust	44	38,9	38,9	48,7
Completely don't trust	58	51,3	51,3	100,0
Total	113	100,0	100,0	

People of strong religious beliefs

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Trust completely	7	6,2	6,2	6,2
	Trust partially	36	31,9	31,9	38,1
	Partially don't trust	39	34,5	34,5	72,6
	Completely don't trust	31	27,4	27,4	100,0
	Total	113	100,0	100,0	

People of an another country

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Trust completely	8	7,1	7,1	7,1
	Trust partially	34	30,1	30,1	37,2
	Partially don't trust	47	41,6	41,6	78,8
	Completely don't trust	24	21,2	21,2	100,0
	Total	113	100,0	100,0	

People of different language

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Trust completely	15	13,3	13,3	13,3
	Trust partially	42	37,2	37,2	50,4
	Partially don't trust	37	32,7	32,7	83,2
	Completely don't trust	19	16,8	16,8	100,0
	Total	113	100,0	100,0	

FREQUENCIES VARIABLES=q8 q9 q10 q11 q12 /ORDER=ANALYSIS.

Frequency Table**Age**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	13	21	18,6	18,6	18,6
	14	22	19,5	19,5	38,1
	15	6	5,3	5,3	43,4
	16	24	21,2	21,2	64,6
	17	27	23,9	23,9	88,5
	18	13	11,5	11,5	100,0
	Total	113	100,0	100,0	

Gender

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Woman	65	57,5	57,5	57,5
	Man	48	42,5	42,5	100,0
	Total	113	100,0	100,0	

Place of residence (city/county)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
	4	3,5	3,5	3,5
Balozi, Kekavas novads	1	,9	,9	4,4
Centrs Rīga	1	,9	,9	5,3
dobeļe	1	,9	,9	6,2
Dobeļe	1	,9	,9	7,1
Garkalnes novads	1	,9	,9	8,0
Jaunmārupe Mārupes novads	1	,9	,9	8,8
Jugla, Rīga, Latvija	1	,9	,9	9,7
Kandava	1	,9	,9	10,6
Kandava un Kandavas novads, Cēres pagasts	1	,9	,9	11,5
Kandava, Tukuma novads	1	,9	,9	12,4
Kandavas novads, Kandava	1	,9	,9	13,3
Kandavas novads, Kandava	1	,9	,9	14,2
Valid Ķekavas novads	1	,9	,9	15,0
Latvija, Balvi, Rugāļu novads	1	,9	,9	15,9
Limbažu novads	7	6,2	6,2	22,1
Marupe	1	,9	,9	23,0
Mārupe	13	11,5	11,5	34,5
Mārupe, Marupes Novads	1	,9	,9	35,4
Mārupe, Mārupes novads	1	,9	,9	36,3
Marupes nov.	1	,9	,9	37,2
Mārupes novads	5	4,4	4,4	41,6
Mārupes, Mārupes novads	1	,9	,9	42,5
Matkules pagasts, Kandavas novads	1	,9	,9	43,4
Pārdaugava, Bierīņi	1	,9	,9	44,2
riģa	1	,9	,9	45,1
Rīga	9	8,0	8,0	53,1
Riģa	15	13,3	13,3	66,4

Rīga (Centrs), Latvija	1	,9	,9	67,3
Rīga Rīgas novads	1	,9	,9	68,1
Rīga, Latvija	1	,9	,9	69,0
Rīga, Latvija	1	,9	,9	69,9
Rīga, Mārupes novads	1	,9	,9	70,8
Rīga, Purvciems	1	,9	,9	71,7
Rīga, Rīgas rajons	1	,9	,9	72,6
Rīga, Vidzeme	1	,9	,9	73,5
Rugaji	4	3,5	3,5	77,0
Rugāju novads	2	1,8	1,8	78,8
Rugāju novads, Rugāju pagasts	1	,9	,9	79,6
Salacgrīva	5	4,4	4,4	84,1
Salacgrīvas novads	1	,9	,9	85,0
Tukuma novads, Zentenes pagasts	1	,9	,9	85,8
Tukums	14	12,4	12,4	98,2
Tukums, Tukuma novads	1	,9	,9	99,1
Zvārde	1	,9	,9	100,0
Total	113	100,0	100,0	

Grade

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
7	34	30,1	30,1	30,1
8	16	14,2	14,2	44,2
9	1	,9	,9	45,1
10	28	24,8	24,8	69,9
11	34	30,1	30,1	100,0
Total	113	100,0	100,0	

Native language

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Latvian	80	70,8	70,8	70,8
Russian	30	26,5	26,5	97,3
Other	3	2,7	2,7	100,0
Total	113	100,0	100,0	

Kampaņas ekspertu izvērtējums – Inese Vaivare un Inga Belousa

Biedrība “Latvijas Platforma attīstības sadarbībai”
Reģ. nr. 40008084078, A.Čaka iela 49 - 4, Rīga, LV-1011
Mob.tālr.: (+371) 26414862, e-pasts: info@lapas.lv, www.lapas.lv

Rūtas Kronbergas

Kampaņas “**GI kampaņas plāns skolai pozitīvas vērtīborientācijas pret dažādību pilnveidei**” novērtējums

Izvērtējot Rūtas Kronbergas izstrādāto materiālu “GI kampaņas plāns skolai pozitīvas vērtīborientācijas pret dažādību pilnveidei”, ir iespējams secināt, ka Rūta ir piedāvājusi inovatīvu pieeju globālās izglītības tālākai attīstībai jaunās attīstības paradigmas ietvaros. Jāpiekrīt Rūtai, ka līdzšinējā globālās izglītības kritika pārsvarā ir balstīta uz tās nespēju ietekmēt mērķgrupas tālāku rīcību, koncentrēšanos uz vienvirziena komunikāciju. Tādējādi Rūtas darbu var uzskatīt par aizsākumu tālākai globālās izglītības jomas attīstībai.

Pozitīvi, ka Rūtas izstrādātā kampaņa ir orientēta uz divpusēju ietekmi – gan informējot mērķgrupu par vispārējām vērtībām (universālismu), gan arī caur konkrētu grupu pārstāvju stāstiem, par kuriem tiek veikta kampaņa. Vērtējot piedāvātās kampaņas aktivitātes, ir jāsecina, ka būtu paaugstināma tieši pašas mērķgrupas iesaiste konkrētu kopienu stāstu izveidē, samazinot barjeru starp konkrētām personām un sasniedzot kampaņas mērķi vietējās kopienas stiprināšanā. Tā kā kampaņu mērķis ir tūlītēja, konkrēta darbība, varētu rosināt fokusēt arī aktivitātes uz konkrētām, kopienā aktuālām mērķgrupām. Šāda pieeja ļautu arī samazināt kampaņas īstenošanas laiku (piemēram, no 6 stundām un 3 stundām) un palielināt personu loku, ko kampaņa aptver (piemēram, visa skola).

Kopumā darbs ir vērtējams ar 4 – kā saturiski atbilstošs izvirzītajam mērķim, ar nelieliem metodoloģiskiem pilnveidojumiem aktivitāšu īstenošanā.

Latvijas Platformas attīstības sadarbībai

Direktore

I.Vaivare

LATVIJAS

AUGSTSKOLU PEDAGOGU

SADARBĪBAS ADOCIĀCIJA

Reģistrācijas numurs - 40008037800

Ģertrūdes iela 30-32

Rīga, LV – 1011

lapsa.latvia@gmail.com

Rūtas Kronbergas
izveidotā materiāla
GI KAMPAŅAS PLĀNS SKOLAI
POZITĪVAS VĒRTĪBORIENTĀCIJAS PRET DAŽĀDĪBU PILNVEIDEI
novērtējums

Rūtas Kronbergas izveidotais materiāls „**GI kampaņas plāns skolai pozitīvas vērtīborientācijas pret dažādību pilnveidei**” ir veiksmīgs pieteikums Boloņas procesa prioritātes – formālās izglītības elastības – pedagoģisko risinājumu plānošanai un ieviešanai. Rūtas izstrādātais kampaņas plāns ir nozīmīga pedagoģiska iniciatīva, kas mācību procesu skolā var bagātināt ar internacionalizācijas jeb globalizācijas aktivitātēm, tādējādi atbalstot skolu pedagogus skolēnu vērtīborientācijas pret dažādību pilnveidē.

Iepazīstoties ar izveidoto materiālu, ir saskatāmas Rūtas kompetences, kas iegūtas darbojoties nevalstiskajā sektorā globālās izglītības jomā vairāku gadu garumā. Materiālā tas ir atpazīstams apskatot dažādās kampaņas aktivitātes, kas formālajā izglītībā tiek izmantotas reti. Bez tam, kā inovācija ir vērtējama skolēnu un pedagogu kopīga un līdzvērtīga iesaistīšanās kampaņā. Tas nodrošinās abu divu mērķa grupu līdzdalību un pozitīvas vērtīborientācijas pret dažādību pilnveidi, kas ir vienlīdz aktuāla abām mērķa grupām. Atzinīgi vērtējama arī kampaņas virzība uz iesaistīto dalībnieku mobilizāciju konkrētai rīcībai vietējā kopienā.

Ir vēra ņemama Rūtas kompetence izvirzīt kampaņas plānam konceptuālo pamatu, kas tieši atbilst nevalstiskā sektora prioritātēm attīstības sadarbības un globālās izglītības jomā. Tas norāda arī uz izveidotā materiāla saturisko un metodoloģisko aktualitāti un novitāti.

Kampaņas plāna efektivitātes izvērtēšanai būtu svarīgi to pilotēt dažās skolās, un, balstoties uz pilotēšanā iegūtajām atziņām papildināt un konkretizēt.

Kampaņu ieviešanas rezultātus būtu lietderīgi izanalizēt pēc kampaņas dalībnieku iesaistīšanās vietējās kopienās, noskaidrojot izmaiņas gan kampaņas dalībnieku, gan vietējās kopienas pārstāvju attieksmēs. Šie dati varētu papildināt esošos pētījumus par Latvijas iedzīvotāju attieksmēm pret dažādību.

Ieteikums Rūtai būtu arī ārējo faktoru, piem., situācijas izpēte kampaņas pilotskolās un vietējās kopienās. Kampaņas atsvešinātība no vietējās situācijas īpatnībām varētu apdraudēt tās veiksmīgu norisi un rīcību vietējā kopienā. Bez tam, būtu svarīgi, lai kampaņas dalībnieki izprot tās atšķirību no izglītības aktivitātēm, ar ko tie saskaras ikdienā. Te varētu palīdzēt caurviju uzdevums kampaņas dalībniekiem šo atšķirību izprast praktiskā veidā.

Neskatoties uz ieteikumiem tālākai darbībai, Rūtas Kronbergas izveidotais materiāls „**GI kampaņas plāns skolai pozitīvas vērtīborientācijas pret dažādību pilnveidei**” kopumā ir vērtējams bez pretenzijām ar 5 ballēm.

asoc.prof. Inga Belousa, PhD

Latvijas Augstskolu pedagogu sadarbības asociācija

Daugavpils, 2014.gada 20.maijs

Maģistra darbs „Globālā izglītība kā pedagoģisks risinājums 7. - 11. klases skolēnu vērtīborientācijas pilnveidei pret dažādību” izstrādāts LU PPMF Pedagoģijas nodaļā.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: Rūta Kronberga _____

(paraksts un datums)

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: *Dr. habil. paed. prof.* Irina Maslo _____

(paraksts un datums)

Darbs iesniegts LU PPMF Pedagoģijas nodaļā

Metodiķis _____

(Vārds, uzvārds, paraksts, datums)

Darbs aizstāvēts gala pārbaudījumu komisijas sēdē

Datums un protokola numurs: _____

Vērtējums: _____

Komisijas sekretāre: _____

(Vārds, uzvārds, paraksts)